

ȘARĂ

MOSAICURI

1897

BIBLIOTECA PEDAGOGICA
Dre - No 2694

MOSAICURI

56340

NUVELE

DIN CARNETUL MEU

SCHIȚE ȘI TIPURI CU CREIONUL

AQUARELE

ÎNSEILĂTURI DIN GÂND

DE

SMARA

650541

36942

BUCURESCI

TYPOGRAFIA „UNIVERSUL“, LUIGI CAZZAVILLAN

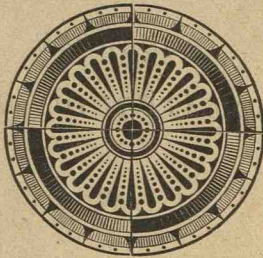
11, — Strada Brezoianu. — 11

1897

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 56340
Inventar 145059

1950

RC 125/02

B.C.U. Bucuresti

C145059

LUBOTCKA

Fantastice ființe mai sunt și artiștii. Legați de pământ cu corpul se transportă mereu cu sufletul dincolo de stele și de aceea poate, între oameni, ei trăesc ca streini. Norocul e cerțat cu dâșii, iar pentru mase, ei sunt niște plic-ticoși, niște curioși, niște nebuni...

Se sting d'o patimă, d'o suferință și nimeni nu-î crede.

Glasul lor, în inimile celor ce nu sunt cu dâșii, n'are nici un resunet.

După moarte însă, din spiritul său arta lor toți împărtășindu-se trăesc și ei între oameni : Aū atunci toate meritele.

Sărmanii !

Lübotcka era o artistă tină, dar cunoscută în lumea musicală. Fiica a căpitanului Sterlicovschi, care perise în războiul de la Sevastopol, plecase de mică, de pe țărmurile Volgei și se stabilise în Varșovia la un unchiu al său nobil și muzicant vestit. Acolo copila sta ceasuri întregi cu bărbia lipită de vioară și cu arcușul în mână studiând mereu. Ajunsesese a descifra repede, cu precizie și cu dulceață ori-ce bucată de muzică ce-i pica în mână. Operile măștrilor renumiți, așezate vrafuri în camera sa, erau răsfoite în fie-care zi. Din copilărie avea o dorință nemărginită de-a ajunge să pună pe coardă ceea ce un Haydn, un Mozart, un Paganini pusese pe hârtie. Singura ei mulțumire era vioara. Cunoștințele mătușei sale o și numeau «Mica artistă.»

Această copilă însă, în afară de muzică, părea stângace, rece, d'o nepăsare aparentă, care te făcea a îngheța lângă dânsa. Cât era de frumoasă atât părea de nesuferită, pentru cei ce o înconjurau, se vede că trăind numai și numai pentru artă, ea rămăsese streină de ori-ce patimă sufletească.

* * *

Polonia este țara care trăește și se laudă cu trecutul. Sigismunzii și Vladislavii, zugrăviți pe toate templele, sunt slăviți foarte mult de popor căci, aceste icoane, amintesc Polonezilor epoca lor de splendoare.

Nobleța are aici o valoare puternică și ori-cine o avea norocul să descindă din vr'o viță aleasă păstrează o etichetă atât de înaltă, în cât, un democrat, în o asemenea atmosferă, trăește ca strâns de gât.

Sterlicovschi, unchiul artistei, atât prin stare cât și prin pozițiunea și talentul său, virtuos de forță, era pus pe treapta cea mai de sus printre nobilime, prin urmare supus la toate îndatoririle sear-

bede și anoste pe cari le reclama politeța societății înalte.

Trăind în sînul familiei lui, Lüboteka fu supusă la niște reguli, despre cari ea avea o noțiune atât de slabă în cât, în scurtă vreme, începu să se plictisească. Voia o țară cu legi egale și unde ea să 'și poată arăta talentul său.

Rangul, modul de primire, de ieșire, de vorbire cu țancul o obosea. O fire visătoare și crescută în sînul naturei să fie pusă sub un regim atât de strașnic, era ceva cu care nu se putea nici de cum obicinui. Saloanele o 'năbușea, tavanele poleite, portretele strămoșilor, molicimea sofalelor, o plictiseau în așa chip, în cât, era fericită când putea să se adăpostească, un moment, la umbra unui copaci sub cerul liber.

* * *

O chiâma Lüboteka și numele său, în limba polonă, înseamnă dragoste, cu toate acestea ea până acum rămăsese rece și nepăsătoare cu toți aceia ce 'și băteau capul după dînsa. Grija ei toată era de a se scăpa din casa unchiului său, de unde, fără a spune nimănui nimic, pleacă într'o bună dimineață, cu gând că va putea trăi din arta sa, iar cu caracterul său că va rămâne ferită de orice intrigă de dragoste. Avea credință în Dumnezeu și spera că el o va ajuta, o va sprijini ca să 'și ajungă scopul său.

Credința recunosc că e una din cele trei bunuri ale religiei creștinești; dar une-orî te rătăcește, iar alte orî te întărește, te mîngăie și 'ți îndulcește chinul și suferința, pentru inimele zdrobite și bolnave este chiar o ușurare, o mîntuire.

În ceasuri de durere, toate teoriile filosofilor asupra Dumnezeirii cad și ochii noștri, umezi de lacrimi, îi îndreptăm spre cer; căutăm scăparea

la un stăpân, la un D-zeu pe care nu știu cine nu l'a strigat în minute de nenorocire, în minute de disperare.

Fără nici o credință, la început, Lübotcka iubea pe doctorul Milinschi, pe care 'l cunoscuse la o prietenă a sa bolnavă. Mai târziu însă, ea 'și ar fi dat viața ca să poată să'l aibă vecinic lângă dânsa, dar s'ermană cum era, ce putea face ea numai cu vioara ei de pe care acum scotea accente duioase de dor și de jale!

* * *

Doctorul Milinschi mai avea trei zile de bur-lăcie și apoi trecea pragul în lumea căpătuiților.

Găsind femeea ce căutase, săltă de bucurie că, prin căsătorie, va scăpa de s'erăcie căci, copila cu care se însura, avea o zestre însemnată.

În odăița lui, în care trăise ca student, strân-sese pe toți prietenii săi și le dase un prânz.

Inchinând mereu pentru dragoste se îmbăta-seră mai mult de iluziuni și de credințe...

În fața ultimelor pahare, luară hotărârea a po-vesti, fie-care, câte o pagină din trecutul său. Spuseră toți câte ceva care se încheia mai la fel : *curte, dragoste, uitare...*

Când veni rëndul doctorului el tresări, ca deș-teptat din visare, iar cel mai de aproape prieten al său, doctorul B... începu a'i zice : Spune-ne des-pre dragostea ta cu poloneza. *Poloneza, poloneza*, aide să jucăm *poloneza* strigară toți prietenii lui Milinschi, sărind prin casă și crezënd că e vorba despre jocul cu același nume.

Doctorul îngălbenind ca ceara, se ridică după scaun, ochii i se turburară, dinții începură a 'i clănțani în gură și cu un glas ce pare că eșea din sicriu, zise : «Da, ea este acum pe patul de moarte, eu am omorât'o, faceți ce voiți cu mine.»

N'apucă să rostească bine aceste cuvinte și ușa deschizându-se, servitorul îi întinse o scrisoare. «Deschideți și veți vedea că n'am mințit, că e adevărat aceea ce v'am spus».

Unul dintre prietenii, rupând plicul, citi :

Lübotcka în agonie, te strigă...vino.

Vladimir

Toți cei de față înmărmuriră, ascultând groaznică destăinuire ; cu toții nu știați ce să creadă despre această coincidență neașteptată.

* * *

Pe drumul alb și troenit de zăpadă mergea un dric fără flori, fără de panglice poleite, iar în urma lui nimei nu plângea. După obiceiul creștinesc, cioclii opriră mecanicește în fața bisericei, unde intra o nuntă. Gardiștii goneau mortul sărăcăcios, fără paradă, spre a face loc nunței, cea cu muzică și cu masalale. În această învălmășeală, o caretă luxoasă eși din rëndul nuntașilor și se luă iute după dricul ce se depărta încet, la pas... Sosindu'l, giamul trăsorei se deschise, un țipet se auzi, iar un om căzu zdrobit între dric și trăsura...

Milinschi uitase mireasa în fața altarului și, în neștire, alergase după nenorocita artistă, căreia o dragoste sinceră și desinteresată îi curmase zilele...

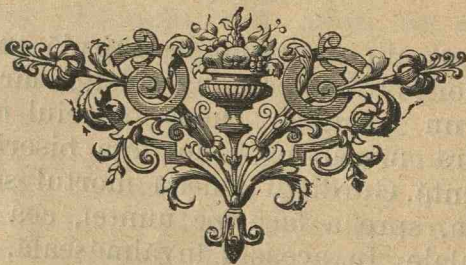

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the upper middle section of the page.

Faint, illegible text in the lower middle section of the page.

Faint, illegible text at the bottom of the page.

CINE ESTE FERICIT

Aide, vino, vreaŭ să te cunosc pe tine tu care, în lume, zici c'ăi fost fericit. Trezește-te din visuri și o dată, măcar o singură dată, fă-te destoinie să'mi spui cum a fost fericirea, ce-ai simțit în minutul când ea a poposit în căminul tău, a licărit pe fața ta, a intrat în sufletul tău ?

Ce gust, ce formă, ce față are fericirea, răspunde tu, care ai văzut-o ?

Strigă, cum era, cum, muritorii toți, până la capăt de pământ să te audă și din om, în om, din gură, în gură să se știe că ea între noi a coborât și că ființa omenească pe ea, al cărei chip, până azi, nimeni nu l'a văzut, pe ea ale cărei urme, pe acest tărâm, încă nu se dovedise, tu o cunoști.

Strigă, vorbește tare și deslușit : regii din palate, săracii din bordeie, călătorii de pe mare și de pe uscat să te înțeleagă, omenirea întregă s'אלerge să te cunoască pe tine acela ce de D-zeu ai fost ales ca să te însoțești cu flica cerului fericirea...

Privește-ne pe toți bine și cu deamănuntul, vrem să te vedem toți ce corp, ce mâni, ce gură, ce ochi și mai ales ce cap ai tu acel ce ai înțeles-o.

Spune-ne, te ascultăm cu luare-aminte, iată nici unul măcar, ca să nu turbure liniștea, nu suflă, nici unul...

Cum era cerul, soarele, în ziua când ai văzut fericirea? Cum era luna și stelele într'acea noapte? Mai înfloreau florile, mai curgeau râurile, mai cântau păsările, sau totul tăcuse pe dânsa ascultând-o?

Lumină'n jurul ei se făcuse, sau strălucirea sa te-a orbit, iar tu numai ca prin vis ai văzut-o?

Era înaltă ori mărunță, mică ori mare, puternică plâpândă, urâtă, frumoasă, grasă sau slabă, uscată și înșirată ca moartea?

Răspunde.

Cum vine, cum umblă? Incet ca boala sau iute ca fulgerul? Pășește sau sboară. Atinge pământul și să tirăște ca șarpele, sau printre nori ca vulturul să rotește? Locuește în abisuri sau pe vârful pleșuv al munților?

Vine din păduri vergine, din deșarte pustii sau din funduri adânci de mare?

Trebuie chemată, sau singură dânsa coboară și se așează, ca noi, sub acoperământuri calde.

Îi place crivățul și nemetul iernei sau boarele primă-verei?

Se naște între spice de grâu auriu, sub teiul înflorit vara, sau trăește sub coardele viței încovoiate, toamna, sub greutatea ciorchinilor de struguri?

Îs dragi pufurile și mătăsurile, sau sdrențuitele cârpeturi.

Chipurile de gingașe copile, flăcăii veseli, sau babele și moșnegii 'n toege rezemați?

Îi place râsul sau bocirea?

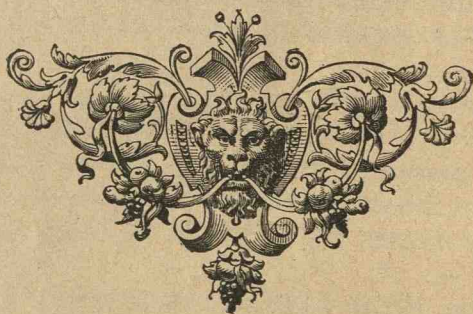
Pahare cu vinuri dulci și inspumate, sau cupe pline cu venin?

Hore și cântece de vergine, sau danțurile macabre de prin cimitir? Glas de privighetoare, sau țipet de buhă. Stă ea în bani, în ranguri, în titluri, în măriri sau chiar prostia e palatul ei?

.

De ce ai tresărit? A !... vĂd acum — tu ai un cap în patru colțuri și plin de vată în loc de creeri și, și... numai pentru ast-fel de monștri fericirea există.

LEA

Lea saũ frumoasa ficã a lui Moise Bercovicã, bancher vestit din capitalã, fugise din casa pãrinților cu verișorul ei Kimel, furãnd de la tatãl sãu o sumã bunicicã cu care trãi o viațã fericitã în timp de câte-va luni.

Sfârșindu-se baniș s'a stins și dragostea lui Kimel; iar de durere Lea hotãrì sã se lase a muri de foame.

Trei zile, sãrmana copilã, nu mãncã nimic, și vëzënd cã a treia zi tot cu viațã se trezește, își aruncã hainele pe dînsa și se îndreptã spre Cișmegiũ, hotãrãtã a se arunca în lac saũ a'și zdrobi capul de vre-o peatrã, ori de vr'un trunchiũ de copaciũ.

Răsuna grădina de cântecele lăutarilor, scânteia razele lunei pe lac, îmbălsăma aerul florile cu mirosul lor, scânteia licuricii 'n iarbă și stelele pe cer, țîriia greerii sub frunziș, bîzia cărăbușii prin vîzduh, iar plutele ca fecioare mândre, cu trupuri albe își băteau de ramuri, foii mărunte și smaraldii ce, în tăcerea nopții, zornoia ca fir-firicii de-argint.

Din când în când se auzea câte un cântec și un fluerat al gardistului, câte un vînzător de gazete, cari turburau seninătatea acestei nopți de vară.

* * *

Pe potecele așternute cu nisip, Lea se tîrîie, ca șearpele, sosește până în marginea lacului și simțind că pămîntul îi sboară de sub picioare se trîntesce pe banca ce-ozări în apropiere. Capul ei era greu, urechile îi vîjia, ochii i se împăejenaseră. Mor... strigă dînsa și căzu mai fără simțire.

Ioan Gropeanu, un tîner student la litere, vișător, cu gânduri din veacul al două-zecilea, venea adesea ori, sta sub plute și făcea la madrigale pe care le adresa la dulcineii, poate după alte țărîmuri, căci cu cele după mica noastră planetă nu se mai împăca. Auzind gemetele Leei și vîzînd'o atât de palidă de sigur că i se păru ceva venit de dincolo de astri, ceva vaporos și ne terestru, de aceea îi dete ajutor, intră în vorbă cu dînsa și îndată ce află cauza slăbiciunei fetei, o luă de braț, o purtă până la chioșcul din grădină unde o ospătă, apoi punîndu-i în buzunar cei 4 lei, singurii ce-i avea după sufletul său, se depărtă tot cu ideea că scăpase de la moarte, o nimfă, o sirenă, o naiadă, o locuitoare dupe planeta Martie vecinul ceresc al Terei.

* * *

Trecuseră aproape trei luni și Leea întorcându-se la părinții săi, căuta mereu prin lumea largă, pe salvatorul ei, iar Ioan Gropeanu visa pe Lea înconjurată de raze și locuind când între îngeri, când în castele fermecate. Și după dînsa tînerul visător suspina mereu și o cânta 'n versuri:

Vin copilă de mîngăie
Fruntea mea cea întristată
Ca o floare de lămăe
Imbălsămează-mi viața toată.

Vino înger, vino Fee
Ce mi-ai dispărut ca visul
Ce c'un zîmbet
A ! femeie
Mi-ai deschide paradisul...

Repeta versuri pe drumuri ș'o chema în somn,
în rugăciune, în gânduri, mereu, mereu....

De mila lui soarta, se vede, că s'a îndurat de
i-a adus'o înainte...

* * *

Era prin Noembrie, Gropeanu se întorcea spre casă cu capul în jos trist, afundat în cugetarea lui vecinică. În dreptul Pasagiului este isbit de o doamnă în vîrstă, care scoboară dintr'un cupeu, în care mai era o femeie tîneră cu care schimbă bețrâna câte-va vorbe, apoi se depărtează. Ioan Gropeanu rămâne pironit locului și nu cutează a rosti un cuvînt; necunoscuta din trăsură era Lea.

Intr'un minut ea sare, îl ia de mână, de gât și îl urcă alături cu dînsa; el înmărmurit o urmă mașinalicește și o dată alături cu ea isbucnește într'un plâns nervos de nu se mai putea opri:

- Te iubesc, fuse întăiul cuvînt al visătorului.
- Și eu te iubesc scumpul meu salvator și creditor. De atîta timp te caut spre a-ți mulțumi că mi-ai scăpat viața și spre a-ți înapoia datoria.
- A !... Un nimic Lea, un nimic, dar spune-mi,

spune-mi, unde ai fost și cum te regăsești ajunsă în așa splendoare? Căruși bogătaș îi datorezi luxul acesta, adaoșe el cu un aer de gelozie și cine era acea femeie bătrână?

— Mama, m'am întors la părinții mei, zise Lea. A! tu mi-ai scăpat viața și pentru mângâierea lor, m'aveai numai pe mine. Sărmanii!

Huruiră multă vreme roatele trăsorei, își spuseră amanții tot ce limba dulce a dragostei poate să grăiască, petrecură noaptea împreună și se despărțiră cu cuvintele dulci de: la revedere scumpă iubită, la revedere înger salvator.

— Unde și când să ne revedem, adaoșe Ioan Gropeanu, mai sărutând încă o dată pe Lea.

— Mâne la Templul nostru, vino, te rog, vino la 4 ore, va fi frumos, frumos de tot!...

S'a dus Gropeanu la 4 ore. Lea, scumpa'i Lea, la acea oră se cununa.

Gropeanu îi scăpase viața pentru... Ștrul Hai-movici, băiatul din comptoarul lui Moise Bercovici.

CALUL ARABESC

650541
Un arab și cu ceata lui, atacase o caravană din Damasc; istânda era câștigată și arabii se pregăteau a-și împărți prăzile, când cavalerii pașei din Acra, cari veneau să prindă caravana, se năpustiră pe neașteptate asupra arabilor, ucise un mare număr dintre dînșii și pe cei-l-alti îi făcură prizonieri, legându-i cu funii, îi duse la Acra, spre a-î face dar pașei.

Căpetenia arabilor, în timpul acestei lupte, promise un glonț în brațul stâng; rana lui ne fiind mortală, turcii îl legaseră p' o cămilă și luându-i calul nădăjduiau să ducă ast-fel și pe călareț și pe roibul lui.

Seara ei poposiseră, dimpreună cu prizonierii, între munți; Arabul rănit, cu picioarele legate era întins lângă cortul unde se culcaseră turcii. În timpul nopței neputând da ochii în gene, din cauza durerilor ce simțea la braț, auzi calul nechezînd printre cei-l-alti, legați în jurul cortului după obiceiul orientalilor; el îi recunoscă glasul și nepu-tând rezista dorinței d'a se duce să vorbească încă odată tovarășului vieței sale, el se tîri, cum putu

mai greu, prin ajutorul mânilor și genuchilor și ajunse până la roibul său.

«Sărmane prietene, îi zise el, ce te vei face tu printre vrășmași, printre Turci? Vei sta toată ziua închis, femeele nu'ți vor mai aduce lapte de cămilă sau orzul cu pumnii; nu vei mai alerga liber peste deșerturi; cu puternicul tău piept nu vei mai spinteca apa Iordanului, care răcorea părul tău mai lucios ca mătăsăriele de Smirna; cel puțin dacă eu sunt sclav fii tu liber! Ține, reîn-țoarce-te la cortul nostru, du-te de spune femeii mele că nu voi mai reveni și vîră-ți capul între perdelele cortului spre a linge mâna micilor mei copilași.»

Pe când vorbea ast-fel rosesse cu dinții sfoara care servește de frîu cailor arăbesci. Animalul era acum liber; dar vîzînd pe stăpînu-său rănit și înlănțuit la picioarele sale, credinciosul și inteligentul cursier înțelese, din instinct, ceea ce nici o limbă nu i-ar fi putut explica; el își plecă fruntea, mirosi pe stăpînul său și apucându-l, cu dinții, de briul de mătase cu care era încins plecă în galop și îl duse până la cortul său.

Sosind el aruncă pe stăpînul său la picioarele femeii și copiilor săi și calul muri de oboseală:

Tot tribul îl plînsese, poezii îl cântară și numele său e mereu în gura arabilor de la Iericho.

JOCURILE OLIMPICE

Printre instituțiunile cari au contribuit, într'un chip simțitor, a menține legătura naționalității, între popoarele Greciei, așa de variată în origină, caracter și temperament politic trebuie, în primul rând, să cităm sărbătorile solemne cu ocazia cărora se reunea, la timpuri hotărâte, toți locuitorii teritoriului elenic. Din timpurile cele mai depărtate, aceste jocuri se făceau întocmai precum se esecutau în coprinsurile lor, înfățișând chiar pe divinitatea în numele căreia ele se esecutau. Astfel erau jocurile pythice la Delfi, jocurile nemeene la Argos, jocurile istmice la Corinth, jocurile olimpice la Atena și cari, multă vreme, fură cele mai renumite dintre toate și după liricul Pindar și satiricul Lucien, și-au luat numele de la Olimpianul, supra-nume care îi se dedea lui Jupiter ; iar după geograful Strabon și istoricul Xenofon, ele erau numite ast-fel după un oraș care aparținea Pisanilor. Pisa care, câte odată, era numită Olimpia.

Instituțiunea lor era atribuită lui Jupiter.

Aceste jocuri se celebrau ori de câte ori se săvârșea vr'o isbândă și, mai adesea ori, jucătorii reprezentați peripețiile războiului din Atenianii ieșau victorioși

Mai târziu, numele învingătorilor era trecut într'o condică făcută înadins pentru acest scop. Subiectul jocurilor olimpice erau mereu aceleași până la o nouă bătălie ș'atunci ele se schimbau înfățișând noile isbânde ale grecilor.

La'nceput ele se esecutau din cinci, în cinci ani și țineau cinci zile. Mai întâi ele erau conduse de o singură persoană, apoi avură două, patru, șase, opt, zece etc. până când ajungea să fie atâtea căpeteni, câte erau și ținuturile Greciei. Aceste căpeteni erau îndatorate atât a pregăti pe jucători, cât și a dirija jocul în timpul sărbărilor. Ei judecau și împărțeau premiurile jucătorilor, cari mai mult se distingeau, iar ne'nțelegerile dintre dênșii erau judecate de un senat numit: «Senatul Olimpian.»

Toți cetățenii greci, de ori-ce treaptă socială, din ori-ce ținut, putea lua parte la aceste jocuri de unde, după istoricul Xenophon, erau excluși criminalii și multă vreme și femeele cari, prin lege, erau oprite d'a asista la aceste jocuri, iar aceea care ar fi fost dovedită că, în timpul sărbărilor, trecuse riul Alfen, era aruncată din vârful unei stânci. Mai târziu însă, ele fuseră admise nu numai să asiste dar și să concureze la aceste jocuri.

Streinii, din toate părțile lumii, veneau să vadă aceste jocuri, însă cât Grecia fuse liberă, acestora lor le era oprit. Alexandru I, regele Macedoniei, voină să ia parte la dênsele, trebui să probeze că descindea din Hercule, strămoșul comun al Doriienilor.

Mai târziu, când patria lui Temistocle și a lui Leonida deveni provincie romană, imperatorul Neron, între alții, cari veniră să asiste la aceste jocuri, trebui să și făurească o descendență din stră-

moșii elenici ca să'și poată justifica, în fața grecilor, prezența lor la acele jocuri.

Pregătirile duraū zece luni, iar rëndul cetăților, care să între înteiū în arenă, se hotăra prin tragere la sorti.

Eraū două feluri de jocuri, unele care se raportaū la perfecțiunea corpului și pe care grecii le numea lupte gimnastice; altele pe care ei le numea luptele muselor și care se raportaū la perfecționarea geniului.

La cele d'ânteiū se măsura forța fizică, iar la cele din urmă, forța morală a concurenților. La jocurile olimpicee, Herodote citi admirabila cronică ce ne-a rămas de la dēnsul și prin care redesteptă geniul, încă adormit, în sufletul lui Tucidide care, împreună cu toată Grecia, plecă urechea la aceste mărețe povestiri.

Câte odată luptele întrerupându-se, pentru oare-care timp, se săvērșeau acele jocuri sacre și atunci se ridicaū colonne pe cari se gravaū actele oficiale ale acestor împăcăciuni publice; iar celor ce câștigaū un premiu, la acele jocuri, li se făcea cele mai mari onoruri; poeții și eroii erau atunci încoronați cu cunune de lauri și reîntorși în patriele lor, în care de triumf și pentru ca intrarea să le fie și mai impunătoare, se făcea printr'o nouă poartă a cetăților, al căror zid se dărâma cu acea ocaziune. În trecerea lor, prin orașe, luptătorii, primeau diferite daruri de pe la cetățeni și une-orī aceste daruri atingeau chiar suma de cinci drahme. În Atena, ei aveaū dreptul a ocupa locurile cele d'ânteiū, în întrunirile publice și cheltuelile făcute de dēnsii atunci, erau pe socoteala statului. Aceste onoruri se rēsfrângeau nu numai asupra învingătorilor, ci și asupra întregii lor familii, căreia, aceste isbânzi, ale unuia din membrii săi, îi crea un adevărat titlu de noblețe și care se păstra trecându-se din tată în fiu.

FRUMOASA CU PĚRUL ALB

D'atâtea amaruri ce gustase 'n viață'i frumoasa Lola albise de timpuriu. Pe fruntea-i șuvițele albe fâlfâiau ca spumele mării bătute de valuri.

Dinții, cunună în gură, semăna a șire de mărgăritare, rîsul ei cu răsărirea zorilor, vorba-i cu 'ngânarea dintre paseri, mersul cu al unei școlărițe care întârziază pe cale...

Nu clipea fără să zîmbească, nu putea surîde fără să'și arate par'că, mai înteiu, un colț trandafiriu de gură dulce pe care l'ai fi sêrutat cât lumea.

Albă ca zăpada și la față și la corp, frumoasa cu pěrul alb, îți da fiori, te'ncălzea ca și nămeții cei bulgăriți, în mîni la joacă, iarna pe viscol.

De grăia, glasu'i rêsuna în inimă, de plîngea o căia, de mergea alergai după dēnsa, de rîdea a'i fi mîncat'o, de tăcea, dusă pe gînduri 'ți-era teamă s'o turburi; d'o cunoștea, mai de aproape, de dēnsa veacuri n'ai mai fi voit a te deslipi.

Rêsîpîdea, în jurul ei, un fel de raze dulci ca ale soarelui în asfîțire, un fel de aureolă sfîntă care te atrăgea la pecat, la o iubire păgîna.

De la vârsta de 20 ani, Lola veduvisese, soțul ei, căpitan de vânători, căzuse în războiul pentru independența românilor și ea, isbită cumplit d'atunci, trimetea mereu suspinele acolo departe !... În câmpiile vitejilor noștrii războinici.

Răscolea peste Dunăre pământul strein ca să găsească țărina scumpă !... Oh ! De câte ori gândurile ei n'o purtase în câmpiele Rahovei, Plevnei și Smârdanului. De câte ori nu se visase în cap cu caribalda vânătorului, la briu cu sabia lui !... De câte ori nu urcase, în vis, reduta Griviței, n'auzise dându-se alarma de asalt, sunând cornul liberării ! I se părea că odinioară s'a și luptat umăr la umăr cu inamicul și că glonțul omoritor, care o veduvisese, trecuse mai întâiu și mai întâiu prin inima sa !...

Scenele din timpul războiului era singura convorbire care o anima, încolo nimic, n'o putea scoate din melancolia ei. Ați cercat zadarnic rușele s'o mângâie, mulțime de feți frumoși să'i fure inima, dar ea nu s'a dat prinsă multă vreme nici unei mreje.

Sărbătorea singură, în casă, a 39-a aniversare a sa și ca să se sustragă de la ori-ce veselie, de la ori-ce manifestație de dragoste nu înștiințase, despre aceasta, nici măcar pe cele mai apropiate neamuri ale sale. Așezată într'un colț se uita când în casă la văpăile care mistuia vrascurile, pâl-pâind în sobă, când pe geam la foile de plută ce se spulberaă, din pluta ei iubită, suspinând și făcând, în grădină, un covor auriu peste care se și așternuse bruma....

De câte ori n'ascultase ea aici, freametul frunzelor, șoptele dulci ale scumpului ei soț. De câte ori !

I se păru peste tot acum, un gol atât de mare, atât de adânc și de negru, în cât, făr'de voia ei,

tresări. Niște flori de un dor vag o coprinse și câte-va lacrimi îi picară încrețind horbotele de pe piepții rochei.

În acest moment ușa se deschise, un trimis intră și îi aduse un mănunchi de tufănele brumate ș'o scrisoare...

Cum citi primul rînd, sări la oglindă, își trecu de mai multe ori pieptenele prin păr, își spălă fața, se 'nvioră și începu să se simtă coprinsă d'acel fior dulce, cald și ademenitor pe care îl simte o vergină.

Se uită la ceasornic erau ceasurile 5, încă puțin ș'o să pășească în al 40-lea an, încă puțin și grija de virtutea ei n'o să mai ducă, căci nimeni n'o să mai cuteze să o turbure.

Mică?... A!... s'ar putea!...

*
* * *

În casa Lolei o singură ființă pătrunsese și acesta avea trecere mai mult pentru pesimismul și melancolia de care era coprins, de cât pentru vorbe și expresiuni de dragoste.

Adesea-orî, până la miezul nopții Mică povestea Lolei, scene războinice de care știa că'i place să asculte, recitea versuri din autori români, orî streini, descria pedantismul profesorilor de la liceul unde învățase, ticurile celor de la facultatea unde era înscris, discuta teoriile lui Schopenhauer, piesele lui Scheakspeare, pentru care amînduoi aveau un cult deosebit, orî făureau vr'un plan pentru viitor, în care frumoasa cu părul alb avea principalul rol. Cerca mereu să pătrundă gândul acestei femei care pentru el era o enigmă.

Adesea-orî însă, avîntul lui Mică era sfărîmat într'o clipire, căci la toate făuririle lui, ea îi opunea tîmplele-i argintii și-o inimă 'nchisă, tăcută și care nu mai scia să bată pentru nimic în lume; cu toate acestea, nu știu de ce astă-zî, Lola, aș-

tepta nerăbdătoare să se culce soarele, să sosească
mai curînd amurgul...

* * *

Zorile primei dimineți din al patru-zecelea an s'arătaseră frumoase; furișindu-se intraseră de mult pe geamuri, dar nimănuî nu destăinuiseră aceea ce se petrecuse în misterioasa odaie a frumoasei cu părul alb.

Noaptea aceea trebuie să fi fost fericită, de oarece, a doua zi, Lola părea tînără, veselă și zglobie ca la două-zeci de ani și, până către amiază, camera ei răsuna de ciripiri dulci, însoțite de un rîs metalic și pe care zorile le destăinuia acum în depărtare colo sus pe măguri, schițând, alătura de ea și chipul lui Mică.

În marginea patului studentul sta fumându'si în tihnă țigara...

Deslegase încă o problemă !...

RECRUTUL

In sfârșit țara se liniștise de groaza recensământului. Plecase și prefect, și doctor, și maior; plecaseră chiar și flăcăii, sufletul fetelor, și de aceea satul lor le părea pustiu.

Betrânii cu plete albe, proptiți în toiage, părinții se plâneau, mai ales de greutatea ce trebuiau să întimpine, rămânând singuri tocmai acum toamna, când era toiul strânsorei bucatelor de pe câmp și culesul viilor.

Mamele nu mai sfârșeau jelind feciorii lor trimiși prin străini.

— La oraș, prin căzărni, cine știe ce or pătimi și ce chelfăneli or mânca de la hingherul de *vagmist*, ziceau ele oftând.

Fetele erau nemângâiate; plâneau prin ogrăzi pe înfundate. Iar ei plecaseră, care lăcrămând, care jucând de bucurie.

Numai pe Cristea lui Mică a Căproaei n'avea cine să'l jelească. Plâneau el mai rău ca muerile și p'aci, p'aci era să facă primarului pocinogul să'l

trimeată cârmuirei, legat cobză cum n'a gândit.

Apoi, pare că nu-i era de-a bună, frate, de atâtea sachismete și marafeturi ca în vremea lui Ciubăr Vodă ;— acum, slavă ție Doamne, băeții nu se mai prind cu arcanul pentru oastea țării ; ei merg voioși, cu dragă inimă, să'si facă datoria. Știu că al de frații lor, mai mari, întorsu-s'au cu *dicorății* de la *Plevna* și dând sfântulețul să se mai facă vre-un război, poate or avea și ei norocul să câștige așa ceva.

* * *

Bietul Cristea ! — Nimeni nu știa păsul lui. Lumea îl clevetea de geaba, căci așa e dânsa : știe, nu știe, vorbește numai ca să 'i treacă vremea. Ar fi amuțit poate dacă s'ar fi gânditoamenii că bucatele lui le apucă bruma pe câmp ; că vitele și orăteniile din bătătură au să umple drumurile ; că din casa lui, coșarul, hambarului lui, pătului lui, o să se aleagă părădăul, și că frumoasa moșie de la părinți, grădina lui, o s'o găsească vraisește, când s'o întoarce, căci vecinii ce treabă o să aibă alt, de cât săi arză păuzele de la fasole, bulumacii și pâroleazul de la gard ?

D'apoi Luxandra și Dragomira, cui rămânea ele ? Le iubea din copilăria lui ca pe lumina ochilor și de nici una nu s'ar fi îndurat s'o dea uitărei.

O zi nu trecea fără să nu le vadă. Se întâlnea cu ele la fântână, în ogradă, pe malul Mierei, seara când eșeau înaintea vitelor, și tot ar mai fi vrut să le întâlnească unde-va.

Cu aceste focuri pe inimă trebui, în ropotul cailor, escortat de călărași să plece din satul lui, bietul Cristea !

* * *

Dase soarele în scăpătat. Ziua era posomorâtă și scurtă ; poate că tocmai de aceea lumea e mai pe gânduri când sosește toamna. Legănați de vânturi, pe ramuri, de măceși, în luminișuri de păduri, pițigoii și botgroșii, ciripeau a iarnă. Miriștile și dumbrăvile erau pustii și pe acolo pe unde odinioară ciobanii ziseseră de dor, acum se auzea țipătul asurzitor al ciorilor, urletul haiticurilor de lupi...

În acea sară, în sat, era întuneric beznă, pe drum nu se simțea trecând nici puî de om, căci era o lapoviță până la glezne. Glasul monoton al strejărilor și lătratul cânilor te înfiora și mai mult. Cu toate acestea Luxandra și Dragomira mergeau de le sfărăiau picioarele ; opincile și obielele pline de polei înghețaseră, nojițele plesniseră de ger, iar târsânele de lână se strânseseră coardă pe tureci intrând la apă.

Amândouă fetele, întrebând din om, în om, înaintau spre oraș, rebegite de frig însă încălzite de dor și cu taina în inimă.

Trecuse două săptămâni de când Cristea lui Mică a Coproaei se afla la cazarmă și lui tot nu-i venea să creadă că-i acolo.

Sub foarfeca bărbierului când 'și simți căzând frumoasele lui plete, plânse de 'și sfărâma inima.

Până atunci tot mai trăsesese nădejde de scăpare de la miliție. Unsese cu ce putuse ochii primarului, dar se vede că de ajuns nu fusese, de vreme ce el tot aici se afla, în ghiara sergentului.

De la magazie îi dase haine militarești, raniță și pușcă, însă el se uita la ele, ca la niște păcate. De inimă rea se și bolnăvisese, dar cine 'l credea, cine'l slăbea cu instrucția și cu reglementele!

Intr'o zi sta pe gânduri și se uita spre drumul ăl mare. Ar fi fugit de nu i-ar fi dat picioarele de pământ, dacă nu i-ar fi fost frică de pușcărie. Cum mai sburaă gândurile lui la cele două copile! De lângă ele cine l'ar mai fi deslipit? Dar te joci cu poterașii, cari l'ar prinde și l'ar jumuli ca pe un puî de potârniche?

Pe când cugeta ast-fel și mai aruncă încă o dată ochii în spre poartă, spre care alergă țipând de bucurie, când zări încadrate, între zăbrele, chipurile vesele ale celor două copile.

*
* * *

Sunase pentru culcare și Cristea tot nu se îndura să plece de la poartă. La apelul nominal de seară, el nici că mai gândea, așa de voios era. Nu mai putea de părere de bine ce avea, căci văzuse pe cele două surate, pe care le întreba mereu de tot ce'l durea pe el.

Le descosea, mai ales, de căscioara lui pe care o lăsase în seama lui Gavrilă Ciacărul, însă pățimaș, cum era și ăla, ce putea face. Apoi, acolo nu era o cocioabă în care să n'ai după ce bea apă. 'Ți era dragă lumea s'o vezi cum era de îmbelșugată, pline doldora erau tronurile cu cămăși cu altițe înflorate cu râuri de-î mari. Betele par'că erau rupte din soare, așa de străluciau pe ele fluturii, firul și mărgelele. Cojocul nou nouț, poate i l'a purtat Ciacărul, - abia îl luase de la târg și nici parte să'l îmbrace n'avusese.

Dreptul lui D-zeu c'avea băiatul de ce se fie trist, dar Luxandra și Dragomira, norocile-ar sfântu, 'l îmbunase, 'l mai îmbărbătase și el stând pe laviță între dênsele, par'că mai uitase.

Dar pe când se dedese ast-fel în vorbă iată că

'și aude numele ; «*Mică Cristea, Mică Cristea*», iar el par'că fu deșteptat din morți.

N'apucase să întoarcă fața, când primi două palme de la sergent și se pomeni în curtea cazărmei...

A doua zi un băiat sdrențáros și nespălat, rozând la semințe de dovleac, striga prin oraș :

Cinci parale Universul de mâne cu recrutul care s'a împușcat în curtea Căzărmei,... Cinci parale Universul !

NOAPTE SENINĂ

Pe această hârtie aş dori să scriu ceva așa de frumos, așa de bun ș'asa nouă, în cât lumea întreagă să se mire de atâta originalitate.

Cât aş vrea să dau la lumină ceva netrăit, ceva care nu s'a mai spus, însă vorba marelui maestru Eminescu :

Toate 's vechi și noue toate

De la un biet scripcar ca mine, ce puteți oare afla, mai ales când nu i-a rămas de cât o singură coardă, coarda dragostei... Pe aceasta însă aş putea să cânt minunatele balade, dar cântul meu poate să fie monoton ca țîriitul greerului de toamnă; dragostea fiind un subiect vechiu ca omenirea. Civilisația popoarelor a alterat tot și poate și pe ea ; am însă speranța că, povestind despre o dragoste sinceră și desinteresată, veți asculta bucuroși aceia ce voiți spune.

El și ea, mergeau de mână, ca doi copii; — isprăviseră toate cuvintele, iar picioarele îi purtau în neștire...

În timp de doi ani, vorbiseră despre muzică, despre călătorii, despre arte, despre poezii; iar despre aceea ce le dogorea la amândoi sufletul, nu.

Oh și câte și-ar mai fi spus unul altuia dar:

Unde e dragoste adevărată, cuvintele pier, ochii spun atunci mai mult de cât o cuvântare întreagă.

El era plin de iluziuni, ea nu mai credea în nimic. Asculta tot, însă colțul nici unei perdele nu voia să ridice, de teamă d'a nu se isbi de o nouă decepțiune.

O suferință mare răpește credința. Ca împietrită ea se uita nepăsătoare la tot ce o înconjură și credea că inima ei nici că mai există. În convorbirea lor, ea se depărta ușor de ori-ce subiect d'asemenea gen, și absolut stăpână se credea pe sine; ar fi jurat chiar că o cădere, pentru ea, nu mai ar fi tost posibilă.

*
* *

Se înoptase... Pe cărarea albă, ca pânza, mergeau amândoi tăcând. Eșind, pe bariera orașului, ei ajunseră în dumbrava de la marginea șoselei.

Era cea mai frumoasă noapte de Maiu. Zefirii nebunatici sburau printre teii înfloriți. Privighetoaarea cânta imnuri Dumnezezești, desmierdați de cântul ei, în caliciul rozelor, fluturii adormiseră. Licuricii lumineau potecele, luna vârfurile copacilor, greerii țirăia jalnic prin iarba, iar răcăneii sporea în margine de lacuri.

În capu-i plămădind miș de gândiri, ea asculta luând, cum îi era obiceiul, seama la toate lucrurile ce o înconjurau și privind toate împreună cu el i se părea și mai frumoase.

Obosită de mers și de gânduri, stete sub o plută

albă pe trunchiul unui copaciū. El se așeză sfios lângă dēnsa și, cu cuțitașul sēu, sculptă pe trunchiul plutei numele lui și al ei și data acelei zile; ea se uita la dēnsul și rīdea; de pe buze, lui, îi sburaū miī de cuvinte ce simțea că'i umbla prin gură.

Și nu doară că ea nu era curioasă, ca toate femeile, să asculte destăinuirea unui lucru pe care încă de mult îl simțise, dar se temea ca și dēnsa să nu isbucnească...

Ca să mai înlătore încă, aceea ce atâta de mult dorea s'audă din gura lui, ea se ridică de jos rupse o roză sēlbatică și o puse la pieptul lui, el îngenuchiă la picioarele ei, ea îi mângâia fața, dar d'odată amândouă mâinile îi fuseră prinse, sărutate și udate de lacrimi...

— Plângi? întrebă dēnsa, căutând în ochii lui umezi și ridicându-se de pe trunchiul care ședea.

— Da, plâng de fericire !...

— Tu ești fericit ?

— Da, că și tu mă iubești...

— Aa? Știi tu aceasta? Ingână dēnsa, căzēnd în brațele lui, iar dumbrava rēsună de cea mai infocată și dulce sărutare...

Veī fi a mea, pentru vecinicie, tu cea mai dulce dintre femei, adaoase dēnsul mai sărutând'o, iar dēnsa plângēnd ca un copil și tremurând, ca o vinovată, fugea printre copaci. Sub pașii sēi, răs-cotele pârăiaū și măceșii agățând'o, o țineau din cale. El prinzând'o și strângând'o acum în brațe îi zicea :

Rēmăi, rēmăi a mea iubită
Sub ramuri verzi de plută,
Pe luna mare și 'mplinită
Mai stai de mă sērută.

Să se răsfrângă rază-i blândă
Pe drăgălașa-ți fața
Să te zăresc așa plăpândă
Cum mă renviī la viață !

A trecut d'atunci vreme ; acele locuri sfințite-s'au crescând acolo rută, mătăcină și cimbru ; mi-resmele câmpului. Copacii și ei s'au mărit și ș'au împreunat ramurile. Când și când, de și îmbătrăniți, alunul și alțarul mai lăstăresc câte o smicea ca să poată fetele face, cu ele, de dragoste. Cornul și-a împuternicit ramurile, s'a pregătit pentru toegile bătrânilor ; numai fagul are, d'atunci, foile tot subțiri și potrivite pe buzele flăcăilor ca să zică cu ele doina, frumoasa doină ce seacă de dor inima românului...

Ș'acum bătrâna plută, cu foi mărunte, lucioase, smărăldii și rotunzite, povestește taina pădurilor și a dragostei, iar în trunchiul său, albicios și selivisit ca hârtia, pătrează încă data acelei zile în care sub dânsa îndrăgostiți s'adăpostiseră el și ea într'acea noapte senină.

* * *

Bătrâni amândoi și însoțiți, d'atunci, pentru vecie, într'o zi de Maiu, mai trecură p'acolo. In acele locuri găsiră toate precum am spus, iar peste numele lor, pe trunchiul plutei, șopârta singuratică odihnindu-se la soare !...

PRIETENIE

Am urcat aproape cele trei sferturi din roata vieții și până aici, mai din toate bunurile și relele acestei văi de plângeră, am gustat, așa că azi, cu siguranță, pot răspunde la întrebările tale.

Fericirea? E întocmai ca boarea primăverii, care de raza soarelui încălzită, în pripă, în rouă se preface și în caliciul florilor ca boabe de diamante se așterne spre a fi de zefir, de un fluture chiar spulberată.

Gloria? E o patimă care în spre sfere înalte ușor te ridică, iar între oameni tu, acela ce o cauți, o moarte vie va să trăești.

Mărirea? Este o treaptă după care vezi omenirea prea mică, iar tu uriaș între pitici, zilnic trăind, pe nesimțite, desgustul în sufletul tău, ca umbre cernite, se coboară.

Averea? E o cheiă măestrită de aur, care toate uşile ți le deschide, spre mai mare amar și decepțiune, căci pentru tine omenirea, nici un farmec, ne mai având, pustietate nemărginită ți se pare.

Iubirea? E un vis trecător, din care ne deșteptăm spre a nu ne mai împăca, nici odată, cu nici un suflet afară de acela ce a fost idealul nostru.

Prietenia? A! pană a mea, înmoaete în culorī sublime pentru ca pe ea cu adevăratele ei fețe s'o descriū. Făuriți-vē cuvinte din accente Dumneze-estī, pentru ca adavēratul ei preț, omenirea să'l cunoască.

Viorico,

*Prietenia este lucrul cel mai dulce'n omenire
Și ca prietenă, pe tine, te slăvesc eu peste fire.*

GLAS DIN TURDA^{*)}

Turda?... să ne descoperim capetele, căci pronunțăm astăzi numele aceluia oraș din Transilvania, de care e legată cea mai dureroasă amintire a noastră, cel mai fioros tablou și pe care vecinic să'l avem înaintea ca nici odată și nimic să nu ne abată din calea noastră, din credința noastră.

Ar trebui ca fie-care mamă română, urcând Carpații cu prunculeții de mână, de pe vârful lor, arătându-le mănosul pământ al Ardealului să le zică :

E al strămoșilor noștri coprinsul acesta și săi voi vă desrobiți moștênirea rămasă voue de la dênșii, săi acolo trebuie să pieriți cu toții.

*

De sub poalele Carpaților, aici o câmpie sfântă, stropită cu sângele Marelui Căpitan care, mișelește, în mijlocul tău, de Unguri a fost ucis, noi, copii strămoșilor noștri, te întrebăm : Ce flori mai poți tu înflori d'atunci de cât p'acelea ale răsbunării ?

.

*) Scrisă cu ocazia serbărilor Mileniului maghiar.

Ce-ai șoptit tu câmpie mândră? Spune, spune, tare de tot, căci tinerimea, floarea țării noastre nerăbdătoare stă să te asculte.

«— Sufletul lui Mihai prefăcut în șoim d'atunci «mereu vësduhul despică, agere căutături la Duna» «năre îndreaptă, s'așteaptă să vadă ca frunza «și ca iarba copii sosindu'i, s'audă sunând cornul «liberării; iar în ghiarele sale să poată sfâșia stărvurile Ungurimei, cari nici merită s'atingă sfințitele'mi locuri, acoperite cu moaște de eroi români, aici de veacuri căzute».

Scumpă umbră înțelegem dorul tău cel sfânt și mare;
Fii tăi mult nu te lasă să mai stai în adăstare;
Învărti-vom, sfântă umbră, hora mândră de'nfrățire
Dulce va fi revederea după atâta despărțire.

Ridicați-vom după suflet dorul tău de răsbunare,
Iar vom face România cum era atunci de mare
În necazul Ungurimei, care sigur c'o să piară.
Tocmai cum de ciudă piere când e prinsă în laț o fiară.

AMINTIRI ȘI IMPRESIUNI

DIN CARNETUL MEU

LILIAC ALB

Tubitului meu soț.

Mai alb ca gândurile fecioarei, mărunț și îmbalsămător ca mirezmele cerului, parfumul tău astăzi știi tu unde se duce, o liliac alb, floare frumoasă de Prier ?

Știi tu cât ești de gingaș când, din glastra mea, îmi trimiți aromitoare șoptiri ce se răspândesc misterios, toată odaia îmbalsamându-mi ?

Și înțelegi tu de ce plăpândeale tale floricele au puterea să mă facă să plâng, să mă apase, să mă omoare ?

Poți pricepe tu de ce astăzi de mai multe ori, în mănuchi te-am luat, te-am pus și iar te-am luat și te-am pus în pahar, îngânând miș și miș de cuvinte, întrerupte de dor și suspine ?

Cine te-a creat pe tine, spusuți-a oare ce este o amintire ?

Sub ramurile tale înflorite, ascultat'ai vr'o dată
ce 'și spun amantii? Ne-ai auzit tu și pe noi?

'Ți dai tu seama, o floare plăpândă, cum s'a-
prinde, cum se stinge și ce pustiū lasă în suflet
patima iubirei?

Ai înțeles pentru ce florile tale,—fecioare în ro-
chițe albe — astă-zī de lacrimile mele aū fost
stropite?

Plâng... știi tu de ce plâng? Pentru că d'acum
am să te vād numai pe tine în fie-care primă-
vară; iar pe trunchiul liliacului acolo... nici un
semn, nici o șoptire n'am să mă aud; glasul mult
iubit de odinioară din lume, pe vecie, stângên-
du-se.

Plâng pentru că de mâna iubitului meu fruntea
mea cu tine, o liliac alb, plăpând și frumos, nici
o dată nu va măi fi împodobită.

Plâng pentru că.. și spune și tu, care ai fost
martor la iubirea noastră, dacă se măi poate să
fie o dragoste atât de adincă, atât de sinceră, de
delicată și care să fi semănat întocmai cu plă-
pândeale tale florī.

Ca și candelile de la mormântul blândului Isus,
caliciurile voastre vecinic veghiătoare aș voi să
stee și pururea, în mintea mea, să licărească ca nu
vr'o dată văpaia tristelor mele amintiri să se măi
poată stinge!...

23 Aprilie 1896.

LUNA MAIU

O lună îmbălsămată, o lună a dragostei, a florilor și a poeziei, cât ești de frumoasă!

Sosești, în car de trandafir, trasă de flutur, umbrită de salcăm, mălin și liliac.

Sosirea ta o vestește zefirul, păsările o spun pădurilor, freamătele o poartă câmpurilor; iarba și florile înaintea tă se 'nclină.

Taina vieții tale, în miez de noapte, privighetoaarea o cântă, luna o înțelege, iar muritorii se înflăcărează dar nu o pot afla: teiul îmbălsămat în florile sale o ascunde.

Tresar poezii și, în acorduri divine, te cântă pe tine, o Maia, zeiță a câmpului și a primăverii.

Mamă a zeului Mercur de ce nu pot striga și eu: Bine ai venit!

De ce azi, o mireasă a pământului, în loc să fim veseli, inimile și cugetele noastre sunt troenite, ca în miez de iarnă, sub nepăsare?

Odinioară, bătrânii noștri strămoși, cu mic cu mare, la I-iū Maiū salutaū cu veselie sosirea primăverii.

Pe buzele lor incolțeaū surîsul și în inimele lor faptele bune și prietenia.

Pe pajiștea verde, orî la vii vedeaī atunci, la asemenea zile mari, precum ziceaū dînșii, sacrificându-se mieii tineri, damigenele și boloboacele cu pelin. Amărăciunile ast-fel gonite, din sufletele lor, îi duceaū rumeni și frumoși pînă la adînci bătrânețe.

La sosea lumea furnică,— muzica întonează imnuri, însă resună a pustiu căci : *sărbătorim fără de nici un cult*. Femeile vorbesc despre lux, bărbații despre interes și politică, această lepră socială ce se întinde de la imbebrul școlar, pînă la moșneagul neputincios, care tot mai speră în compunerea unui nou cabinet, în aprobarea unui alt buget din care va rodea și dînșul și, de și dinții l'au părăsit de un sfert de veac și e c'un picior în groapă și încovoiat sub greutatea păcatelor, dar clevește mereu... Lume.

De pe un colțișor de bancă de trei ceasuri ascultând mereu aceste vaete, pămîntul îmi păru un coșciug nemărginit ; omenirea un uriaș cadavru.

IUBIRE...

S-au dus toate acele zile frumoase de iubire și noi ne-am uitat nepăsători cum ele se spulberați ca bășicele albe de spumă.

Trec illuși viață totul?...

Chiar și dragostea se stinge?

Cunoscutu-ne-am sub teiul înflorit ș'acuma ninge

Ne cânta privighetoarea sub salcîmî și liliiecî,

Azi p'acolo țipă buha... Nepre's nopțile și reci.

Față în față stăm azi privind-ne ca doi străini și ne-am iubit odinioară mult, mult, mult.

Ne am iubit atît de mult în cât dragostea noastră de atunci a degenerat într'o fioroasă nepăsare.

Credeam noi, vr'o dată oare c'aici avem s'ajungem, când atît de frumos era începutul? Mai credeam?

Iubirea noastră pare că fuse un vis dulce și ade-

menitor din care n'am fi voit vecinic a ne des-depta și totuși, din el, ne-am trezit tocmai atunci când noi îl credeam mai temeinic și ne sfârșit ca lumea.

Ba a fost un timp, da a fost, când am crezut că chiar ea omenirea sfârșindu-se, prăvălită în haos de unde a ieșit, el visul nostru, ar fi apărut însă strălucitor de lumină și de frumusețe!

Da erau încântătoare visurile, cerești iluziunile, ne sfârșite planurile noastre pentru un viitor pe care acum îl cunoști cât e de negru, dar pe care atunci noi îl făuream din fericiri împletite cu mâ-nuchiuri de trandafiri și iasomie...

N'am uitat, nici tu iubite, că e negrăit de bine să te simți iubit de ființa care îți este scumpă și, înlanțuirea brațelor după gât, acoperirea feței cu un vël de sërutări, în momente dulci de iubire, nu s'ar putea descrie nici cu cea mai măestrită pană căci, dumnezeești erau acele simțiri, ca și lui D-zeu lor vină nu le puteam găsi.

Dar noi? Noi oare nimic nu suntem vinovați? Noi cum ne-am îndurat să lăsăm să treacă acele zile nicăeri ne însemnându-le?

Da, da, ai dreptate, îmi aduc aminte, le-am însemnat acolo, departe pe foi de trandafiri dar ei s'aũ scuturat. — Le-am tăiat pe răboj de jugastru, dar furtuna a nimicit plăpânde-le-i ramuri. Le am scris pe prunturi argintii de nisip, dar zefirul jucându-se, la umbra salciei plângătoare din malul apeii, cu aripele sale d'acolo le-a spulberat!

S'am rîs, da am rîs, scumpul meu iubit, când alergând de mână prin tufişuri, peste câmpuri și prunturi, urma acestor zile de iubire nicăeri n'am mai găsit'o: am rîs căci ne scriind data lor în sufletul nostru, unde poate ar fi rămas nestearsă pentru tot-d'auna, ele ceasurile fericite, aũ trecut, s'aũ dus!...

Să fi rîs noi oare de nopți, de zile, de umbra lunii după lacuri, de brațele teilor înfloriți, cari par'că se întindeau a ne bine cuvînta unirea, de rondunelele pe cari, în atâtea primăveri, amîndoi de la geam, sub strașina noastră la cuibul lor le am văzut întorcîndu-se? Să fi rîs de fluturi, de ciocărlia care ne deștepta în zorii zilei, de roua cu care ne-am spălat fețele, când alergam prin holda de grâu, de brotăcei, de cărăbuși, de licurici ce ne lumina potecile, de sêrutări?... Se fi rîs oare pînă și de amor? Ah!...

Cine ar fi crezut că într'un altar atît de sânt în loc de miresme vom aprinde pucioasă și cătran? Cine?

Cine a cugetat vr'o dată că visuri, ilusiuni, iubire vor fi chiar de noi puse sub zăbranic și unde să nu le mai poată lumina nici măcar razele dulcei amintiri!...

Da, ne-am iubit atît de mult, în cât, desfășurată în lanțuri, iubirea noastră, ar încătușa pămîntul l'ar strînge în cele mai dulci cătușe de dragoste ș'acum în loc să ne stimăm că am fost în stare de cel mai sublim sentiment iubirea, fugim, suntem criminali cari, de am putea, am ascunde în fundul pămîntului crima noastră!...

În aceste zile de grea prigonire a sufletului nostru, de către noi înși-ne, tu nu găsești iubite că trăim ca și niște morți? Da, mărturisește scumpul meu iubit că în noi, de bună voie, am ucis totul, totul pînă și iubirea, care ni se părea în veci nemuritoare.

Spune că suntem morți iubite, spune, da suntem morți acum pentru-tot-d'auna și rîsul nostru e mai groaznic ca rânjirea de veci a cadavrelor!...

Din orbitele învinețite ale ochilor noștri stinși isvoresc acum raze sinistre de ciudă, de pismă și de mînie; glasul ne resună a pustiu; în fața celor-l'alți, iubite, maimuțărîm, jucăm valsul pe cînd, în sufletul nostru se cîntă marșuri funebre!...

Și tu și eu am mai vrea să ne mai întoarcem
pe cărările de odinioară, dar nu se mai poate și
știți tu oare de ce?

Pentru că și tu și eu suntem de plâns... Pentru
că... Mărturisește, iubitul meu, mărturisește, chiar
de la sânul iubitei tale d'acum că ești ca și mine
nenorocit și că azi amândoi trăim o moarte vie. . .

Dragă prietene,

Da, da, vęd este prea adevęrat, puternice argumente tu mi-ai dat, prin scrisoarea ta de la 3 ale lunni acesteia cã : *L'on revient toujours à ses premiers amours*. Ei, ce vrei, vezi c'acum am ajuns o biatã babã. Sã mai iubesc?... Ah !

De ce mę chemi sã vin la tine
Și iar imi ceri sã te iubesc,
Când tu acuma știi prea bine
Cã 'ntreaga fire eũ urãsc ?

De ce mai vrei a mai aprinde
Iubirea noastrã din trecut,
Azi mâna nu mai vreai întinde
Spre fericiri ce s'ai perdut !...

Aceasta este ręspunsul meũ la înflãcãrata matale paginã de dragoste, ce din noũ imi declarai și, care pe mine m'a lãsat așã de rece, 'mi pare cã'mi scrii despre altã pereche de oameni, care a fost fericitã odinioarã...

Astã-zi, mai puternic de cât ori când, reamintindu'mi și cât am iubit și ce am suferit de pe

urma unei dragoste, atât de nenorocite, pot zice și eu ca nemuritorul și mult gingașul Musset :

Je suis si bien gueri de cette maladie
 Que j'en doute parfois lorsque j'y veux songer
 Et quand je pense aux lieux ou j'ai risqué ma vie
 J'y crois voir à ma place un visage étranger.

Trec acum la partea doua a scrisorei tale unde mă întrebî despre Bucuresci, se să'ți spun? Duc, din principiu, o viață, cum știi, amărâtă. Nu voesc a gusta din nici o dulceață a vieței, fiind-că am credința că ori-ce se răsplătește cu amar și mă tîrîi pe drumuri zilnic ca să am pânea de toate zilele și care, une-orî — și p'aia o mănânc cu lacrimi. De ce? N'am dreptul, îmi cunoști viața, dar ce'i faci naturei mele tristă, *visătoare...*

Vreați, nu știu ce vreați.

Citesc gazete multe, ceea-ce sper c'ai început a face și tu, de și nu'ți prea plăcea politica, dar mărturisesc că și de ele m'am săturat, căci n'auzi de cât: Olgă Lătescu, Afacerea Steiner, Cămătarîi și procurorul Hamangiu brr... afacerea Sturdza Ghenadie, orî Ghenadie Sturdza. Sërmană religie creștină, ce uricioasă unealtă ai ajuns tu în mâna politicianilor de azi! Ce-o fi gîndind despre ei D-zeu?

Dragă, ș'am uitat încă să'ți spun că, aici s'au fundat, de când te-ai dus, ian auzi, numai câte cercuri :

- Cercul publicațiunilor militare,
- Cercul Jokey-Club,
- Cercul cicliștilor,
- Cercul junimist,
- Cercul conservator,
- Cercul liberal,
- Cercul «Revistei Literară», of!
- Cercul «Adevărului Literar»,
- Cercul «Românului»,
- Cercul «Epocei Literare»

Cercul cazon Moș Teacă,
 Cercul Ateneiștilor,
 Cercul *Artiștilor în viață*,
 Cercul «Universului Ilustrat» et comp. (Veselia
 și Marion),

În sfârșit cercul «Chichirezului», citit mai ales de
 dame.

Cercul cucoanei *Independenței* cu *becarre, vlan*,
 cinematograful, Claimoor, ș. c. l.

Cum vezi, dragă prietine, Bucureștiul, închis
 în atâtea cercuri, nu mai poate răsufli, se vede
 că și primăria din această cauză a rămas fără
 lemne. Sărmana floare a țerei noastre! Până azi
 stă ghemuită la școală fără foc, iar bietekele dască-
 lițe le-a căzut dinții de atâta clănțaneală, dar se
 zice că nici una n'a părăsit clasa de frică, să nu
 s'aprindă pe Poni. Oleo, pe frigul ăsta!

P.S. Cu vorba, cu una cu alta, uitai a te în-
 treba ceea ce'i era în gând pe tine și măcar pe
 toți... Vouă din care *Cerc* v'ar plăcea a face parte?

— Tiii, tăceți, auziți: din cercurile de la fustuli-
 țele nevinovatelor de la *Hugo*.

E mai amuzant.

Dragă Frate,

Nu cred că în nume de rău tăcerea mea să fi luat de și, după cum au dovedit lucrurile, tu frate, tot dreptul îl aveai.

Nu ți-am răspuns? Ei, nu mă întreba de ce.— Sunt anostă, posacă, mută; — sunt cu capul cald ca de friguri, gol de cugetare, sunt cu inima plină de gol... Vreați, nu știți ce vreați, dar ved, că locul nu mă încapă și gândul mă poartă, când prin văzduhuri, dincolo de stele, când prin fundul pământului... Acolo, sub umezeala groaznică, trăesc. Ah!... de multe ori mă pierd, mă sting, putrezesc ca cele două ființe scumpe mie, și atunci nu mai vreați nimic, nu mai mi-e dor nici chiar de dinșii...

Oh! iertați-mă umbre scumpe, — tată — nu mă mai urmări cu părințeștele tale sfaturi, — soț iubit — nu mai mă înfașura în nestrămutata ta dragoste, din groapă-ți, zuliar de Rodicuța ta, tu nu

mai fi, căci între vii, de când ai lăsat-o, ea cu muschiul verde și cu sicomorul cimitirilor trăește.

Frate,

Ce să'ți scriu ?

Dintr'a mea pană curge-acum numai venin ;
Dragoste, Dumnezeire, nu cunosc.

Azi mă'nchin

Nuamăi nepăserei oarbe: Fericit?. . E cel nebun
P'așa drum mărgăritare, cum vrei tu să măi adun ?
Lasă-mă, mă dă uitărei, nu-mi cere ca să scriu,
Sunt ca moartă: Trist e glasul ce răspunde din sicriu.

DIN CORESPONDENȚA LUÎ CHITIBUȘ

CU CITITOARELE SALE *)

Dragă Chitibus,

Nu mă chiamă nici *Aluta*, nici *Evrica*, nici *Niniche*, nu sunt nici de 15 ani, nici de 20. Sunt... să'ți spun ? Ei așa ! Care femei ai mai auzit tu să'ți spună vârsta adevărată. Am înnumărat cam multe primăveri, sunt cam trăinicică, dar mă țin bine destul ; în mine am o tinerețe... vai de om, de aceea și vreaŭ să mă mărit. Acum (când aflu că ai mustăți și încă mari — pupale-ași,— mă topesc după caiere !) vin și eu să'ți cer un sfat.

Uite, mă iubește un ofițer tînăr și frumos, se omoară după mine ca Othelo după chicoana *Desdemona* ; mi-a năucit capul, mi-a tocit *trotalul*, dar eu stau ca o piatră. Ei nu'l iubesc și pace, — e blond, taman ca *Margarita* lui *Mr. Faust*, și mie spălăciții nu'mi plac. Vai de mine ! oi fi și d-ta vr'un *pupă-lapte*, nu te supăra că eu nu vreaŭ să ating pe nimeni, mai ales pe *Mata*, care așa de frumuseț șiții a sta de taifas cu femeile. Arare

*) Apărută în ziarul *Adevărul*.

zgîrie-hârtie care să bage în seamă ce trîncănim noi și încă să ne mai dea și staturi. Apropo, dar tu, dragă *Chițibuș*, când ai vre-un păs, la cine te spovedești ? Uite îți dau voe să mă întrebî pe mine : nu te-oî învăța lucru mare, dar după cum a zis *Nastratin Hoge*a «din zece ale muerii să ascuți una». Fite-ce buruiană e bună la ceva. Să mă întrebî, zău, să mă întrebî, că n'ai să greșești. Și când te gîndești că, uite-așa hodoronc tronc, eram să'ți dau un sfat alaltă-ierî, dar mai cu una, mai cu alta, mi-a trecut vremea, ba am stat încă și de parada împăratului. Ce fleacuri ! bine ziceți voi la *Adevărul* : «*Jos monarchia, trăiască republica*». Cîtă lume în picioare pentru o mogândeată, un putregai ca ăla, care nici nu vrea să știe de frații noștri de peste munți, și are nas să ne facă vizită. Dar oare el strică, ori gîteștele cari stau de asemenea vicleimuri ? Aide-așa ! ce voiam eu să aflu de la tine și unde m'am trezit. (Așa'i femeia când nu'i aminte de ceva).

Ce să fac eu cu măritișul, să rămîn burlacă, ori să'mi pui pirostriele, răspunde-mi ? Dar zău, nu te mai iscăli *Chițibuș*, că nu'mi place : rimează cu *păpuși* și tu par'că ai fi om serios. (Ai mustăți mari). Dar tu cum ai vrea să mă cheme ? Clotilda, Eleonora, Dona, Sol, ai ?

Ce stric eu însă, dacă nașica

Mă numește Frusinica.

Buc. 20 Sept. 1896.

Dragă Chițibuș,

Mi-ai răspuns, dragă, tocmai așa precum m'așteptam eu : *Nu, nu te mărita, nu face această prostie ; pentru libertate ai luptat și luptă popoarele.* Bun, dar ție nu ți-ar plăcea oare acea sclavie dulce și care te răpește, te farmecă de n'ai mai vrea vecinic să-ți ridici de pe grumaz jugul unor brațe albe, plăpânde și fragede ca fagurul de miere ? Mai ai vrea atunci libertatea ? Cine nu știe că orî-ce tovărășie este basată pe trădare, prefăcătorii, minciună, etc. Cu toate acestea când se brodește una dreaptă, cât e de frumos ! Vorbești ca și mine, Chițibuș, amărît. Poate ai dreptate. Văd și eu la cunoștințele mele atâtea ș'atâtea încurcături, că mai mulțumită mă găsesc așa cum sunt : Cu flori, cu hârtii, cu muncă... (Ce vei fi gândind că sunt ?)

Se spune că nouă ni se urăște repede cu orî-ce lucru ; se vede că eu am fost făcută să fiu vr'un ștregar și am ieșit femeie de treabă. Am pe masă un *Juvenal*, părtinitorul vostru, și știți ce-î scapă lui din condei ? Iată : *Acelui om care iubește o fe-*

mee până la adorație, tot îi e silă de ea de 7 ori în 24 de ore. Știu, știu dar vorba lui Vlăhuță: Ce pustie-î vatra rece!

Seri întregi să stați la sfat cu... un greere. Câte o dată el îmi spune așa de multe! Ce nu mi-a șoptit el de sub firidă, câte nu i-am destăinuit eu lui, în serile lungi și posomorâte de toamnă. De câte ori nu m'a văzut el stând înaintea pereii vreascurilor ce se mistuiaă svîrcolindu-se ca balaurii prin jăratec, plângând la geamuri, suspinând după... raze de lună, iar el îngâna din surpături:

Cri, cri, cri, fericită-ai fi
Cri, cri, cri, de-ai putea iubi...

De unde știa el?... Ce rușinată fugeam de m'ascundeam între perne! Ce oare el, în inima mea, ca într'o carte, știa să citească? A! câte înăbușește ea acum, el lumii de ar fi putut spune! Chițibu, Chițibuș cât poate cuprinde un suflet! Fiecare om îmi pare ca un cimitir în care sunt îngropate amintiri, visuri, iluziuni, tot, tot.

Se schimbă timpul de sigur, prea mi-s negre astă-seară gândurile, zici mata acum, dar..... eu tot te rog a m'asculta și pe vremea bună și pe vremea rea, căci multe îmi propun a-ți povessii iarna asta de la gura sebei, de lângă vatră! Vrei?

Buc. 27 Sept. 1896.

Dragă Chițibuș,

Lău, că trebuie să fii un babalic, d'ăi ajuns de șagă femeilor... Se'ntrec cari mai de cari a pătrunde în sufletul tău, a te citi ca pe o carte deschisă. Ce copile sunt toate! Nici una nu cunosc, se vede, fabula: *Leul la bătrânețe*. Ce te 'ntreabă *Aluta* și ce'i răspunzi tu! Să răspund eu pentru tine? 'Ți-ar plăcea femeia cultă să stai de vorbă cu ea, cea durdulie să te dezmierde. Cea înaltă îți place, fiind-că, precum ai spus-o, ești burtoș, cea scundă ca să nu 'ți vază creștetul, care a început să pleșuvească (zici tu)? Adori pe cea naivă, ca să nu 'ți priceapă cusururile, pe cea plăviță pentru că tu ești ca un Spaniol — și contrastele cui nu plac? Ei, vezi, celea sunt pline de foc și 'ți deșteaptă dor de viață...

Biată *Aluta*!... Chestiunea dragostei, veche ca lumea, are atâtea file pe cari s'au zugrăvit atâtea înțelesuri, în cât ori-cât ne-am grăbi și am profita de trai (sper că nici tu nu prea ți-ai pierdut vremea într'ale dragostei) tot la urma urmelor, n'am ști răspunde cum se succese șurupurile mării mașini la care învârtim toți, fără a-i pricepe meca-

nizmul. La o femeie sau la un bărbat, ce te atrage, ce te 'nebunește? Glasul, gura, ochii, vorba, portul, inteligența? Ce, ei ce? Răspunde. Așa-i că nu știi?

Câte anomalii nu s'aũ văzut pe lume! Ingeri de femei alergând dupe monștri, celebrități de oameni iubind niște toante de ți-ar fi lehamete să le ai bucătărese. *Et les bêtes ça donne du fil a tor-dre*, și după asta vă topiți voi.

Ca simplă observatoare, mie mi se pare că în genere, voi iubiți mai mult carnea de cât simțirea și preferați mai bine a strânge în brațe o femeie durdulie, ori-cât de seacă, de cât o bibliotecă, care ar ști să-ți recite pe din afară versurile lui *Ovidiũ* și ale lui *Virgiliũ*. O și frumoase mai sunt! Cu toate acestea convin, vă dau dreptate.

În scrisoarea de la 28 Sept. îmi făgăduiești că 'mi vei răspunde și m'ai uitat; eram să fac și eu ca tine, dar Aluta m'a provocat iar a-ți serie.

Ți-am dat de lucru. Din cauza mea te iaũ toți de scurt. De când însă, ți-ai făcut singur protretul, nu te mai plâng, poți duce la tăvăleală: Spătos, burtoș, etc. Și cu toate acestea nu știu ce mă face să cred că exagerezi. Nu care cum-va ai dat un portret fals, Chițibuș, numai spre a ne face curioase?

Când voi avea plăcerea de a te cunoaște, îmi dai voie să ți-l fac eu, spre mângâierea cititoarelor d-tale?

Buc. 19 Oct. 1896.

Dragă Chițibuș,

Sunt 8 ore p. m., și îți scriu din așternut. M'am culcat azi cu un alt iubit al meu, Giacomo Leopardi. Sărmana *Frusinica*! Dacă ai vedea-o în'ce hal a ajuns d'atâta traî, brațe în brațe, cu autorii vestiți, cu hârțile! Îi arde capul, iar corpul îi e înghețat, cu totul bătut de vânturi, purtat toată ziua prin frig și noroiu, spre a câștiga în mod cinstit, o bucătică de pâne; iar seara o pierde cu cei desmoșteniți: Henri Murger, Heine, Musset, Chaterton, Corneille, Eminescu și candidul și drăgălașul intim Traian Demetrescu. Ei, vezi, că din cauza acestor dragoste vechi ale mele, te uitam pe tine, uitam să'ți spun că îți mulțumesc că te-ai explicat cu mine, fără ca s'aplicî metodul obicinuit al tîu, d'a sîruta mâini și gurițe... Nu'i vorbă, aceasta e și cel mai sigur mijloc d'a sta bine cu femeile. Eū, de și am o gură frumoasă (nu mă laud), dar fiind-că n'o știu p'a ta, prefer să mă împaci cu vorbe scrise; ș'apoi d'ași mai avea vre-o credință, poate m'ași mai îndupleca, dar.. In lume sunt două lucruri adevărate: *amorul* și *moartea*.

Cel d'intîi mi-a sosit târziu, d'aceea a fost foarte puternic și a răsplătit și întîrzierea sentimentelor și dobînda lor. Când îmi aduc aminte d'atâta chin, aștept cu plăcere pe cel d'al douilea.

De mai multă vreme, mă tîrăsc ca o momâie;

inima mea e un larg cimitir unde staū înmormintate toate felurile de dragoste, de neamuri, de prieteni, de călătorii, de credințe... Ah! credință, tu, măcar tu, de mi-ai fi rămas, cât aș fi fost de fericită! Și fiind-că sunt culcată cu Leopardi,¹⁾ iată ce zice și acest desmoștenit: *La fede: Felici coloro che l'hanno e di essa si alimentano, e in essa vivano e muoiono certi de un avvenire migliore, certi que un premio ineffabile li attendo. Disgraziati coloro que non hanno il donno de la fede, coloro che nulla si ripromettono al dila della vita; essi sono dar da compiangersi molto, non d'a condannarsi. Lo esser privi de la fede e già per essi una condanna che sorpassa ogni altra*²⁾.

Sermanul Leopardi, el avea dreptate pentru că era cocoșat și pătimaș. Dar eū? Ce dreptate am de p'acuma să fug de lume și bunurile ei? Știu că viața pentru fie-care devine așa precum ea este luată; dar ce vreī!... M'am deprins cu amărăciunea și acuma zic saū mai bine cred și eū ca Smara în poesia sa intitulată: *Iubesc*.

*Hreanul viermele când lasă moare pentru-amarul sēū
Fericirea?... A! omoară ca și cea măi grea durere!*

Așa e, în această odae, în care pâlpaē acum focul și lemnele așa frumos sunt mistuite de flacără, n'ar fi bine să consimt și eū a mă topi de vāpāile dragostei, s'ascult măi bine glasul unui suspinător de cât al greerului meū și să nu măi zac de friguri?

Buc. 2 Noemb. 1896.

¹⁾ Poet italian în cartea sa: *Le prose*.

²⁾ Credința? Fericitī ceī ce o au și din ea se hrānesc, iar într'insa trăesc și mor, sigurī de un viitor măi bun, sigurī că o recompensă nesfârșită îi așteaptă. Nenorocitī ceī ce n'au darul credinței, ceī cărora nimic nu li se măi făgăduēște, dincolo de viață. Ei sunt de plāns, iar nu de condamnat. A fi privat de credință, e deja o condamnare care întrece pe orī care alta.

Dragă Chițibuș,

Copilul tău?... Bășici de săpun, ce mai treabă!
Te lauzi cu bucoavnele. Ai început și tu să
cânți toamna ca greerii, mai bine tăceați.

Mă miram să fi fost voinic să faci vre-un băiat care să-ți semene ție, ori măcar și lui *Dinu Milian*, cel care se apucase de comedii în pătura cucoanei. Intreabă măcar și pe *iubita*, dacă n'ai încredere în mine și vezi că și ea 'i tot de părerea mea. Nu știu ce-i fi spus tu în: *Scrisorile către iubita*. După titlu poate să fie ceva abitir, căci te cam ved slobod la inimă, moldovean, dulce la vorbă, dar câte o dată viclean și nepăsător (juducând după ceea ce scrii acum femeilor: *Aluta*, *Niniche*, *Evricea*, etc. Cum scriai astă-vară nu știu, n'am prea citit «*Adevărul*», neîndurându-mă a strica în toate zilele gologanul pentru: Olga Lăteșcu, Maria Steiner, Mitropolitul Ghenadie et Sturdza. D'ar fi fost cronici d'ale lui Chițibuș, mai du-te — vino; dar... Apoi am mai și umblat creanga, prin lumea largă, n'aveam vreme de citanie, ne cum de scris scrisori și încă de dra-

goste, precum ai făcut tu, când zici că erai prin țeri păgâne și unde, la drept vorbind, puteai face alte cele de cât a scrie iubitei care, Doamne iartă-mă, cine știe unde-î zburau gândurile și tu cum îți petreceai vremea p'acolo, iar în scrisori numai visuri, amintiri, închipuiri, crîmpeie dintr'alte scene ale tinereții tale (așa se cam întâmplă, și noi, și voi trăim cu trecutul).

Mărturisesc, c'aștept cu nerăbdare să-mi cadă în mână cartea ta; însă eu mai dinainte mi-o închipui plină de decepțiuni, de fantasii amare, dacă se poate zice ast-fel.

Nu este ea oare un preludiu al unei vieți trăite în acest vălmășag de zbuciumări, zavistiî, prefăcătorii, minciuni, și care se numește *omenire*? Nu este un geiuât, ori un sarcasm aruncat asupra unei iubite fictive? Nu este dînsa haina de doliu a unui suflet care a pierdut tot, tot... Ah! Mă tem că această iubită a ta, este numai un vis neînfiripat, și ca atare e singurul care pe tine te-a mai putut face să-î scrii?

Greșesc?... .

Buc. 14 Noemb, 1896.

Iubită surioară,

Screi mele Teodora Dudău.

Când am primit scrisoarea ta, am tresărit ca înșuflețită de un fior dulce și întocmai ca deșteptată dintr'un vis frumos. Așa'i, acum e primăvăară, firea a reînviat, paserile a nceput să deștepte lumea în zori cu ciripiri, florile să îmbalsămeze câmpurile... bine, bine faci, surioară iubită, de'mi amintești, căci eu, atât de trudită, de unde voi ai să știu aceasta? Oh! între pietre unde mă tîrîi zilnic, ca șopârla, ce mai pot ști alt de cât a'mi face datoria? Da, bat drumurile pentru o bucățică de pâne și le bat amarnic de tot, fără iluzii, fără amintiri, făr' de aventuri până și fără de sêrbători. Aci, nu vîd nimic din ceea-ce odinioară îmi producea bucurie, n'aud nici măcar clopotul care ne chema la biserică și al cărui glas îmi rîsuna într'o inimă caldă și plină de speranțe, de credințe, de iubire și care acum e mai goală ca un pustiū, mai înfiorătoare ca o prăpastie.

Ce să'ți rîspund eu cînd tu îmi scrii așa de dulce și de primăvăratesc?

Să'ți spun că tocmai pe cei cari i-am iubit atîta

mi-au așternut peste inimă un nemet atât de mare și de înghețat că nu l'ar mai putea topi nici ferbințeala equatorului ?

Să'ți spun că gândesc cu plăcere la voi, puținii cari a'ți mai rămas fără ca sufletul să'mi înveninați?

Să'ți vorbesc despre nesimțirea, pisma, clevetirea și nerușinarea ineptilor, cari mă plictisesc, între ei zilnic trebuind să trăiesc ?

Să'ți vorbesc despre artă, teatru, concerte, petreceri ? Nu tăgăduesc, da, merg pretutindeni, ca o momie mă tîrăsc, însă nicăeri pacea nu mi-o pot afla. Pentru ochi și auz toate artele s'aun făcut și atât de întortochiate, de combinate, de încălcite sunt, în cât unei inime bolnave, cum 'i a mea, socotesc că nu mai e nimic. Mi-ar plăcea mai mult o doină, un taraf de lăutari auzit la cramă sub un umbrar, ori povestirea sinceră a unui moșneag răzaș, făcută înaintea unui pahar cu pelin, amar ca bătrânețele lui și peste care el să facă cruce mai nainte d'al duce la gură !

Oh ! natură, în sînul tău poate că mai s'ascunde pacea, fericirea și adevărul. De tine poate că se mai sfiesc fățarnicii ; în tine poate că mai locuște farmecul frăgezimei și al nevinovăției.

Da, da, faci bine de mă chemi, surioară iubită, voi veni, voi căuta să vin cât mai neîntârziat, acum când totul e înmugurit, întinerit și nou, poate că și în mine se vor premeni toate și gânduri mai bune mă vor prinde ; voi căpeta noi puteri ca să trăiesc și să lupt într'o lume pe care eu mi-o închipuiam atât de nobilă și de frumoasă și în care mișuie microbii prefăcătoriei, ai invidiei, ai minciunei, ai întunecului. Ce putregaiu, ce stîrv și eu printre ce prisme frumoase o căutam...

Iubită surioară,

Nu pot veni, cu toată făgăduința dată, cu toată dorința mea d'a vedea de voi și d'a respira aerul cel curat și îmbălsămat al naturei, nu pot veni, nu mă pot ține de vorbă și iată de ce :

Știi că de mult umblu să găsesc pe cine-va să 'mi editeze ultimele trei cărți ce voesc a tipări : Povești, Mozaicuri, Poesii și Mirza drama mea, în versuri, care ți-am citit'o și care ți-a plăcut așa de mult : ei bine, surioară dragă, n'am găsit nici un editor și scii de ce ? Pentru că n'am alergat după reclamă și pentru că decide despre valoarea autorilor, niște copii cari se întitulează : Directori pentru editarea cărților de bibliotecă populare. Dar ce aũ. lucrat ei pentru ca să merite acest titlu ? Ce-aũ lucrat ? Ei, aũ furat, aũ tradus, șonțit câte un biet neamț mort, nu beat, că dacă ar fi fost numaș. beat, d'atâtea ineptii se trezea și le-ar fi cerut socoteală, dar pe morți, săracii, cine să'i mai trezească ? Așa că un biet strein Italian ș'a făcut pomană să'mi înlesnească

mijlocul de a da la lumină și cele trei pucoavne despre care îți vorbeai. Ei bietul, și ăsta, prin câte a trecut. Cunoaște nevoia și mizeria și știe ce va să zică s'aibă avânt și inspirați, iar cucoana sărăcie să te ție încătușată în ghiarele ei. Acum e bogat, pricopsit bine, dar e bun, ca pânea caldă și pomeni face cu nemiliuta ș'a fost: soldat în oștirea italienească, voluntar la 1870 în Franța și la 1876 în Serbia, corespondent la mai multe gazete streine, profesor, desenator, Director la *Frăția-Română-Italiană* și la *Trebuinciosul*, schimbându'l în *Necesarul*, apoi căpătând o biată tipografie a început a scoate o gazetă cu 5 b. care s'a răspândit până în păturile cele mai de jos ale poporului. E bună, dă știri scurte și politică nu face. După o muncă de o decenie s'a făcut chiabur Talianul. Ce e mai curios aurul nu i-a 'ntărit inima, din contră, e bun, milostiv, sprijinătorul dreptăței și *adevărului*, nu acel ce se vinde cu 10 bani și strică cerneală multă.

Cum vezi, italianul acesta, care n'are de cât cusurul a semăna a grec mi-a acordat în tipografia lui, acum mărită și îmbogățită foarte, voia d'a tipări cărțile mele și să staă între zețari, ca să nu'mi tipărească : icre verzi, în loc de livezi, cum zicea bietul Roneti Roman în poemul său Radu.

Apoi, sormică iubită, am școala unde abia am adus copilele p'o cale d'a deveni femei la locul lor, nu descreerate, că d'acelea, slavă Domnului, avem destule, dovadă statistica divorțurilor la tribunale.

Am mers până acolo și le-am spus zilnic și treptat ce le așteaptă în căsătorie, care nu este o 'npletire de trandafiri, ci o tocmire clădită pe răbdare, sacrificii, abnegare, cu alte cuvinte o tovărășie ca toate tovărășiile. Mai *câștigat* e acel ce știe să 'nșele mai mult, mai *stimat* acel ce judecă și să sufere mai solid și că chiar cea mai dulce căsătorie, în aparență, tot a dat falimente și une-

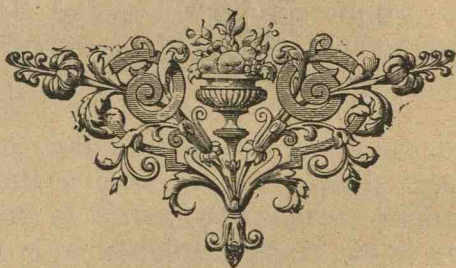
ori destul de frauduloase, dar concordate tot urmează (destul de des) a se face ca să nu se zică că nu mai există familie, moșteniri, interese, etc, cari c'un nume generic se numește: Societate.

Of! dragă, dragă, câte mai mișue în această mlaștină, uite așa îmi vine să numesc eă pe cucoana societate.

Gândăcărima, microborimea, stîrvurile și putrejunele din lacurile stătătoare verzii și puturoase e nimic alături cu ceea-ce se petrece între noi și suntem oameni, oameni, oameni!...

Buc. 29 Martie 1897.

Iubită surioară,

Strig mă vezi, dar ascultă să-ți spun, ieri am fost citată la ocolul V coloarea de negru. O servitoare îmi furase ochianul și-a fost prinsă, nu'mi păsa că tot mă dureau ochii. *Natura*, Soarta, Belzebut sau Aghiută, nu știu care din toți, vezi că are grije să mă poarte pretutindenă. Am intrat, — un miros teribil, niște figuri sinistre, haine soioase, descendenți se cunoșteau că erau de origină romană. Jegoși deșențați, hărtăpăniți de par'că erau prinși pe gârlă și cu toate acestea hoți, hoți, sormico, — până și ciungii și ologii, erau citați pentru hoție. Eă înțeleg socialismul. Să fiu eu Dumnezeu aș da la toată lumea d'o potrivă ca să nu mai existe între oameni lucruri de care să se rușineze și animalele, însă un lucru, într'un minut pe toți schilozii de pe pământ i-aș aduna. Uriți îmi sunt.

Bietul Cristos, eu cred că pe cruce restignit mură, de sigur, măi curând dacă și pe vremea lui s'ar fi pus mâna cu aceeași nepăsare ca azi, s'ar fi repetat banala formulă: jur pe onoare și pe conștiință etc. Auzi, onoare și conștiință. la a-

cești netoți cari se vînd pe două lei. Ce nu vînd ei? Câte vînzări nu se cunosc în lume? E rușinos, e teribil. Și când te gîndești că există vînzări d'acelea cari 'ți revoltă în tine ori-ce simț, vînzări de carne și cari, une-orî, se fac numai spre a duce un lux desfrînat, îngrozitor.

Am mai fost, sֵptemăna aceasta, tot purtată de împrejurări la școala de Bele-Arte. Cerusem un ajutor de la Ministerul instrucției, spre a ajunge să torn în bronz, bustul lui *Gr. Alexandrescu*, despre care am să'ți vorbesc pe larg, în altă scrisoare, cum se grăbesce lumea la opere de nemurire și cum încurajază arta. O, sֵrmani artiști, bine că la apotesele voastre, voi nu mai existați, v'ar fi rușine de prețul care se dă, când este vorba să vă neme-rească, cei ce vin în urma voastră. Cu câtă greutate se deschid pungile pentru așa scopuri; cei ce iați asemenea inițiative, vați capului și urechilor lor!

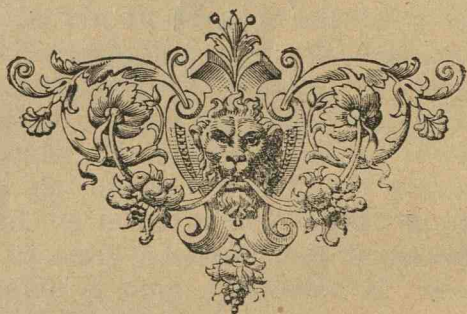
Mă dusesem zic, spre a vedea ce răspunsese directorul școalei ministerului, despre lucrarea, care era făcută de un elev al numitei școale și dând peste cursul de estetică, am asistat și eu, ca una care știți că sunt admiratoarea frumosului. Când ai ști de unde și cum purcede el te-ai minuna. Elevi și eleve grămădiți cocoșați, ne pricepuți, necomplecți cu studiile, sֵrmani, ascultă un dascăl care a străbătut pămîntul și care către ei par'că s'adresează 'n chinezește. De unde să priceapă ei arta și pe artiști, când în pinacotica noastră e un pustiū ca pe Bărăgan, de unde să se instruească ei, când toate le ved ca prin nֵpte, le 'nțeleg ca prin vis.

Sormico, nu mai isprăvesc, vream să'ți spun de ce nu pot veni și iată că pisez apa d'un ceas și încă nu ți-am pomenit nimic despre caprele noastre: Nu pot veni că peste capul meu s'a grămădit, cum văzuși, toate, iar peste ochii mei întunerecul. Ce bine ar fi să fie pentru vecie! Dar nu, nu te speria, sunt bolnavă numai din cauza

răcelei ș'a oboselei, doctorul mă opresce d'a scri,
nu'l ascult, el mi'i leagă ș'atuncea... o atunci îmi
vin în minte și mai negre gânduri. Omenirea o
ved printr'o prismă și mai posomorâtă și totuși
socotesc că încă n'am văzut'o atât de 'ntinată pre-
cum este ea. Ce crezi?

Buc. 2 Aprilie 1897.

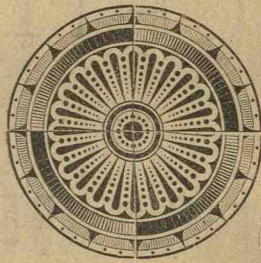

SCHITE

51

TIPURI CU CREIONUL

BUCURESCI

D-nei Sufrosina Neii.

Ursoaica, nu mai e tînără, la fața, dar la inimă e de două zeci de ani. Noi toți, câți o cunoaștem îi zicem «*Țața*» ear ea pe toți ne iubește, ne plînge când suferim, ne povățuește său ne muștră fără părtinire. Oh ! și tare e amar-nică cîte odată !

Casa ei e locul de întălnire al artiștilor desmoșteniți pe care ea îi pricepe, îi încuragiază, îi admiră ; portretele li le păstrează între florii, ear ver-surile în portofel...

Protectoare a tuturilor celor care trebuie să lupte pentru existență, ea cunoaște frigurile examenelor, concursurilor, diplomelor, licențelor etc. de și în viață n'a trecut de cît concursul frumuseței ș'a-colo luase premiu, în tinerețea ei.

D'o curățenie exemplară, când te duci la dinsa nu te sărută, ori cît te-ar iubi de mult, până ce mai întăi nu te întrebă : Ți-ai șters lăbuțele... ?

Ilustrul soț al Ursoaiceii, care ocupă aici o funcțiune înaltă, e tot atăt de bun și de drăgălaș cum era încă din cea mai fracedă vîrstă de aceea i-a și rămas numele «*Cocuța*».

E încântat că țafa nu trăește de cît pantru casa ei și pentru acei ce au nevoie de sprijinul lor.

Țața noastră nu stă de intrige și de clevetiri

ca cucoanele ale mari, ci de fapte bune și de sfaturî; — iese din casă când trebuie să însoțească pe câte o copilă, care 'i e drag să trăiască pe lume; vizite nu 'ntoarce, dar, de și 'n vîrstă înaintată, aleargă și sosește înaintea tuturor la capătul nostru când suferim. Și suntem mulți cari o vizităm, mulți cari o iubim pentru bunătatea caracterului său!

Semne particulare: Ursoaica Cocuței saŭ Țata noastră, are mîni foarte frumoase și 'ngrijite, nu 'i place visuini întunecoase, iubește florile ca și pe toți iubitorii de lumină și de muncă.

TÂRGOVISTE

Tipuri cu creionul

NIȚĂ HAPLEA

Niță Haplea, era băiat de treabă până la o vreme; nu era iclean la inimă, nici sec, nici neam de pușcăriaș, dar îi plăcea picușul și, din această cauză, ajunsese oaspetele Mărginenilor. Cinci ani cât stătu el acolo ce nu învățase: să fure, să 'njure, să mintă, să joace cărți, cum și mijloacele mai sigure de răpiri, spargerii, schingiuirii, omorului etc.

Era, când intrase în temniță, vergin de toate aceste ș'acum, din slugă credincioasă și harnică, se făcuse un criminal dîrj, gata pe omor din fitece lucru.

Intr'o zi se luase la ceartă cu un prieten al lui pentru că acesta îi șterpelise ibovnica.— Haplea era cu chef, ăla a dat, ăla a dat, până când Niță, care era mai puternic, l'a ucis pe Chivu.

La pușcărie s'a dus plângând Haplea și multă vreme a avut muștrări și vedenii de fapta care o

POPA COSITOR

Popa Cositor, îl chiea cositor, însă el murea după aur; sgîrcit ca un *Harpagon*, parale vrea să scoată și din piatră seacă. Socotind că cele sfinte nu se spurcă, era : popă, dascal de copii și dricar de întâia mână. De rușinea, nu a oamenilor, dar poate a Ministrului Instrucțiunei s'a'u a P. S. Mitropolitului, negoțul ăsta îl punea pe numele altui neguțator din oraș și toate nădușelile pe cari ți le făcea, popa Cositor, când eraî cu mortul pe masă, le arunca în spinarea asociatului pe care era să'l iei de unde nu era.

Toată ceata popei era cositorie, lacomă, și deochiată ca și dînsul, n'aveau îndestul gură orașenii să se plângă de acest cîrd de corbi—cioclii—nepăsători mereu, ca și doctorii cari îți dau răvaș de drum tot cu nevinovăția sf. Arhanghel, cel trimes de Domnul, să ne ia sufletul. O popime, de câte secole sunteți groaza creștinătăței !

Imi vine acum miî și miî de gânduri, pe buze miî și miî de blesteme, în potriua celui care cărmuește toate, dar uite, bine că-î popa aici să mă mîntue ca și eu acuma, în potriua dreptăței divine zadarnic, să mai cărtesc. Oh !

Lasă-mă măcar, prea sfinte, în potriua sf.-tale

paraponul să 'mî arăt și, ca pravoslavnică creștină, să-ți zic : «Părinte Cositor, fii de aur mai puțin rîvnitor și la cazuri nenorocite tocmeala țigănească de la tine mai depărtează-o ; — lăasă-ți, în timpul slujbei, artagul, cearta și înfruntările, în potriua credincioșilor că doar, printre ei, ca s'aducî pacea și s'alungî vrajba, tu părinte, acolo ești pus :— vinde în ziua de *Vinerea Mare* aghiasmă singur și în biserică sau în anvon, iar nu în curte și toți ai tăi negustori de *apă de gârlă* să se facă ; — prin minune Dumnezeiască, al tău suflet, de cositor, în suflet de aur preschimbă-l ș'atunci, ministru al Domnului, ș'al nostru păstor de turma ta iubit făceate-vei. C'ai zis tu însuți : comori să n'adune aici nimeni că 'n ceruri, părinte de cositor, comori de aur găsi-vom !

MĂINOAGĂ

Măinoagă, — când îl căutați făcea mătănii și blestema pe cei ce desrobise țiganii. — Se pierduse d'atunci și neamul și binele lor! Toate belelele erau aruncate în capul țiganilor, tot ei stricaū.

Măinoagă avea numai șapte fete și pe Nică *primiant* cu *culună* în toate *glasele*. Invęta sermanul cărțile, din scoarță până în scoarță, în stuful de bozii și de cucută, de după coșarul lor, că în năuntru n'avea loc de cele-l'alte suflete uitate de D-zău și de oameni!

Din toată casa numai Măinoagă și fecioru-său știaū ce va să zica hanță pe trup, în colo, Marica, Mina, Raluca, Despa, Stănica, Zalina, Rădița și biata mama Iana, mai nu se puteaū mișca din bătătura din cauza țoalelor ce nu se mai țineaū zdrențe pe dînsele.

* * *

Stinsese țigăniea, cu furatul, și găscă și porc și rață și tot ce intra în curtea lor; ba într'o zi Măinoagă făcându-și cruce se puse cu toporul și pe mânăzta polițaiului și D-zău 'i a ajutat de n'a fost dovedit. — Se înțelege că făcea rău, și el bine

vedea, dar foamea, foamea îi răpunea, că doar nu era unu, doi, în vatră... Cu ce să astâmperi zece guri ?

* * *

De la alde tată-său Măinoagă învățase bun meșteșug, că răposatul, Săbiuță, fusese potcovar în curtea Crețenilor, dar ce'i faci că de ce știa nu se putea ține, căci foale, baros, nicovală, le pusese toate zălog, la cârciumă, pentru gură—și Pîrvan, Nică, Chiran, Putinei și Năstase Firfircă, toți țărani din Viforita, cu care avusese el aface, îl părăsise d'atâtea potcovelă ce pătimiseră de la dînsul. Ba le lua banii înainte și boii le aluneca pe gîtașă tot fără potcoave, cum venise de la sat, ba îi scoțocea prin chimire și prin dăsași, ba le pieria oamenilor marfă din căruță.

Cum să te ferești de zece borfași ? Până și plodul cel mai mic, al lui Măinoagă, venea și el acasă, la subțioară, cu ce apuca de pe la mușterii. În casa lor tot ce venea pe ușe era bine venit.

* * *

Deochindu-se ast-fel Măinoagă, făcea acum fel de fel de meserii de acele de unde putea el să ciordească câte ceva. Iana scâldea morții, descânta de deochi și de dragoste, țesea pîr, făcea bidinele, căra apă de pomană, dădea cu cărțile și cu boii, descânta de brîncă, trăgea de vătămătură, dar de la aceste toate ce câștigă îi ieșea, — mai nimic, — pentru cele șapte scorpii, după cum zicea ea fi-celor sale.

Măinoagă, ce nu fusese ? Din pompier îl dase afară, căci l'a prins sergentul, dînd foc înadins ca să poată fura ceva pentru casă, — de gardist nu era bun, căci ce vită se răpia noaptea, se găsea în curtea lui dimineata și afară de asta, juca stos și se lua la ceartă, prin cârciumă, cu pungașii, nu-

mai ca să'i sfântuiască, — de la cimitir, unde îl băgase primarul, de mila celor 10 guri, fu scos pentru că cioroaicele lui jumuleau tot ce era frumos pe morminte și s'au găsit încinse cu panglicele de la coroane. Lumînările morților le ardeau ei ; iar unt-de-lemnul, ce li se da pentru candelă, îl stingea, mîncându-l.

Ce să mai facă bietul Măinoagă acum ? S'apucase și el și Iana de samsarlîcurile cele mai murdare, dar la nimic nu era mai dibaci, ca la ciurdeală. Din ochi de om piereau lucrurile de pară că intra în pămînt. Il porecliseră pe el *Măinoagă*, fiind-că era mîna lungă, pe ea Iana — *icleana*.

*
* * *

D'apoi minciuni ca gasperițele lui, cine mai spune ? Să te fi brodit la masa lor, zetu că dobandea chef de rîs și poftă de mîncare. Veselia și mulțumirea ai fi zis că locuia în bordeiul lui Măinoagă, care totuși avea și el necazul lui : Pentru ce se desrobise țigani ?

TÂRGOVIȘTE

Schițe cu creionul

Pre a descrie Târgoviștea nu știu cu ce să încep mai întâi. — Să încep cu :

*Se întinde o câmpie pe sub poale de Carpați.
Câmp deschis de vitejie la Romani lăudați.*

cum a zis Văcărescu ?

Cu :

*Soarele după dealuri mai strălucesc încă,
Razele rubinoase vestește al lui apus
Și raza pânditoare sub fie-care stâncă.
Cu 'nct' și întinde umbra cutezătoare în sus*

cum despre ruinele Târgoviștei, în amurg, cântă Eliade ?

Cu :

*O zidu și întristate o monument slăvit
In ce măriri înalte și voi ați strălucit*

cum 'mă pare că mai bine ca toți a zis-o Cârlova ?
Ca să încep cu dinșii ar trebui să am talentul lor,

să știu a spune frumos și bine ceea ce-mi dictează inima despre desmoștenita Târgoviște. Cunoștințele mele, despre trecutul ei, fiind mărginite, voiu îngâna slab ca slabele licăriri de vreascuri uscate de timpuri, ceea ce-mi sdrobește sufletul, ori de câte ori îmi îndreptez pașii în spre acest oraș, Roma țerei noastre.

* * *

Târgoviștea, vechea capitală a țerei Românești până la 1855, locul unde au trăit *Coresiul, Văcărescu, Bălăcescu, Eliade, Cârlova și Grigorie Alexandrescu*;— punctul de siguranță al voivozilor, subiectul falnic și măreț cântat de mai toți poeții din trecut. Târgoviștea locul natal a atâtor boeri ai țerei, cari au ajutat-o și au scăpat-o de-a aluneca pe drumul peirei și al sărăciei, unde jupânițele lor cu fermenile de cutnie și cu fesuri albe în cap țeseau brâuri și gevrele cu chenaruri alese, în răseboae numai în fir și ibrișim, ascultau povestile roabelor la șezători, torcând la rënd cu ele, înaintea parei opaițelor, până la cântatul cocoșului, iar fetele luați de la mamele lor numai pilde de hărnicie și de muncă, Târgoviștea groaza Turcilor, căci pe semenii d'ăi lor în țepă svârcolindu-se îi vëzuse, Târgoviștea, în fine unde se află țărâna mai multor voivozi ai țerei și țeasta celui mai genial dintre dînșii, acel viteaz Mihaiu, care a conceput și-a realizat ideia unirei tuturor românilor, sub un singur stindard, în loc să fie Roma țerei noastre, în loc ca să se păstreze fie-care petricică spre a povesti, la feciori de feciorii noștri, gloriosul trecut al strămoșilor lor, este lăsată cu toate aceste monumente în prada oamenilor, în stăpânirea bufnițelor și a cucuvaelor!

Mai mult, aceasta decădere, nu știu cine amu-

sându-se, a pus'o în versuri cari sună cam ast-fel.

*Târgoviște măreață, a României fică,
Tu fala noastră întreagă sub poale de Carpați,
Nimic nu'ți mai rămâne din gloria-ți antică
De cât țuică de prune, ruină, ș'avocați !*

Ba da, mai rămâne mărețul turn al Chindiei, de unde, Domnii țerei vedeau pe inamicii la depărtări de poștii, ș'alergau să întărească orașul, de unde lor, când venea soarele la chindii, le cânta me-terhaneaua ca mai frumos până la ei în palat să se audă și Doamnele, la toacă, în biserica Domnească, la rugăciune se meargă. Ramas-a pustiu turnul acioală, ciorile într'insul găsindu-și, sbârniitoare praștii până la pământ, copii din el azi jos, mai aruncând.

Rămas-a pustie frumoasa Monăstire a lui Radu, după ce fu pe rând : magazie de arme, cazarmă, spital al prizonierilor turci în vremea răsboiului de la 1877. Capul viteazului Mihaiu stă într'un răftuleț ca de prăvălie, pe o perniță de plisă spălăcită și sărăcăcioasă de ție mai mare jalea, când îl vezi în ast-fel de stare.

Te-apucă părerea de rău că n'a rămas pe câmpul Turdei, poate că dintr'insul ar fi răsărit nes-care-va Moți și mai vitezi ca dinsul... poate azi... de dorul fraților noștri de acolo, atât d'amar n'am mai plânge !

Și totuși imi pare că Monăstirea Dealului, o mai bună menire a avut ca palatul din Târgoviște, al Voivozilor noștri. In curtea lui s'a clădit spital comunal ca și cum, cât e Târgoviștea de mare și de pustie, aiurea n'a avut loc. In sala tronului, mai acum câți-va ani, sta un fierar ungur și acela, și am văzut aceste sacre ruine luminate feeric de văpăile cușniței, de scânteile ce săreau după nicovală din bătaia ciocanului; grădinele Doamnelor, până în albia Ialomiței, grădinăriile sârbilor ; piv-

nițele lui Mircea, Tepeș, Radu, Matei Basarab, ghețăriile bragagiilor !

* * *

Urme n'aũ mai rēmas măcar din casele atātor boeri de vițā, mitropoliți și vlādici de baștinā din Tārgoviște.

Se vede cā Nifon mitropolitul, pe vremea lui, Neagoe Vodā, acolo papucii scuturāndu-și, ca praful de tot și de toate alesu-s'a.

* * *

Dar casa nemuritorului Eliad, care trăi în zilele noastre și care se vedea licārind modest, albā spoitā cu var și c'un pālimar întors cātre soare-resare, lângā altarul bisericeii sfinților Arhangheli ce s'a făcut ? Sā răspundā moașa orașului.

În stāpānirea ei, de cātre stāpānire lāsātā, în loc de piatrā comemorativā, care se arate cā acolo a trăit marele scriitor, stā tabla «Moāse cu diplomā» și nu știu dacā unde a trăit autōrul «Sburātorului», nu'și va fi clādit grajdul cucoana moașa, cāci așa 'și pusese în gând dumneaei. Firește, nu e d-sa bunā stāpānā ? N'a numērat ea pe dīnsa 100 de galbeni zimțuiți cānd a cumpērat-o de la Sārdāreasa ?

Acei dintre d-voastră carī ați avut ocaziunea a trece hotarul țerei, nu mă îndoesc cā v'ați convins cā pānā și ungerii, în Europa socotiți ca cei mār barbari, 'și cīnstesc oamēniī 'și sfințesc ruinele !

Pretutideni asemenea moāște scumpe sunt respectate. Cātā impresie nu simte cine-va cānd vede la Versailles patul lui Ludovic al XIV-lea, acel rege vestiț, din a cārei viațā istoria face un secol precum a fost a lui Pericles și a lui August. Ce frumos îi stā Trianonului împodobit cu tot ce a servit ca mobilā lui Napoleon !

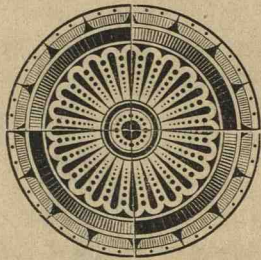
Sute de ani de-or trece și frumosului Miramare, valurile Adriaticei n'are ce'i face, mereu va rămâne, păstrat cum e azi, ca și cum Maximilian numai cât ș'a luat calea către Mexic. Se respectază acolo până și cel mai mic arbust plantat de nefericitul stăpân al acestui vestit castel de lângă Triest.

Dar Italia ?

Din palatele Cesarilor, Forul roman, Coloseul, Circurile și Băile la Roma, nu poți lua o sfărâmatură, orî o cărămidă, toate fiind păzite de custozi anume plătiți pentru aceasta, lucru ce-ași dori să ved făcându-se și la noi.

Convinsă adânc este această soră mai mare a noastră Italia că : *Trecutul glorios și civilizația unui popor să cunoaște după monumente.*

DOBROGEA

Schițe cu creionul

Constanța

Constanța saă Costacia, cum îi zice Grecii de aici, nu mai are nevoie de descripție de oare ce, nu știu cine a mai rămas care să nu o viziteze. Viligiatura, la români, a ajuns boală cronică, cum vine vara, cu cățel cu purcel, lumea toată pleacă numai să aibă cu ce se lăuda, ce povesti, cum încornora cutare s'aă cutare oraș pe care l'a vizitat.— *Snobii*, cari aă avut ocaziunea să treacă hotarul, toată ziua nu fac de cât să compare străinătatea cu noi și să spună că, pe unde aă fost ei, curgea lapte și miere, iar nu ca aici, unde toate lucrurile sunt proaste vai de om. Fi-rește, jupuelile străinului, când te prinde în țara lui, le uită românul c'așa este el. De nu le-ar uita nu ș'ar risipi atâta punga prin străinătăți.

* * *

Constanța noastră,— căci sunt atâtea— de va rămânea a noastră precum cred și trebuie să spere

orî-ce român, fără a amesteca *Viitorul*, care nu știu în sacul său ce-o fi păstrând, este un oraș de mare viitor, îi trebuie însă multe, foarte multe îmbunătățiri spre a corespunde necesităților unui trai mai ales și ochiului, atât de râvnitor pentru frumos! Am fost la Constanța acum trei ani, de atunci prea puțină schimbare în bine, revenind gădesc mulțime de greci, foști birtași, ajunși proprietari, având case de închiriat destul de bune; dar nu e aici o grădină frumoasă, o fântână cu apă bună să'ți recorești sufletul, un singur loc unde să nu'ți miroase a friptură ș. a., căci, din nefericire, păstrându-se obiceiurile aborigenilor, retiradele sunt puse tocmai unde nu le-ar fi locul și întreținute într'un hal așa turcesc că nu este de trăit nicăeri din cauza acestui «Yris» ne suferit.

* * *

Ca salubritate publică măsurile celor în drept se vede că sunt slab luate, de ore-ce prăvălii murdare sunt destule și cu toată marea se gădesc aici destui cetățeni nespălați.

Ulițele se stopesc regulat și sunt largi, drepte și curate cu toate că nu există canale pentru scurgere, dar aș ediliu acest meșteșug de întrețin strădele într'o curățenie de ți-e drag să le vezi.

Ca în toate porturile a început să se vadă și aici fel de fel de mutre, fel de fel de tipuri de oameni și de guri căscate așa că, de multe ori, îți pare rău că n'ai la-îndămână vr'un aparat fotografic să le scoți și multă vreme să aibi pentru ce râde. — Doamne cum tu i-ai făcut și p'aceștia după chipul și asemănarea ta? Dar slut trebuie să mai fi.

* * *

La vii.— De la port și până la vii, unde este *plagia*, se merge cu trenul, care sosește în 10 minute; acolo se scaldă nu numai boerii, cocoanele și coconițele, ci și *Azorică, Bubică, Bela, Plevna* și *Lola*, toate javrele jigodioase și pe care norocul le-a favorisat să fie crescute de bacelele bogătașe.

La vii să ia aperitive după bae, câte un *pelinaș* ori o *țuiculită*, dar mai vartos, ca toate, se face și se primește curte. Până și cei mai rupciugoși, cearcă să li se mai treacă banalitățile steriotipe, socotesc ei că marea le-a spălat beteșugurile, le-a mai destins pliseurile după față, le-a întărit ratelieurile de prin ale gurii căscate pe care le rînjesc mereu... Te ia jalea de atâtea neputințe și lipsuri omenești pe care le observi la bae:

Mare, mare, tac! nu spune
Ce-ai coprins într'al tēu val;
Taina toată de prin lume
Să n'o duci până la mal!...

La biserică.— S'a vorbit despre aceasta destul prin gazete, socotesc ca mai spuse că sfințele, cele opt din biserică de la străni, patru în dreapta și patru în stînga, sunt înalte peste doi metri și, D-zeu să mă erte, șlampote și lălii cât nu se mai poate, le pică fustele; aū ochii tăiați, de pare-că vin de la bal; iar în picioare toate sunt cu galenți, ori cu meși turcești, e de prisos de oare-ce, pe ziduri ele sute de ani tot ast-fel ori rămâne întru pomenire! Și mult trebuie să se bucure sfința Sofia, Tecla, Polixenia etc., știind că seamănă cu muritoarele, cari se găseau prin Constanța în vremea zugrăvelei biserice și aū inspirat ast-fel pe zugrav. Numai Maicei Domnului, cea după bolta altarului— nu 'i-a găsit muritoare se'i semene, de aceia fiind marea aproape și Maica Precista mai abitir ca toate sfințele, a făcut'o după chipul și asemă-

narea unei balene ! La mai toți sfinții, perii capului sunt, saū pare c'ar fi de lemn, saū sbîrliți încalciți de pare-că ar fi — cuvioșii — după bae. Să fim drepți, poate că și aici tot marea e de vină, ș'o fi aruncat valurile până și în biserică să'i mai scalde și pe dinșii !...

La tabloul din stînga : *Invierea lui Isus*, ostașii atît s'aū înspăimîntat în cît, vîzîndu'î, te sperii visitorule și or cît de credincios ai fi, o ieî la fugă, de și se zice-să că Christos a murit p'alte tărîmuri, acum 2000 de ani !

* * *

La port. — Aici să vorbească mîndria națională. Mărturisesc că n'am vîzut în țara românească o bucurie mai mare, ca în ziua cînd a sosit în port vaporul românesc «Medea». De și ni se zice că suntem niște nepăsători, niște *Nihil admirare*, că Orientul începe de la noi, însă atunci am vîzut pe fața multora, picînd lacrimi de bucurie, cînd «Medea» despica valul, îndreptîndu-se mîndră spre Constantinople.

Onoarea această se înțelege, revine celor în drept, ei, mai mult ca orî-cine, trebuie să simtă toată bucuria a atîtor suflete bucurate.

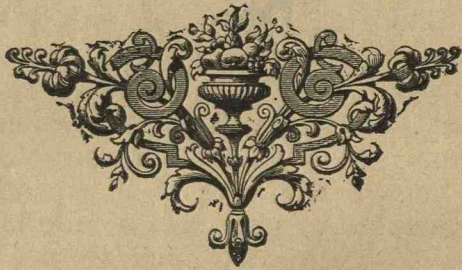
Serbătorile în port s'aū ținut șir ; după plecarea primului vapor român, care s'ar fi putut numi : Dochia, România, Despina, Mircea, Mihaî, etc. oricare alt nume, care s'arate mai mult naționalitatea noastră, aū sosit încrucișătorul «Elisabeta», brecul «Mircea» și «Meteor». S'aū dat salve de tunuri și ofițerii de marină, după atîta timp de despărțire, aū putut în fine piși pe pămîntul țerei lor. De nedescris le era bucuria, de nedescris petrecerile, iluminăția și focurile de artificii ce le respîndea «Meteorul» pe mare. Lumea cobora după bulevard

sburând către țărniș, vasele pe o noapte splendidă se odihneau măndre lângă scumpul și liniștitul țărm al mării.

P. S. Cu Lipitorile satelor, Chera Nastasia, Chirița în voiaj, Barbu Lăutarul, Millo director, în trei serii consecutive și într'o baracă, a mai cercat bietul Millo să mai adune public la reprezentația dar... bate vîntul, latră câinii!...

Constanța 7 August 1895.

BĂILE LUI HERCULE

(*Mehadia*)

Pe valea râului Cerna, între stâncele apusene ale Carpaților, la o înălțime de 178 de m. de la suprafața mării, între 39—440 lungime Estică și 44—49° lățime Nordică, sunt băile lui Hercule cu minunate ape thermale de sare și de pucioasă.

Aici mii de bolnavi 'și găsesc alinarea suferințelor, scăldându-se în aceste izvoare bine făcătoare, respirând un aer îmbălsămat de mirosul florilor din parcul *Ghisela*, al pinilor și al brazilor de pe vârful munților.

Se știe că aceste băi erau cunoscute încă de pe timpurile Romanilor, când le aflăm numite : *Ad aquas Herculi sacras* și că nenumărate busturi, sarcofagii, monete și statui de pe atunci găsite în pământ se află azi în muzeele din Roma, Viena, Pesta etc. Cine gândea oare, în acele vremuri că aceste scumpe moaște și aceste ape sacre, vor ajunge pe mâna Ungurilor și că limpedea și frumoasa Cernă, în care împăratul Traian ș'a oglindit coiful și armura, va povesti legendele trecu-

tului unor fii vitregi și străini de datinele și vitejiile strămoșești.

Adesea ori am văzut că Cerna se rostogolește mugind furioasă. Se fie oare pentru că povestirea ei, Ungurimei, mereu rămase ne 'nțeleasă? Undele-î înaintează pururea spre dulcea-î mamă, Dunărea, căci numai dăensei, Cerna, îi poate spune tainicul seü dor.

Sërmană fiică rămasă printre străini, înțelegem prea bine glasul tēü și la el gândesc că cu toții, odată, 'ți vom răspunde; de bucurie atunci pietrele vor plânge; ear noi vom învârti hora mândră pe cari munții noștri, falnicii Carpați, de veacuri o joacă, din rând nici unul nedesprinzându-se!

Ca fiică a României, binele ei din suflet doresc, dar adevărul pe șart spune-voi; vre-o dată bine prinde-î-va pildele bune, bine fiind chiar și de la vrășmași a le trage. Ungurul nimic nu cruță spre a'și ajunge ținta. In lăuntrul ei Ungaria pentru înfrumusețare lucrează și fiii puternici își pregătește la tot felul de luptă. In fie-care an cheltuesc milioane, fac sacrificii morale și materiale, dar folos vădit la dînșii este.

Mergeam la Mehadia numai fiind-că știam că locul e muntos și ca să pot scăpa de apa din București, sërmană

Dâmbovița apă dulce!

Și nici că m'așteptam se găsec aici șapte stabilimente de băi și anume: Hercule, Ludovic, Carolina, Maria, Frantz, Elisabeta și Szapary, din care acest din urmă trebuie să coste câte-va milioane de lei. Nu e vorbă, izvoarele thermale de sare și de pucioasă, cari se ridică până la o temperatură de 56⁰/C, merită toată îngrijirea ș'aici ungurii n'aü cruțat nimic spre a fi la înălțime, atât cu stabilimentele de băi, cât și cu hotelurile,

sălile de gară, grădinele și curățenia care nu lasă nimic de dorit.

Afară de aceasta, diferitele excursiuni în munți se pot face pe drumuri bătătorite, așternute cu pietriși, plantate și umbrite de copaci așa de frumoși încât, vrînd ne vrînd și pe nesimțite te pomenești urcat în vîrful piscurilor; lucru ce la noi în Sinaia chiar, până azi nu se află. Aici nimeni nevoe de călăuză n'are pe cînd: *Furnica*, *Jepii*, *Piatra-Arsă*, *Omul*, *Virful-cu-dor*, le cunoaște șoimii și vulturii; ear noi, cei rîvnitoi de pozițiuni frumoase, numai călări și călăuziți de săteni, cari lungesc drumul ca să câștige cu mârtoagele lor de căi, putem vizita frumoasele colini ale Carpaților pe care ciobanii le urcă, în câte-va ceasuri, pe potecile cotite de pe munți cunoscute numai lor.

* * *

De cînd stați aci cuget la cele scrise de gazetele noastre despre mulțimea pașapoartelor liberate, anul acesta, pentru străinătate. Uite zău, orî cât de mare patriot ai fi dar, cînd vine vorba despre pungă și agremente 'ți pare rău să cheltuești fite cum. Anul trecut am ținut să petrec la băi în țară ș'abia am scăpat cu zile din *Lacul Sărat* unde vizitatorii sunt lăsați la cheremul jidovilor și al rușilor, cari 'ți iaș pe barace între 6—10 lei pe zi, ne-dîndu-ți, în schimb, nici așternutul trebuincios; unde n'ai apă de bîut și unde nu găsești un pic de aer curat ca să respiri, căci pulberea te orbește, iar țințarii te fac pastramă de viu. D'apoî la Pucioasa? Să nu mai dea D-zeu. Te scoli în fumul focurilor din bătăturile țeranilor, cari ard pietre spre a încălzi băile. D'atâtea ani tot aud de călădirea unui stabiliment și bolnavii tot în băi de lemn și în apă încălzită cu bolovanî arși își scaldă trupurile.

Controlul, la băi, lipsește cu dese-vîrșire, toți se

aruncă în bae cum poftesc ; iar cura o sfirşesc fără măcar să fi văzut faţa doctorului.

Aici, de la un stabiliment la altul, nu poţi trece fără ordonanţă şi mereu nu trebuie se faci în acelaşi loc ; lucrul merge pe chiverniseală, alt-fel doctorul ți-ar putea spune, de la început, pe unde s'o iei ca să te faci sănătos. Dar atunci ei ce să se facă ? Fără clientelă cum să mai stea aici ?

Nu se supăre discipoliî lui Esculap, de la băile Hercule, dacă le-oî spune că prea mare uz fac de masagiū, de te dor ochii masagiū, capul masagiū, cerul gurei masagiū şi așa mai departe ş'apoi le prescriū şi cu nemiluita ; iar la *casă* trebuie să le cumperi toate odată, alt-fel masagiiele *n'au efect*. — Am uitat a spune că un masagiū costă 2 fl. afară de unguentul medical şi de bacşişul masseurului care pare, mai tot-d'a-una, grăbit aşteptându-l clienţii. Pentru câţi-va crăitari, o biată babă te-ar trage mult mai bine şi mai pe îndelete. Doctorii le-au răpit clientela babelor nesocotindu-le leacurile şi descântecele, sunt de acord : trăsăturile însă şi oblojelele ar putea să le mai lase încă pe seama lor ; ele poate mai cu milă pe trupurile şi spre pungile noastre ar întinde mânele.

*
* *

La băile lui Hercule lumina electrică lipseşte, dar în schimb e o sală minunat de frumoasă unde lumea din toate clasele se adună de convorbeşte, lucrează, orî cântă din gură şi din instrumentele ce au la îndemână.

La noi, nu ştiu din ce cauză, cei în drept, nu se gândesc mai întâiu la util şi apoi la frumos ; Sinaia, Călimăneşti sunt luminate electric. Doamne, dar câte le mai lipseşte, — n'au drumuri practice, hoteluri destule, hale etc. încailela la Sinaia de n'ar fi umbra brazilor, sub care lumea să se adăpostească şi adumbrească, oamenii ar pica ziua morţi de *soare sec*.

Cum e azi Sinaia, seamăna cu o femeie gătită de bal și cu picioarele goale.

Poate bieții efori n'au avut ce să facă gândind la mutrele ciocoacilor, cari nu voesc a sta la umăr cu toate moșicele și d'aceea ei încă stau la chibzuri pentru clădirea unei asemenea săli de întâlnire, care era de mai mare utilitate de cât feeria de noapte, de cât electricitatea. Așa dar când guvernul Român va face sacrificii materiale și înfrumusețări utile și igienice pe care se le poată avea omul în schimbul banilor cheltuiți în țară, atunci de sigur că se vor libera Românilor mai puține pașapoarte.

* * *

Limba românească, înșura țeranului din Banat, încă și azi răsuna destul de dulce și de armonios, cu drag el prinde, de pe la noi, cuvinte cari lui îi par frumoase, aruncând în zmârcuri influențele străine.

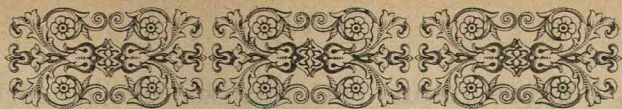
Portul țerancelor bănățene e înflorat cu rîuri muntenești; vilnicele le au țesute numai în flori de o palmă din briu; iar în jos, până în poale, sunt lăsate fire crețe de lînă roșie împeștriată cu galben, cu albastru și cu beteală.

Al țeranilor, diferă de al celor de la noi, numai prin tureci cari sunt nelegați de pulpă cu țarsine și de nojițele de la opinci, cari sunt mai late.

Glasul bănățenilor, în genere, e blajin; iar fața lor păstrează tipul Roman după care, de departe, dintr'o sută, pe român îl cunoști.

ADRIATICA

Subripe înegrite, pe coastele verzi și înflorite se respiră molatică, albastrie și luciitoare : Adriatica.

Frumusețea, varietatea, întinderea și suspinele valului, te face a te simți atât de mic, față cu natura în cât furnica'ți pare uriașe.

Marea aci seamănă cu o vastă oglindă a cerului, aci cu șiruri de munți albiți de zăpadă, aci cu nemărginirea.

Adriatica își întinde voluptosul său pe sub păduri de lămâi și portocali, printre smochini și dafini, scaldând țara muzicei, a artelor și a poeziei : Italia.

Desmierdată de veselele cântări ale acestui vechi popor, care a trecut prin toate încercările rămânând același, ea însăși scoate suspine de armonii divine. Pe luciul ei plutesc, zi și noapte, mii de vase se pierd între cele două albastrimi diferite : cer și mare.

Ca bulgăre rotund de aur, soarele 'n zori pe suprafața apei se arată și, multă vreme 'n urmă, razele sale în talazuri își scaldă; ear Adriatica se pare atunci făcută din pietre scumpe: smaralde, rubine, topaze, safire și mii de diamante strălucitoare și focoase o 'mpodobesc; atunci e mai frumoasă și mai mândră ca o regină; miriadele de pești deșteptați d'această strălucire se reped se prindă razele spre a'și polei solzii și aripele.

În răsărire, vârfurile catardurilor de la atâtea corăbii, vapoare și luntrii, ancorate pe mare, seamănă cu orașe cerești. Trecând, ca fulgerul, altele, abia le zărești și nici că poți lua seamă, la atâtea: roate, rotițe, sfredele, pistoane, șurupuri, funii, sfori, frênghii, corturi, belciuge, cângi, lopeți, ancore, luntri de siguranță, coșuri, supape, cazane; la atâtea scânduri, lați, bârne, fiare, vergele, noduri, pânze, lest, steaguri, cordele, ipsose, poleieli, vopseli, lămpi, lampioane, smoale, bureți, din câte e construit și din câte se găsește pe vapor și afară din diferitele mobile și ornamente din cari, la vreme de nenorocire, nu se mai zărește, într'un minut, nici urmă dintr'insele, nici aripă din colosală lebadă e mărilor: vaporul.

Pe dânsul îmbarcați călătorii, când marea e liniștită, simt o legănare dulce, care îi cofundă în visări cerești; ear când furtuna mugește, plutirea făcându-se anevoioasă din cauza valului, care se ridică, se avântă și isbește afundând când prora, când pupa, atunci răul de mare începe, inima li se strânge de groază și, între uriașa luptă a elementelor, ei se simțesc un nimic.

În aceste minute chiar și tu, acel ce ai contribuit cu știința ta de marinar se ajuți ca vasul se despice ast-fel unda, te minunezi de descoperirea ta.

Omul, această slabă, mică, sfioasă și șubredă ființă, în nemărginita-i înțelepciune, în curiositatea sa, nu a cruțat nici verginătatea pădurilor Americii, nici p'a munților celor mai înalți, nici

p'a oceanelor celor mai adânci, nici chiar p'a cerurilor...

Nu s'a sfiit a pătrunde 'ntunecimile cele mai mari, adâncimile cele mai negre și când cu zilele lui dibuind în uibul locului, când cu experiența ori cu știința, a contribuit la descoperiri, la invențiuni, așa că astă-zî traiul nostru, în ceea-ce privește călătoriele, ne este foarte lesnicios.

Acum o mie de ani sau și mai încoace, ce n'ar fi dat un împărat ca să'și poată lumina palatul cu electricitate și să străbătă cu trenul măcar întinderea cuprinsului său ?

*
* * *

În ochiuri, în clocoți, în scochină și văgăune ori stânci sub-marine, ca și 'n minunate palate de cristale, peștii se preumblu în cârduri. Mii de familii se sbucium, se alintă, în albăstriele unde ale mării, ei seamănă atunci cu alergătorii nori fumurii de pe seninul cer albastru.

Cârduri, cârduri lopătând, cu strălucitoare aripi se întrec la înot. Unii merg înainte, alții pe delături, alții rămân în urmă... cine știe dacă și aici erarhia curților regești nu'și are rolul său, ori socialismul nu a ajuns până la urechile peștilor tăcuți !...

De pe tulpinele lor algele se clatină, ear steaua mărilor abisurile luminează. Coraliul, ca finic, în fața Naiadelor se apleacă; smărăldii aripe, delfinii scutur ; de pe spinarea lor aū coborît acum Sirenele. D'a lor frumusețe Adriatica se minunează ; ear de prin pădurile lăturalnice, Satirii scot suspine de gelozie.

Înainte Sirenelor covoare de cochilii marea așterne ; uimiți stacojii din față-le fug înapoi ; de umbletul lor toți oaspeții rid ; de ciudă amanta

lor, sepia, veninul său negru, ca cel mai negru suflet, își varsă, ear marea se 'ntunecă.

În valurile ei sticloase și călîi, Adriatica, scaldă frumosul Miramare și 'n aceea parte, ea e vecinic plângătoare ca și chiparoșii, mirții și sicomorii, ce acolo, departe, în apele ei se oglesc.

Ne-număratele turnuri și coloane scaldate 'n valuri plâng ca și dâna pe stăpânul frumosului palat, pe nenorocitul Maximilian.

Frumoasa clădire e 'nvăluită d'atunci într'o misterioasă tăcere. Aici veduvele ilustre, soțiile regilor ș'a împăraților pare-că mai găsesc oare care alinare.

În păduri de camelii, oleandri, muse și palmieri s'ascund obosite pasările mării; ear pe scările de marmură, albă de Carara, liniștiți odihnesc salamandrii.

Glicinii și ederi, cu mlădioase ramuri, se îmbețesc pînă sus pe stâlpii cenușii ai castelului prin chioșcurile din grădină, în cari, pacea și 'ntristarea domnește adânc susurul fântănelor amestecat cu freamătul chiparoșilor, sbuciumarea valului, care mereu se isbește de temeliile acestei mărețe zidiri, te face a cădea în reverii.

În toată vremea, soarele, trimite aici raze triste și piezișe; toate florile pare-că sunt făcute se trăiască la umbră rămânând mereu la aceeași vîrstă.

Luna pătrunde sfioasă printre molifți și, în miez ne noapte, tainește cu cucuvaea, care spune poema jalnică a celor duși, a stăpânilor acestui nefecit palat:

Miramare, Miramare
 Țerm tăcut și liniștit
 Ce nespună întristare
 Porți pe zidu-ți înegrit ?
 De ce marea tot suspină
 Ca și negri sicomori
 Din frumoasa ta grădină ?
 Ce s'aude ?...

Asupritori,
 Slava este trecătoare,
 O 'ntâmplare de minut»,
 Spune, zice ori-ce floare
 Din acel palat tăcut

* * *

Pe țărmii tăi, o mare fericită, înfășurată, în zabranic de ceață, ca o tină ră văduvă, printre lagune se ridică tinăra și falnica Veneția, cetatea mândră, puternică și vestită în trecut.

Palatul Ducal, catedrala sf. Marco, minunea arhitecturii, a scumpetielor și a mozaicurilor ; în apele tale, de secole, își scaldă turlele.

Pe piațetă, sbor sute de porumbei legendari, cari s'aū pomenit trăind acolo liberi. Călătorii ascultă uimiți povestirea trecutului glorios al Veneției de pe vremea Maurilor de sub Dogi, spusă de lagune și purtată auzului lor de Siroco.

Pe sub arcade, 'n canale, negrele gondole, ca fecioare creole, la scaldătoare, alunecă săbiându-se pe apă ; ear amanții se pierd în noapte peste valuri, înaintând până la Lido, pină la mare...

Sub Ponte-Rialto, ori sub Ponte dei Sospiri, gondolerii nu trec, nici odată, fără a nu se opri, fără a nu povesti străinilor despre acele vremuri, în cari, Dogii Veneției, schingiuiău, condamnaū la moarte și la închisoare fără de nici o sfială.

Numărul zece, toga cea roșie, gura leului*) și azi încă e groaza venețienilor.

* * *

*) «Gura leului» este făcută din piatră; în ea s'aruncaū, de către Dogi, ordinele de condamnare la moarte.

D'acolo înainte, plină de șoptirea misterioasă a amanților și de legendele trecutului, tu treci, oglindind diferite orașe, formând diferite lacuri și sinul tău îl întinzi mamei tale Mediterana.

Valul tău se duce până la coastele Africei vechi Catargina se înfioră ascultând șoptirea Romanilor, groaza ei de odinioară.

P A R I S

Schițe cu creionul

Sorbonne.—Focarul care aruncă raze de lumină peste lumea întreagă, era la 1253 o nenorocită de școală fondată de *Robert de Sorbon*, confesorul lui *St. Louis*; p'atunci se aduna acolo câte-va zeci de copii, de nenorociți, cari primeau de la dascalii lor, mai mult credințe bigote de cât învățatură; mai târziu Sorbonna, fu centrul de luptă al catolicilor, în contra ezuiților și adversara filosofilor din secolul al XVIII. În timpul revoluției celei mari și Sorbonna ca și toate așezămintele culturale din Franța, avu suferințele sale; fu deteriorată și transformată în cazarmă, uitată până la 1808, când sub Napoleon I, s'a fondat Universitatea actuală de la care primește lumina gratuit, pe fie-care an, mai bine de 12 mii de studenți și unde sunt ca dascăli celebritățile lumii.

Am asistat la cursurile D-lui *Laroumet*, distinsul profesor de limba și literatura franceză. Vorbea despre Ernest Renan. Expresiuni simple și alese, gesticulații puține, persoana lui lăsată în afară; nu se lăuda pe dînsul cum fac unii la noi; în

sfirșit nu semăna a actor, ci a om erudit și sigur de ceea ce spunea. Femeele îl ascultau cu multă atenție și erau în sală mai multe studente decât studenți.

Noua Sorbonnă, în rue des Ecoles, făcută după planul lui Nénot, este decorată cu o mulțime de statui: Chimia de *Insalbert*, Istoria naturală de *Carlier*, Fizica de *Lefevre*, *Mathematica* de *Suchetet*, Istoria de *Cordonnier*, *Philosophia*, de *Longepied* și Archeologia de *Paris*. Fațada are două frontoane, care înfățișează: unul științele și altul literile de *Mercié* și *Chapu*. În vestibulul din aceea parte e statuia nemuritorului *Homer* de *Dela-planche* și a lui *Archimede* de *Falgiuère*. În intrarea principală mulțime de statui și de picturi, care reprezintă pe nemuritori ca *Guizot*, *Michelet*, *Cousin*, *Renan*, *Pascal*, *Descartes*, *Lavoisier*, *Cuvier*, *Buffon*, *Jussieu*, *Laënnec* și *Ambroise Paré*, primul chirurg francez, practicând legătura artelor.

Amfiteatrul, care poate conține 3000 de persoane, are în fund o frescă de *Puvis de Chavannes*, pictorul favorit al francezilor, pe cupolă mai multe picturi decorative de *Gaeland*, jur împrejur 6 statui: *Sorbon*, *Richelieu*, *Descartes*, *Pascal*, *Rolin* și *Lavoisier*, toate făcute de cei mai aleși sculptori ai Franței. În totul, sala aceasta e impunătoare, măreață, ca tot ce fac francezii când voesc a-și arăta gustul lor estetic, recunoscut ca mai dezvoltat decât la toate popoarele.

Biserica Sarbonnei e mică. Construită în zilele lui *Richelieu*, 1635; n'are nimic de valoare de cât vechimea ei și un monument de marmoră al marelui Prelat, făcut cu multă și mare artă de *Gyrardon* după *Lebreux*.

Un tablou mare de *Nic. Aug. de Hesse*, care reprezintă pe *Sorbon*, prezentând lui Sf. Louis pe tinerii elevi la teologie, e foarte artistic executat. M'a mirat mult sutele de tablățe de marmoră bătute în pereții bisericei și cu aceste inscripțiuni: *Merci Marie* parceque tu m'a aidé à prendre la Licence,

iscălit *un licencié*. Merci Marie que tu a exaucé ma prière, j'ai reussi à la licence. *Un licencié*.

Je t'ai prié à genoux, pour mon doctorat, merci Marie, merci, Dr. M. G. și măi departe A. St. Joseph: Milles remerciements pour la bonne inspiration, j'ai reussi. *Dr. en droit P. S.*

Biata Maria, bietul Sf. Ioseph, ce o fi pricepând ei din toate aceste licențe și doctorate, cum o fi inspirat ei pe acești tineri licențiați, de ceea ce ei habar n'aveau. Sunt și ei ore ca spiritiști, cari vin să te anunțe așa ne-tam ne-sam de ceea ce nici ei n'au visat. Ei! dar ce nu se învață în cer? Fericiți cei săraci cu duhul...

Paris 10 Ianuarie 1895.

* * *

La Madeleine.—Pe treptele celei măi frumoase biserici prin originalitatea sa, am descins venind de la gară înghețată, somnoroasă și obosită d'atâta drum. Cât e de departe de noi Parisul și ce iute ne sosesc modele și destrăbălarea!

Biserica aceasta minunată zidită la 1764 de Constat d'Ivray, în stil roman, e înconjurată de un pălimar cu două rânduri de stâlpi groși, de d'abia i-ar cuprinde trei oameni și înalți ca la vr'o 15 metri. De pe scările ei se vede piața Concordiei, podul peste Sena și Camera deputaților. Ușile foarte mari, întregi de bronz, lucrate de Triqueti cu subiecte din testamentul vechi, seamănă cu cele de la Domul din Florența. Un singur altar cu destule ornamente și picturi de Rude Togatier și Pradier. Mi-a atras atenția următoarea piatră comemorativă: «A la memoire de I. C. Decuerry mort pour la foi et la justice en la prison de la Roquette».

Credință, dreptate și iubire, de când este lumea câte victime ați măi făcut voi, d'ar vorbi

toate pietrele și încă n'ar putea spune, din cauza voastră câte vieți au perit, s'au stins din omenire.

Această biserică este cel mai desăvârșit model de arhitectură și care poate să treacă între cele mai frumoase numai pentru simplitatea impunătorului său stil și inspiră ea credința muritorilor, tocmai precum Maria Magdalena a știut inspira iubire celui Nemuritor.

Paris 12 Ianuarie 1895.

* * *

Capela română. — Situată în Rue de Beauvais, suni la ușă, îți ese înainte o franțuzoaică care te întreabă ce poștești și, după ce'i spuși, te anunță că : *la messe commence à 11 heures*. Boerește. Am mai vânturat puțin pe stradă și în adevăr c'au și început să sosească boerii români, — că boeri sunt și p'acolo. Biseriçuța e mică, civilizată și ea de oare-ce șeade la Paris ; pe jos are parchet, în sfetnice lumînări de spermanțet, căci unde să mai stea și albinele să facă ceară la Paris?

P. S. Meletie Dobrescu și încă un preot al cărui nume îmi scapă, sunt destul de amabili cu românii și slujba și-o fac așa în cât atrag pe credincioși și se bucură când ved sosind câte unul acolo; mai mult ca într'un salon de rendez-vous de cât ca într'o casă a Domnului. Am văzut aici destule cunoștințe, destule cucoane de neam cărora le tăia gura în săbiu «franțuzește», aici erau la largul lor, cu franțuzeasca, n'o mai slăbea nici măcar în timpul axionului. Corul, format din francezi, cânta românește, iar geamlâcul era împodobit cu popi capuțini, căci am perdut din vedere a spune că biserica Carmelitelor a fost cumpărată de guvernul român de la francezi pe câte-va miișoare de fr. și a fost restaurată cu alte câte-va miișoare; totuși geamurile au rămas așa cum erau pe când Biserica s'afla în stăpânirea călugărițelor și ele

bietele ce să pună pe geamlâc de cât călugări, Augustini și Capuțini? Mă mir cum de nimeni, din acei însărcinați cu restaurarea ei, n'a fost isbit de această anomalie în biserica noastră. Mă mir ce caută calotele și bărbele rase în cultul nostru unde slavă Domnului c'avem preoți destul de pletoși; mă mir cum de P. S. Mitropolitul primat al României, Ghenadie, de alt-fei atât de filantrop, nu s'a gândit a ne scăpa de asemenea geamlîc, care mie îmi făcu o desgustătoare impresie și plânsei și pe cei ce au ajuns a-și vinde biserica și pe cei ce-au cumpărat-o și păstrează încă asemenea desgustătoare mutre.

Paris 14 Ianuarie 1895.

* * *

La morgue.—La spatele catedralei *Notre-Dame* este morga orașului. Curios! Cât e această biserică de mare și de sfințită, de ce nu protegiază ea măcar p'afății nenorociți cari, de miserie, s'arunc în Sena ce de veacuri poveștește taina infinitului, primește în valurile ei «les égoût de Paris», viețile celor ce s'au săturat de trai și fără să se turbure s'avântă mereu spre mare, să pre-menește mereu... La morgă sosesc, în fie-care an, 800 de cadavre, mai multe de femei; cadavrele sunt păstrate la geamuri, în aparate frigorifere, timp de 3 luni spre a fi recunoscute.— Am văzut 5 în acea zi, m'am îngrozit de răni, umflături, înverzire cadaverică, guri căscate ochi ah!... Ochiu aceia câte vëzuseră, gurile câte n'or fi mai spus, ș'a-cum... tac, tac!...

Paris 16 Ianuarie 1895.

* * *

Pantheonul. — Tempul cel mai important din măreata capitală a lumii, Parisul. El este construit în formă de cruce, are 112 m. lungime, 84 m. lățime, 83 m. înălțime și cupola 23 m. în diametru. Această colosală boltă, care a costat viața vestitului architect *Soufflot*, căci d'atâta complicație și greutate de stil s'a și sinucis s'ermanul, este așezată pe o puternică zidărie înconjurată de o colonadă Corinthiană luminată de o turlă, care are și ea o altă boltă. Templul acesta, făcut după Pantheonul de la Roma, servește pentru a se înmormânta aici oamenii vestiți ai Franciei și aceasta s'a decis de Constituanta din 1789, în urma morței marelui orator Mirabeau. Resturile pământești ale lui Voltaire, Rousseau, Lazare Carnot, generalul Marceau, Baudin, mareșalul Lannes, matematicul Lagrange, marinarul Bougainville, Soufflot architectul, care a clădit Pantheonul, cum și fostul președinte al republicei Sadi Carnot, care a fost, cum se știe, ucis de anarchistul Caserio. În viitor cine știe câți au să mai vină, câte genii se vor mai odihni în aceste catacombe !

Fațada este formată de un portic colosal, sprijinit de 22 de coloane corinthiene înalte de 25 m. Frontonul lung de 36 m. și lat de 7 este sculptat de David D'Angers.

Figura principală, înaltă de 5 m., reprezintă Franța împărțind coroane de-lauri fiilor săi. Și aci, ca și la *Notre-Dame*, gardianul îți explică totul pe același ton, cu aceeași nepăsare cu care s'ar opri în fața geamlîcului unei cârciume. *Voltaire* *Rousseau*, *Hugo*, explicați de idiotul acela pare că 'mi făcea rău. Am cerut o floare din miile de coroane depuse de curând pe mormântul lui Carnot și am eșit din aceste sfinte catacombe simțindu-mă mai mică de cât o furnică.

Pe pereții bisericei se află picturi de cei mai iluștri pictori ca: H. Lévy, Maillot, Puvis de Chavannes Bonnat și cari reprezintă scene din viața Sf. Ge-

neviève, protectoarea Parisului. Statui de Chapu, Insalbert, Frémiet, Falguière. Mult mai este de făcut până la terminarea Pantheonului. Aceste sacre monumente sunt ca sufletele cărora ori-câte fericiți le ai da nu sunt nici odată pline.

P. S. Am pierdut din vedere a spune că sub portici, de cum intri, se ved două grupuri de marmură făcute de Maindron și cari reprezintă pe Sf. Geneviève rugând pe Atila șeful Hunilor să cruțe Parisul. Vai! vai! cum vor fi pătruns până acolo pintenaii aceștia de «teremtete».

Paris 16 Ian. 1895.

* * *

Notre-Dame. Mitropolia Parisului, fondată în anul 1163, este așezată nu departe de palatul justiției, într'o insulă din mijlocul Senei. Această biserică, care are un stil cu totul vechi și original, în timpul revoluțiunii celei mari a fost transformată în cazarmă și cântecele religioase se prefăcură în cântecele patriotice ale gardei naționale. Busturile lui *Rousseau* și al lui *Voltaire* s'așezară în locul icoanelor; statuia înțelepciunii în locul Maicei Domnului. Se zice că acest chip cioplit era făcut după Chipul unei dănțuitoare de p'atunci, D-șóra Maillard. În sfârșit câte nu se făcură în Paris și în toată Franța în timpul acelei revoluțiuni și despre a căror amintire, această svăpăiată națiune ar trebui să rosească.

Atât fațada, cât și coperișul acestei biserici, sunt un tezaur de artă. Peste tot numai capiteluri, numai stâlpi, numai flori și 'nflorituri de ți-ar trebui ani ca să le ieși seama la toate. Fațada are două turnuri patrute, foarte frumos colțurate și ornamente. Ele sunt înalte de 68 metri. E greu a te sui într'insele, căci ascensiunea nu mai permisă din cauza mulțimilor de nenorociți întâmplați;

s'aũ aruncat de acolo o sumã de oameni, cãrora li se urise cu-un traiũ amãrãt. In interior biserica e un colos ; ți se taie picioarele pãnã sã'i faci ocolul, sã'i vezi altarele, scãrile, baptisteriele, statuile și tesaurul ; cu toate acestea, *Notre-Dame* nu este nici un sfert de bogãție și de mãrime din ceea-ce este *Sf. Pietro di Roma*. Pentru 50 b. se poate vizita tesaurul acestei biserici, în care te introduce un cãlugãr, care parc'ar fi de lemn. Acest ventriloc îți dã explicații cu aceleași cuvinte, se mișcã cu aceleași apucãturi, trage sertarul cu acelaș mecanism la toți visitorii, în cãt pare cã din naștere a fost croit mașinã și Aghiuțã l'a fãcut popã. N'am putut înțelege mãi nimic de la această Satanã cu fãlci înceștate, dar am vëzut aurãrii, scumpeturi de haine preotești, vãsãrii dãruite de regi și de regine cu ocațiuni diferite și, cum e capul meũ, gãndeam vëzându-le la cãtã mizerie se ascunde între zidurile Parisului și cãt de bogatã e Franța.

Paris 18 Ianuarie 1895.

*
* * *

Place de la Concorde e cea mãi frumoasã piațã din cãte am vëzut în centrele orașelor mari din Europa. Ea formeazã un patrat de mãi bine de 350 de metri patrați. Jur împrejur sunt așezate d'asupra unor pavilioane de peatrã, 8 statui mãi mari de cãt mãrimea naturalã și cari înfãțișeazã opt orașe mari ale Franței : *Lion, Marseille, Bordeaux, Nantes, Rouen, Brest, Lille, și Strasbourg*. A ! sãrmana statuie a *Strasbourgului* ! Numãi ea e mãi tristã din toate surorile, numãi ea de la 1870, e 'nfolitã în zãbrãnice negre și cine știe încã cãt va mãi purta doliul despãrțirii ! In mijlocul pieței o coloanã egipteanã : «*Obelisque de Louqsor* înaltã de 22,83 de metri și care a fost dãruitã lui Louis Philippe de cãtre Mëhëmet-Ali,

pașă al Egyptului așezată pe această piață între două avuzuri înalte de 9 metri; cea de către M.-Noapte înfățișează navigațiunea maritimă.

La răsărit se află grădina Tuileries, la M.-Noapte ministerul de marină și al coloniilor, două clădiri colosale, la M.-Zi se află piața Concordiei și Camera, care am spus că se vede de pe scara bisericeii Madeleine. La Apus: Le palais de l'Industrie și Champs Elisées; pe frumoasa stradă pe care te pierzi înaintând, alergi de 'ți ese sufletul ca să te oprești sub arcul de triumf și acolo să rămâi înmărmurit ne mai știind în cotro să'ți arunci privirile. — E grandios—și găsesc că nici o națiune, ca francezul, nu știe să'ți ia vèzul cu arta. Piața aceasta acum atâta de 'mpodobită, de frumoasă, de curată și de liniștită de ar putea vorbi câte n'ar spune ea. Poartă numele de: Concordia, și când te gândești că șiroae de sânge au inundat-o în vremea revoluției, acolo s'au ridicat eșafodul și sub ghilutină s'au vèzut căzând capetele lui Danton, Desmoulins și Robespierer, Charlotta Corday, Andrée Chénier, Marie Antoinette, Louis XVI și Elisabeta sora sa. In sfirșit între anii 1793-1795, mai bine de trei mii de capete căzură pe această piață, care acuma liniștită ascultă șoptirea Senei și face admirațiune călătorilor, cari unii o fi crezând că ea vecinic tot ast-fel a fost și nu știu că fie-care atom de pământ a fost stropit cu sânge. Pe ast-fel de temelii se fie oare întemeiate toate concordiele? Rătăcite și nebune nații acele ce în istoria patriei lor cuprind asemenea pagini.

Paris 20 Ianuarie 1895.

*
* * *

Biblioteca Sfe. Geneviève. Am vizitat'o după ce am vizitat colosala bibliotecă de la Vatican, originala bibliotecă a familiei Medicilor din Florența de lângă biserica sf. Lorenzo și unde cărțile vechi

și de valoare sunt legate cu lanțuri, făcute și a-
celea după modelul dat de Michel Angelo; de
aceea acesta mi-a făcut o impresiune rece de și
e fundată și ea la 1624 din inițiativa cardinalului
Rocheaucauld și mărită de cardinalul Telbier la
1710, care ținu și el, ca și predecesorul său, ca
mahalagii din suburbia S-te Geneviève s'aibă unde
să se lumineze.

Ca și în sălile universității di Bologna (Italia),
ș'aici păreții sunt plini de iscăliturile celor ce s'au
adăpat de luminele celor 200,000 de volume, cari
se găsesc aci, cum ș'acele 35,000 de manuscrite
din secolele trecute. Frecventată zilnic de 150 și
300 cititori, ea are ș'o înțățișare nu de bibliotecă,
ci de o hală a buchinelor; când am intrat eu
la 11 ore dimineața, mi spuse custodele că se
aflău acolo 207 cititori și că poate încăpea până
la 400. Eu și fără spusa acestuia ași fi dovedit a-
ceasta, după aerul rău ce am respirat, când am stat
în lăuntru. Sunt aici mai multe busturi ale oame-
nilor iluștri și savanți și câte-va copii după ope-
rile lui Rafael, făcute în Vatican, între care cea
mai interesantă: Școala din Athena copiată de
Balze și un portret al Mariei Stuart, dăruit de ea
însă-și unui prelat de la biserica S-te Geneviève, în
care ne-am dus spre a vedea unde zac moaștele
femeii care a scăpat Franța de flagelul Hunilor.
Luminată de para sutelor de flacări ale lumânări-
lor, aduse aci de către credincioșii, cari mântuirea
și alinarea suferințelor și astă-zi de la dânsa o mai
cere, moaștele ei șed, dar cine știe ea în al câtelea
cer, printre raze, azi mai pluteste!

Paris, 22 Ianuarie 1895.

* * *

Museul Cluny.—O rămășiță a palatului împăra-
tului Constanțiu, care fu clădit în timpul șederei
sale în Roma dovadă *Thermele* sau băile în stare

de ruină, cari se ved și astă-zî. La 1340 el fu re-clădit de călugări cărora le plăcea a'i păstra oarecum stilul gotic de mai nainte. Mai târziu *Cluny* deveni proprietatea archeologului Sommerard, care colecționează ce putu până la 1842 când, acest muzeu, deveni proprietatea Statului și se îmbogăți considerabil. Atât ca construcție, cât și ca colecțiunii importante și aparte, mi s'a părut inferior Museului Național di München din care eși ameuțit și totuși ai mai voi a rămâne prin acele vaste săli în cari să 'nchid bogății și nume de artiști pe cari veacurile le-a scris în cărți de aur.

Cluny ar căștiga mai mult fiind alt-fel așezat și luminat. Cum se găsește astă-zî, obiectele pierd 99 la sută căci, sidefuri, fildeşuri, porcelanuri, gobelenuri, faențe, olării, cristaluri, sculpturi, ciselături fine, nu le poți vedea și observa, după cum merită, din cauza întunecului ș'a îmbulzelei din acele săli, prea strimte spre a conserva atâtea scumpetii și un public așa de doritor d'a le cunoaște.

Se zice că acest muzeu conține mai bine de 12.000 de obiecte, în 23 de săli din cele două curți și este citat mai mult pentru colecțiunii de cipici de cucoane cari se găsesc acolo în mare număr și din toate epocele.

Sermani papucei, galenți, ghete, pantofi de ați putea vorbi voi, ce n'ați povesti despre muritoarele cari odinioară v'a purtat; ear piciorușele lor în ce hal s'or fi mai găsind acum de veacuri în pământ odihnind!

Paris, 24 Ianuarie 1895.

Louvre. -- Cel mai vast palat din Europa este Louvre, ș'a trebuit mândria regilor pentru a ajunge o așa mare clădire, tot ast-fel cum pentru ca Vaticanul s'ajungă aceea ce este azi a trebuit

cucernicia Papilor. După mine acesta e singurul lor merit, care te mai face a le erta atâtea jafuri și atâtea cruzimi.

S'a'nceput clădirea *Louvrului* în glumă ca să zic așa și servea la început ca magazie celar în care se păstrați vênaturile regilor de unde 'și luase și numele de *Louverie* (lupărie). Mai târziu pe la anul 1223 sub *Philippe August* se zidi aici un fel de fortăreață zăgaz, care servea atât pentru apêrea cetățenilor, cât și spre a abate valurile Senei să nu înece Parisul, căci p'atunci numitul rîu nu era încorsetat în cheuri precum este astă-zî ci, trăind în liniște, alerga revêrsându-se liber și liniștit p'acolo pe unde îi dicta numai capriciul lui.

În 1380 *Carol al V-lea* făcu din Luvru e reședință regească. Mai têrziu *François I* dărîmă totul și la 1541 se puse, de către acesta, bazele palatului, care trebuia să facă una din minunile lumii. *Henri IV* îl continuă iarăși îmboldit de mândria d'a se face nemuritor. În sfârșit *Ludovic al IV*, acel rege vestit al Franciei, din a căruî viață istoria face un secol, nu uită nici Luvrul și dintr'ênsul clădește un model de artă ca arhitectură și un tesaur de bogate colecțiuni, adunate de prin întreaga lume. S'a lucrat la Luvru mereu, dar revoluția cea mare care, pentru un moment, oprise respirațiunea chiar a francesilor, împedică și această zidărie, care deja devenise un colos și, căruia veacurile îi deschisese drumul înainte.

Napoleon I nu mai puțin contribui la înflorirea Luvrului și îl îmbogăți mult cu ceea-ce adunase din Italia luat mai pe bani, mai cu japca, lucru ce nu'i poate erta nici odată compatrioții săi revoltați și suspinători după atâtea lucruri de artă, răpide de la ei și depuse în Luvru.

Astă-zî Luvrul este un palat de aproape 200000 m. p., și se află coprins între *Sena*, *Piața Luvrului*, *Str. Rivoli*, și str. *Tuilleries*. În curtea noului Luvru se găsește monumentul ridicat în onoarea

lui *Gambetta*. Vechiul Luvru servește de muzeu, iar noul Luvru este ocupat de ministerul de finanțe. În catul de jos se află sculpturile, în al doilea picturele, antichitățile mici de valoare din veacul de mijloc, din al renascerei și din timpurile moderne, desemele și colecțiunile noi etc., În etajul al II-lea se află *muséul de marină* și încă o sală de pictură, *muséul etnografic*, *muséul chinez* și mai multe săli suplimentare cu diferite desemnuri, cu diferite colecțiuni și când zic mușeu în Luvru gândesc la al nostru cât e de sorman și de pipernicit. O sală numai din Luvru prețuește mai mult de cât cele două mușeuri ale noastre; de sigur că întreținerea mușeului nostru costă pe stat tot atâta, dacă nu și mai scump căci așa suntem noi urșiți să plătim toate până și cu pelea după noi și în schimb să nu ni se dea nici măcar piei de cloșcă. Ei, de multe a mai dat românul cu capul, s'o 'nvêta el minte.

Paris, 26 Ianuarie, 1895.

Camille Flammarion. — *Juliette Adam*. — Cu toată dorința mea d'a cunoaște pe câți mai mulți din aceea cari au făcut gloria Franței, dar la Paris e greu. Mai înteu că acest oraș, plin de atâtea frumuseți și d'atâtea agremente îți răpește tot timpul ș'al doilea nu știi ce s'admiri mai înteu, arta, oamenii, bogățiile, luxul? Ne sbura vremea și ca cel mai repede curent ne purta când prin atâtea biserici, parcuri, mușee, teatre, când pe strade pe la ferestrele magazinelor pe unde stați înșirate câte nu'ți mai dau în gând; apoi chiar lumea, furnicarul acesta mare, care circulă mereu, e atât de ciudată, de originală și de curioasă că la fie-ce pas ai de ce te mira ori de ce rîde cu hohot. Francesii zic: *unde e jenă nu e plăcere*. Poporul acesta, în adevăr, nu se jenează, de aceea el pe-

trece și rîde pînă și de nenorocirea lui și socotesc că aceasta trebuie să fie și cea mai mare filosofie a noastră.

Unde să mai pot eu descrie bogățiile : *Luxemburgului*, ale *Grădinei de plante și de aclimatație* frumusețile *Câmpiilor Elisee*, *pădurei Buloniei*, *Trocadero*, *Palatul invalizilor*, etc. etc.

M'am ținut să ved și eu pe marele *Flamarion*, acel astronom poet și l'am găsit, în sfârșit, într'o cafenea lângă *Odeon*. El este mărunț, cărunț, cu barba a la *Henric IV* și semănînd a om de rînd pe cînd eu mi'l închipuiam că el trebuie să semene a ceva ceresc, tot așa de divin ca și lucrurile ce plutesc în spațiu și pe care el atît de poetic le descrie. Am vorbit cu dînsul, despre ce credeți ? Despre nici una din acele candelî cerești care așa de frumos luminează cerul și poate mințtea ilustrului scriitor ci, am vorbit despre pisici. În *Caffe de l'Odeon* el ia *Miercurea* dejunul cu toți editorii lui ș'acolo l'am păzit ca să'l ved ; a intrat—i-a sărit înainte o pisică de *Angora* și, în tot timpul s'a desfătat cu dînsa jucîndu-se ca un copil și glumind cu un colegian de și avea cunoștință că pisica e vicleană, rea și nerecunoscătoare. Cine știe dacă protegiat, inspirat n'o fi acest scriitor de vr'un geniu, preschimbat de legile meptensihosei în pisică.

Am alergat apoi la d-na *Juliette Adam B.* de *Montmartre*.

De la scară am auzit un glas, după care se ghidea energie. M'a primit și după 5 minute de așteptare a și sosit, în gură cu miî de scuze că m'a făcut s'aștept și doar nu zăbovise de flori de măr, ci spre a da ordine ca directoare a importantei gazete la *Nouvelle revue* pe cînd cocoanele noastre, cînd te primesc și fac s'aștepți ceasuri pînă să'și mai dea pudră pe față sau să'și așeze cărlionții, nici gîndesc că ție îți staî poate trebuie baltă și faci un sacrificiu pierzînd un timp

prețios și scusele lor sunt saū banale, saū cerute în gând.

Am vorbit cu dînsa mai bine de un ceas și, cu o putere de inteligență mare, m'a chestionat despre toată mișcarea politică, economică, intelectuală a țerei noastre, apoi venind vorba despre simpaticile noastre *mondaines*, a'nceput a mi le critica strașnic, inspirată din «*Misères royales*», celebrul pamflet publicat, în revista sa, de rēsbunătorul Scheffer, cel alungat de la palatul nostru. I-am rēspuns : «*Un popor întreg nu poate fi, nici o dată, judecat după intrigile dintre culisele palatului, mai ales când sunt scrise d'un rău voitor, atunci ce să zicem noi despre poporul francez ? Oare dacă pe vremea lui Ludovic al XV Francia ar fi fost judecată după cea ce se petrecea la palat, ar fi mai putut avea ea azi reputațiunea și numele de poporul cel mai inteligent, mai nobil și mai cult ?* A suris, i-a plăcut se vede rēspunsul meu căci, după ce i-am descris, bine înțeles, cu culorile cele mai frumoase pe femeile noastre, de și mare pică am eū pe ele, pentru farnientul în care trăesc mereū și aproape în toate clasele la noi, m'a bătut pe umeri, m'a sērutat și mi-a spus să mai vin la dînsa, dacă mai staū în Paris.

Paris, 29 Ianuarie 1895.

P. S. Am mai fost spre a'mi lua un album, în care mi-a făcut onoarea a'mi scrie câte-va rînduri, însă cu dînsa nu am putut vorbi de oare-ce, la 4 p. m. când primește ea de obiceiū, era asediată de lume cultă, de scriitori și de artiști.

Atunci mi-am explicat eū cum, la un singur strigăt al ei, a putut colecta pentru celebrul artist *Turcan*, (care se paralizase) suma de 26,000 lei. Atunci am știut pentru ce Francia are atâtea genii. În Paris, la asemenea ocaziuni grele, geniul Binelui și al Carității nu e luat în batjocură, dacă el s'arată, cum e și mai natural, sub chip de femeia.

Versailles. — Ostenisem cutreerând teatre, mușee și tîrgul p' o vreme mereu umedă, mereu posomorită și anostă, dar care un minut n'a fost în stare să ne țină 'n casă. Ce mai casă! Cu șemineurile lor mori de frig, sau dacă te prăjești pe o parte, cea-l'altă degeră ca o funie de ceapă spânzurată d' o grindă putredă, într' un beciu fără copile la uși.

Soțul meu, spre a mă face să vizitez cât mai mult localități importante de care e plin Parisul, și pe care el 'l cunoștea foarte bine, de oare ce mai mulți ani își făcuse studiile acolo, n'a cruțat nimic, era un inteligent și ne-obosit ciceron, căruia îi datorez că, în așa puțin timp, m'a făcut a cunoaște atâtea lucruri se simțea fericit vîzînd cum totul mă interesa și că și eu ca și dînsul eram neobosită. Hotărîrăm dar a vizita *Versailles* ca variație, Doamne, Doamne, dar cînd socotesci c' ai sfârșit cu arta de vîzut, acolo iar să'ncepe.

Soarele începuse să'și arate puțin zîmbitoarea-î față, lucru care ne 'ndemna și mai mult a ne găti de drum.

Am plecat prin gara St. Lazare și am făcut un drum foarte frumos de oare ce se luminase cerul ș'am putut vedea desfășurându-se feeric, dintr' un vîl diafam, orașelele din vecinătatea Parisului, Sevres și Meudon, dar păcatcă drumul ține numai câteva minute, căci *Versailles* e numai la distanță de 23 kil. de Paris.

Cînd am sosit erau numai 10 ore a. m. nu ne era foame de oare ce luasem cafeaua în gară la plecare. Am intrat în curtea palatului, în săli, și cine ne-a mai putut scoate până la ora 2 și pot zice că am vîzut totul din fugă, de și multe din operele aflate acolo, le cunoșteam deja din gravuri, ceea ce însă nu e tot una, slab cine cearcă a se consola cu portrete și gravuri. Palatul acesta clădit de Ludovic al XIV, este o minune la care se zice că s'au întrebuițat 36,000 de lucrători și

6.000 de cai și, sub acest rege vestit, el fu cuibul artelor cum și mângierea artiștilor, de oare ce, atât regele cât și D-na de Maintenon, erau sprijinitorii lor, de aceea și Francia atunci produse cele mai mari genii ca : Racine, Voltaire, Rousseau, Molière, La Fontaine, Boileau Bossuet, La Bruère Pascal, La Rochefoucauld, etc. și generali vestiți ca Bayard, Colbert, Turenne, Condé, Louvois Massena, iar mai târziu, sub Ludovic al XV, el se preschimbă într'o mlaștină de corupție unde ajunsese să guverneze Doamnele : Pompadour și du Barry. În războiul cel din urmă al Francezilor cu Prusienii, acest palat servi de reședință regelui Germaniei, aci el avu fericirea, în ziua de 18 Ian. 1871 a se încorona de împărat al Germaniei; iar Francia 'ntreagă scoase gemetul cel mai greu al împilărei ș'al jafului, atunci poate fu singura zi în care acest popor încetă d'a rîde, se trezi și în fața realității celei mai negre, își cerni pentru multă vreme sufletul !...

În curtea palatului este o statuă equestră a lui Ludovic XIV în dreapta și în stînga 16 statui în bronz, mai mari de cât mărimea naturală și care reprezintă pe cei mai vestiți mareșali, generali, amirali etc. cum și statua Cardinalului Richelieu.

În etajul de jos, al acestui palat, sunt diferite monumente și sarcofagi de marmură, la mijloc și în etajul de sus sunt mulțime de săli coprînzînd toate tablouri cu subiecte istorice cele mai frumoase și mai importante, sala aceea așa numită: *Galerie des Glaces*, care este o minune de arhitectură, și are frumoasă vedere peste tot parcul. Jocul apelor de nicăeri nu se poate admira și privi cu mai mare interes ca din acea parte.

Pe pereți, pe plafond, pretutindeni, oglinzi, picturi, picturi și oglinzi, te perzi și te confunzi în frumusețe și în întinderea acestei săli, în care se vede glorificată toată viața lui Ludovic al XIV.

Când am vizitat odaia de culcare în care se află patul lui Ludovic al XV, acel rege înțelept, care

muri după 72 de ani de domnie înțeleptească, odăile reginelor Maria Theresa, Maria Leczinska și Maria Antoinetta păstrate cu mobilierul intact, salonul Pendulelor și sala *L' Oeil-de-Boef*, numită astfel după fereastra rotundă și în care curtisanii așteptați scularea regelui și de unde ieșeau toate intrigile, toate cancanurile, la Versailles, mi-am zis: A! dacă aceste ziduri ar putea vorbi și dacă aceste regine ar mai fi în stare odată să se mai deștepte! Dar nu, ele dorm somnurile vecinicii și paturile aceste, în cari o dată se odihneau corpurile lor catifelate, sunt azi curiozitatea turiștilor de pe tot globul: *Sic transit gloria mundi*.

Trianonul cel mare și Trianonul cel mic.—Am părăsit pe la orele 2 Versailles, acel palat fermecător și din care ieși cu o dureroasă părere de rău despre acei ce odinioară acolo au locuit și cari, după legile firești, d'atâtea bunuri, d'atâtea frumuseți au trebuit să se despartă. Ah! ce s'o fi petrecând în sufletul lor în minutul când moartea li se arată în prag? Cu ce inimă s'or fi despărțind ei de toate acestea, încalte sêracilor de nimic nu le pare rău, ei trec de la viață la moarte cu speranța că acolo vor mai învia, vor gusta din fericiri pe cari aici le știu numai după nume și, până la un punct, această speranță e o fericire pentru dênșii.

Am rămas cu aceste cugetări nemâncați și, în fugă am alergat cutreerând grădina în lung și 'n lat ș'am ajuns la Trianon.—Ce decepțiune... Era bine a 'ncepe d'aci, unde nu este mai nimic interesant de văzut. Palatul acesta mic c'un singur cat a fost ridicat anume pentru D-na de Maintenon și e vizitat pentru că mai mult timp l'a locuit Napoleon Iⁱⁱⁱ. De la dînsul se păstrează o mulțime de daruri primite de pe la alți împerați. Inșă îți face o impresie tristă de oare ce totul aici amenință a ruina și grădinile, odinioară locul de

întâlnire al reginelor, regilor și curtisanilor, acum lăsate în necultivare s'aû înclinat spre sălbătăcie. În dreapta acestui palat, sub un șopron se păstrează trăsurile și săniile regilor ș'ale împăraților cum și mai multe hamuri, harnașamente bogate de paradă și cari acum staû triste și demodate. Așteaptă par'că se vină și rîndul socialiștilor; dînșii poate că le vor mai scoate de sub șeatră a, ce bine le-ar veni să'și simtă și ei odată corpul stînd pe moalele pernelor de gobelin și catifea, oasele legănate de arcurile minunatelor călești !....

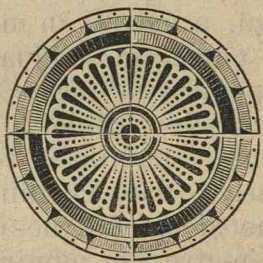
Micul Trianon. -- O căsuță misterioasă și unde de sigur că s'aû și petrecut mistere, construită sub Ludovic al XV. Aici era locul de ședere favorit *Mariet Antoinetta*, mai departe se află un lac, o lăptărie, o bisericuță, o moară, în miniatură, unde se duceau damele curței să se joace d'a țărancele ; dar ele tot a lupoaice îmbrăcate cu peile oilor semănaû, căci ș'acolo lor vițiile le ținea cortegiû, desfrânarea în cutele mantielor regești ascunzându-se ș'acolo sosea o dată cu dînsele.

Morți de foame și osteniți ne-am întors la Paris, iar seara la teatru am admirat pe Réjeanne în *Maison de poupée, de Ipsen*.

Și de frumos se poate sătura cine-va !...

Paris, 2 Februarie, 1895.

R O M A

Schițe cu creionul

Il *piccolo scaldino*. — De cum treci frontiera Austriei la Cormons și dai de gările italiene bunioară la Udine, Treviso, Mestre, începi a vedea acest original mod de încălzire al italien-celor.

Il piccolo scaldino e o cosnicioară mică, de pă-mânt, în care se pune câți-va cărbuni și pe care ele îl ține, de obicei, sub șorț, dar îl plimbă peste corp, ori unde simte frig; — femeile mai vîrst-nice atât sunt de deprinse cu el, în cât nu'l părăsește toată ziua și mecanicește îl pîrtă, încălzindu-se mereu, când la mâni, când la picioare. Ele îl mai numesc și *il marito*,*) de și poate, de multe ori, *il piccolo scaldino* le-o fi ținînd cu mult mai cald de cât bărbatul; ierte-mă sexul tare de acest adevăr.

Deprinderea d'a se încălzi ast-fel, există numai la femeile din popor, cari sunt foarte golănețe; cele din clasa mijlocie tremură destul și adese-orî mi-a venit a crede că în Italia se susține existența unei temperaturi dulci numai pentru că sunt lemne puține. Alt-fel la Florența, cu câte-va zile

*) Notă: Bărbatul.

înainte de sărbătorile Crăciunului, am simțit un frig de'mi clănțănea măselele și italienii susțineau că e cald.

Trandafirii înfloriți, portocalii, măslinii și sălciile, cari stau verzi, te fac a zice ca dinșii și a te uita cu mirare la aceste plante, cari aici pare că ele știu a'și rîde de intemperii.

În gheretele unde se vînd poamele și zarzavaturile, încă se găsește *il piccolo scaldino* și neguțătoreasa e mai bucuroasă să nu'ți vîndă nimic de cât să'și scoată mînile din încălzitorul ei. De multe ori cumpărătorul își cântărește singur, își ia tîrguelile și pleacă, și numai când s'a făcut grămada de gologani mai mare, atunci ea se îndură a'î lua și a'î pune în buzunar.

Adesea-ori, de când sunt în Italia, m'a mirat acest contrast de silă pentru muncă la un popor de alt-fel atît de iute la fire.

Roma 14 Ianuarie 1894.

*
* * *

Palazzo dei Cesari. La dreapta *Forului Roman*, cum vii dinspre *Campidoglio*, sus pe muntele *Palatin* se află ruinele *Palatelor Cesarilor*. Plătind intrarea un leu, ai ocaziunea, fără a umbla decât printre ziduri, să termini totul abia într'o zi; ce trebuie să fi fost dar aceste palate când străluceau de pompă și de splendoare?

Cum sui, în stînga, este o galerie susținută de mulțime de arcuri, urme din sălile palatului lui *Claudiu*, apoi să ved rămașițele unei terase de unde *Cesarii* priveau spre *Forul Roman* și comunica, printr'o sală, cu *Campidoglio*. Vin apoi urmele ruinelor palatului și băilor lui *Caligula* și *Heliogabal* și urcând pe o scară, d'asupra lor, se află o grădină splendidă de pe băncile căreia se ved cele șapte coline pe care era zidită vechea Roma: iar spre apus casa paternă a lui *Tiberiu*, cea mai bine

conservată dintre toate ruinele; ea e curiositatea și admirațiunea turiștilor din toată lumea.

Sala de intrare, sala de mâncare și de primire păstrează încă pardoseala originală și câte-va frescuri pe pereți, din care cauză, spre a fi și mai bine conservate s'a construit d'asupra lor un acoperiș, spre care când te uiți îți pare rău că timpul n'a lăsat întregi măcar unul din aceste palate ca să ne dea o complectă idee despre locuințele celor ce odinioară făceau gloria lumii. Se mai vede apoi palatul lui *Septimiu Sever*, o rămășiță vastă de sfărământuri, de stâlpi de marmură și mai bine de două-zeci de săli acoperite de tapete de mușchiu și printre cari se preumblă șopârlele, ele singure fiind azi stăpâne peste palatele Cesarilor !...

Roma 16 Ianuarie 1894. .

* * *

Coloseum.—In vechime *Amfiteatro Flavia*, ți-e mai mare mila să-l vezi. O zidărie colosală, care și astăzi s'ar putea scoate, din materialul aflat într'ênsa, mai multe sute de mii de franci.

Comuna o repară mereu, atât spre a putea scoate din intrări câte ceva, cât și spre a mai da o idee despre ceea ce a fost în stare să producă Roma, vechia capitală a lumii cunoscută în antichitate !

Coloseum e o clădire circulară, groasă de zeci de metri (alt-fel nu putea lupta cu veacurile), având mai multe intrări și mai multe caturi. In unele părți stau încă —la rând— până la cincă, iar în altele au rămas numai trei; pe din afară e drept, iar pe din lăuntru are mai multe rânduri de loji dispuse în amfiteatru, vându-se și azi cârligele unde se spânzurau perdele ce apărau pe spectatorii de soare, dacă luptele sau cursele se făceau în timpul zilei; la mijloc sunt încă și acum bine conservate, mai multe apeduce, mai multe

canale și arena unde se repezeau fiarele, ale căror colivii sau vizuini, cu uși de fier, sunt azi poate, în starea în care a fost și atunci căci, ferite de ploae, rugina nu le-a atins.

La baza stâlpilor, cari susțin marea clădire, staș grămezi de capitele, flori, frânturi, sfărământuri de marmoră. Aici odinioară era locul de petrecere cel mai favorit al romanilor, Coloseul avea o circumferință de 535 metri 49 de înălțime și puteau să încapă într'ânsul 100.000 de spectatori. Se zice că acest edificiu, edificat în grădina lui Nerone la anul 72, a costat cinci-zeci de milioane, afară de munca gratuită a 12,000 de sclavi. Impăratul Vespasian, inaugurându-l cu spectacole sângeroase, care durară 100 de zile, văzu căzând 5,000 de tauri și mai multe sute de gladiatori.

Ieșind din Coloseum, la stânga, se vede arcul lui Constantin, ridicat de senatul roman în onoarea imperatorului învingătorul lui Maxențiu. Peste toate, azi însă, trăesce o floră posomorită, flora ruinelor și o stăpânire meschină a ciceronilor din pricina cărora n'ai pace a-ți întoarce înapoi gândurile cari, totuși, așa împiedicate, sbor spre un trecut măreț, sublim !

Roma 18 Ianuarie 1894.

* * *

Fabrica de mozaice.—Este tot în Vatican. Of!... De trei zile umblu cu permisiunea în buzunar, și tot n'am avut timp să vizitez și această fabrică, cu drept cuvânt, renumită în întreaga lume.

De netăgăduit că pictura este o artă pe cât de grea, pe atât de frumoasă ; cu toate acestea, omul nemulțumit, se vede, a înfățișa Dumnezeestile chipuri pe pânză și numai cu colorii, a căutat să le reproducă ast-fel în cât vremurile să nu mai aibă ce le face.

Migăind sute de zile, miș de mâni, fac din pietricele, din paste turnate și vopsite, icoane copiate

după cei mai desăvârșiți artiști. Intre ele, mozaicele stau așa de strînse în cât, de la oare-care distanță, nu le poți deosebi dintre picturi.

În general sunt lucruri grele și impunătoare și în această fabrică, unde sunt sute de lucrători cari stau cu cutiuțele de pietricele, cum stau cusătoresele, de tapiserii, în fața juruțiilor de lână, ori a mosoarelor de mătase. Se lucrează mai ales comande pentru diferitele biserici din toată Italia și de prin alte țări a căror credință, închegată ca aceste pietre, se mai sprijinește pe rugăciuni îndreptate spre icoane de mozaic... Spre sfinții împietriți.

În afară de ornamentele bisericesti ca : icoane, mese și altare, se mai lucrează aici și tablouri și mici obiecte pentru biuroș, toate foarte fine, dar destul de sărate ; citindu-le prețul, nu vrei nici să le auzi de nume, de și cu drag te-ai uita, avându'l în casă, la un trandafir care, de și de piatră, îți vine a te apropia să'l miroși,—atât de natural și de bine e alcătuit din bucățelele de sticlă pregătite înadins, și cari stau risipite în grămezi ca și lânurile într'o fabrică de țesături.

Roma, 20 Ianuarie, 1894.

*
* * *

În ziua de 9 Ianuarie aflându-mă în Roma, am avut ocaziunea să ved cea mai impunătoare serbătoare. Se împlinea, în acea zi, 16 ani de la moartea lui Victor Emanuel, îngropat în *Pantheon*, fost *Mausoleul lui Agrippa*. Dupe ce s'a cîntat un requiem la care au asistat regele Umberto și regina Margareta, au defilat prin fața mormântului, unde odihnește țărâna acestui mare rege și pe care scrie : *Victorio Emanuele, padre de la patria*, toate societățile și toate școalele, în cea mai perfectă ordină, depunând fie-care câte o coroană mică de flori naturale ; în acest timp muzica cânta mereu,

în *Piazza Pantheon*, marșul funebru. Serbarea a ținut trei ore, au participat la ea mii de suflete, trecând pătrunse de durere și de dulce amintire pe lângă țărâna scumpă a celui ce, în adevăr, a fost: *părintele patriei*.

Dupe defilarea corpurilor s'a dat drumul mulțimei care, a urmat și ea în aceeași liniște. Ferestrele caselor din jurul pieței, pînă la al 5 etaj, erau pline de mulțime; impresiunea cea mai penibilă o făceau fășiile negre de zăbranic de la steaguri, cari fâlfâiau toate peste capetele mulțimei și printre cari pătrundeau triste razele soarelui.....

Roma, 22 Ian. 1894.

* * *

Foro Romano.—De sigur că orî ce-oî spune n'am să spun nimic, căci în timp de două ore, cât am stat în mijlocul acestor ruine sacre, am văzut totul printr'un zăbranic de lacrimi, nu știu cine ar putea rămîne alt-fel vîzînd cea ce face «*l'irreparable outrage des âges*», pînă și asupra celor mai minunate și sfinte luciuri.—*Foro Romano*, două trei arcuri, două trei urme de templuri sau aproape nimic, iată tot aceia ce a mai rămas din gloria acestui popor, care acum vegetează în descendenții săi și îi reprezintă slab de tot sub toate raporturile. Arcul lui *Septimus Sever*, Arcul lui *Titus*, urme din *Templul Vestei* și al *Păcei* sau *Basilica lui Constantin cel mare*, *Inchisorile Mamertinilor* în care a perit *Jugurta*, *Templul Faustinei*, cel mai bine conservat, urme din arcade, drumuri, temple, scări pe cari odată au călcat puternicii lumii, cari zac la adâncimi de metri, iată ce a mai rămas din numele acestui areopag vestit în lumea 'ntregă.

Foro Romano acum e câștigul anoștilor ciceroni din cauza cărora nu'ți tihnește în toată Italia, cea ce dovedește cât de mare este lipsa unei țări, unde mai

toți oamenii fac pe samsarii, așa ne tam ne sam. Sermană Italie ce-ai ajuns !

Spre Miază-noapte se află *Campidoglio*, azi localul primăriei și'l muzeului; ear spre Miază-zi, arcul lui *Constantin și Coloseul*. La dreapta e șirul ne mai sfârșit de ruine al palaturilor Cesarilor, la stânga diferite colțuri, ziduri, resturi de temple antice, peste care acum mai stăpânitoare sunt muschi și șopârlele, cari se odihnesc la soare, sau trec cu nepăsare întunecând, cu recele lor corp, numele Cesarilor, cari tot au mai rămas... printre pietre.

Roma, 24 Ian. 1894.

* * *

Il Vaticano. — S'ar fi putut așa de bine numi *Labirint* sau *Dedal*, pentru-că în adevăr e ceva ne mai sfârșit. *Vaticanul*, sau palatul din Roma unde locuște Papa, capul bisericeii occidentale, conține 3000 de saloane afară de intrări... care sunt săli, unele tot așa de frumoase ca și cele mai spațioase camere ale celor mai avuți proprietari. Afară de saloanele rezervate pentru locuința Papei și unde nu poate pătrunde ori-ce muritor, în Vatican se mai află :

Fabrica de Mosaicuri, Biblioteca, Capela Sixtină, Lojele lui Raffael, Galeria de pictură, Museul de sculptură, Muséul Etrusc, Muséul Egiptian, Sala Gobelinurilor, Scuderia Papei.

Ori cine își poate dar închipui cât de vaste sunt aceste clădiri, cari pe din afară nu presintă, ca arhitectură, mai nimic impunător dar care, în interior, posedă bogății vestite în omenirea întregă. Acestea au fost adunate, în mare parte, de pe la diferitele monumente din Roma, de prin cele-l'alte cetăți mai depărtate ale Italiei, atunci când Papii aveau puterea în mâni și când voința lor era... voința lui Dumnezeu.

Mausoleul lui Adrian, Forul lui Traian, Forul Roman, Palatele Cesarilor, de pe muntele Palatin, Templul Veneriei, al Faustinei, Amfiteatrul de la Fiesole, cum și diferitele catacombe, au fost pe rând despodobite de toate monumentele importante, cari s'au adus în Vatican, unde se află și azi și formează cea mai însemnată colecțiune de întrupări în marmură a tuturor Cesarilor și a întregii Mitologii.

În interiorul galeriilor de sculptură din Vatican, ori cât ai voi să rămâi în admirare în fața unei statui, unui grup, unui bust, unui candelabru, sau unui sarcofag, nu se poate; căci îndată ce pășești mai înainte vezi așezate alte capo d'opere și mai mărețe și mai desăvârșite. Aici, marmura viețuește, pare că-ar avea căldură, alabastrul zîmbește, porfirul răspândește raze, granitul adieră, bronzul vârtoșie... și fără voe te faci adoratorul artei, îți întorci, cu durere, gândul de la atâtea artiști, cari acum sunt mai reci de cât aceste blocuri.

Aci ai voi, cugetătorule, să fii de alabastru sau de granit ca tu, în Vatican, să fii pe veacuri admirațiunea visitorilor.

Roma, 26 Ianuarie, 1894.

* * *

Mole Adriano.—O ruină de fortăreață așezată în marginea râului Tibru și pe lângă care treceam zilnic, mergând în spre Vaticanu, fără să mai am gândul a o vizita din cauză că trebuia să obțin permisiunea de la șeful regimentului de artilerie și pregetam, căci locuia departe. Făcând, în sala de lectură a otelului meu, Campidoglio, cunoștință cu o familie italiană din *Treviso*, îmi propuseră să-i însoțesc la *Castelo Sf. Angelo* pe care ei aveau permisiunea să'l viziteze. Gata pe haide, ne-am dus, când ce să vezi, era tocmai ruina mea, care mă tenta și de care îmi părea mult rău dacă n'aș

fi vizitat-o, pierzând ocaziunea d'a cunoaște atâtea bunătăți ale Papilor și înaintea cărora și azi încă credincioșii își plec genuchile, vârful papucului sărutându-le !...

Mole Adriano a fost mai întâi Mausoleul unde s'a găsit cenușa lui *Adrian*. Transformat mai târziu în tortăreță, se zice că pe vremea unei epidemii, în Roma, Papa Clement, mergând în spre Vatican, zărește un înger cu aripele întinse și cu spada în mână ; apropiându-se de dînsul, smeritul prelat, 'i-a cerut ca să înceteze nenorocitul flagel, care așa de puternic secera norodul.

Rugăciunea prea sfintului ministru al lui D-zeu fiind ascultată, a hotărât ca acest mausoleu să fie transformat într'un palat, iar d'asupra să se așeze un înger de bronz, în amintirea celui ce în asemenea grele timpuri în față-î apăruse. Frumoasă și sfântă pornire... dar urcând la trepte, cu ciceronul nostru, care nu-mi fu mirarea, când coborâi în pivnițe groaznice în care Medici, această familie care dete Italiei și Franciei atâția monștri, săvârșise cele mai misterioase și mai groaznice omoruri, și intrai în închisori în care frumoasa *Cenci*, *Giordano Bruno*, *Benvenuto Celini*, *Guido Reni*, pe grabaturi reci de piatră zăcuseră !

Am văzut pe rînd apoi, sala de inchiziție, turnul fortăreței, unde erau așezate tunurile, grămezi de ghiulele de marmură, din cari a luat și împăratul Germaniei când a vizitat Italia cu ocazia serbării nunței de argint a Regelui Umberto, (așa povestea ciceronul nostru). Am suit apoi unde Papii priveau peste Tibru la locul execuțiunii celor ce de dînsii erau condamnați la moarte ; eșirele ascunse pe unde sfinții prelați se puteau întoarce la Vatican, fără a fi văzuți de public, în fine camerile lor particulare și sala unde se judecau cei vinovați și în care se conservă și azi frescuri foarte bine executate de maeștrii din acele timpuri. Urcând cea din urmă scară, am ajuns în sfîrșit pe coperișul

fortereței și d'acolo am privit întreaga Romă, apoi ne-am coborât cugetând la atâtea bunătăți ale prea sfinților, cari au stat pe cele mai înalte scaune și cari, în numele lui Christos, au săvârșit atâtea crime!

Roma, 27 Ianuarie 1394.

*
* *

Biblioteca. — Nici că-ți vine să mai ieși dintr'însa, dacă cum-va ești bibliofil. Opt-spre-zece saloane, toate zugrăvite *a fresco* de cei mai mari pictori ai Italiei. În fie-care sală, mobilier și dulapuri ce nu se aseamănă; și în afară de milioane de cărți, gazete, papiruse și pergamente, din toate vremurile, concepute de capetele ilustre ale poezilor, artiștilor, ale geniilor celor mai vestite, se mai păstrează aici și o colecțiune foarte importantă de toate icoanele și de toate vasele dăruite Papei, în diferite ocaziuni.

Icoanele, dupe ce ai vizitat pe «Sf. Pietro», nu ți mai fac o așa de mare impresiune căci, la urma urmelor, și cea mai desăvârșită artă te obosește și cu toate că ele înfățișază madone și sfinți, cari de cari mai frumoși și făuriți din scumpeții ca și cum credința în sufletele credincioșilor în fața aurului, argintului, fildeșului, sedefului și a pietrelor scumpe, mai mult s'ar aprinde,—dar, cum zic, dupe ce ai văzut atâtea altare și atâtea chipuri sfinte până s'ajungi în bibliotecă, pare-că icoanele încep a te obosi și cu plăcere îți întorci aicea ochii la ce? La darurile primite, de Papa, de la capetele încoronate din Europa și din alte continente și cu care socotesc că prefăcute toate în bani, și-ar ținea viața, mai mulți ani, mii de credincioși dintre sărăcimea așa de mare a Italiei!

Din blocuri întregi de malahit, lapis, alabastru, cornalină și porfir, vezi, tăiate și susținute pe picioare de aur, vase adânci de câte unul și doi

metri și care înfățișează diferite subiecte alegorice din biblie — vechiul și noul testamet. Vin apoi porțelanăriele de Sèvres, și de Saxa, cu desenhuri și flori, ca rupte din cer și din rai; iar toate aceste vase sunt așezate într'o sală pe niște mese de mosaic de Florența, de îți ia ochii de strălucire și de frumusețe, fără a mai vorbi aci și despre picioarele lor de bronz, care se desfac în ramuri și în frunze ca formând păduri de copaci cu foi de aur.

Pardoseala bibliotecii e de mosaic, frumoasă, dar prea rece... am înghețat.

Roma, 8 Ian. 1894

*
* *

Catacombele.—Auzisem atâta despre catacombe, dar știind că sărăcia, în Italia ca și în alte centre mari, împinge pe oameni la crime, mă temeam a mă depărta mult de centrul orașului, a mă coborî, mai ales, în visiuni, în scochini, unde azi măcar nici soboliș n'ar mai trăi; dar curiositatea mîinându-mă mereu și Roma, în capul meu, neputînd sta fără *catacombe*, m'am hotărît și am plecat... La o depărtare de o oră de la bariera orașului, după ce treci pe lângă mulțime de ruine, pe lângă Termele (băile) lui Caracala, Circul lui Romulu, ajungi la biserica Sf. Sebastian, unde se află monumentul și moaștele sfîntului cu același nume, iar înainte pe cale vezi mansoleul Ceciliei Metella așa de frumos descris de Chateaubriand în cartea sa: *Les Martyrs*.

Catacombele?... Se repară precum se repară și toate cele-l'alte ruine. Cu lumînarea în mână, însoțit de un călugăr bătrîn și aproape tîmpit, am coborît în lăuntru acestor visuini, numite catacombe, care are mai multe drumuri ghiorlănite de sarcofagieile creștinilor îngropați acolo de mii de ani și cari azi sunt menite a fi scoase și transportate în musee, spre a face admirațiunea vizitato-

rilor curioși. Am parcurs mai multe galerii suterane în timp de 10 minute, cam tremurând nu e vorbă, apoi ne mai putând suferi umedul miros al pământului am eșit.

Ce frumos mai licărea afară soarele !...

Chateubriand merci, era mai bine dacă nu 'mă mai ațâțai atîta curiositatea cu descrițiunile tale br...

Roma. ¹⁴/₂ Ianuarie 1894

*
* * *

Monte Pincio.—La capul stradei celei mai principale, *Via del Corso*, este *Piazza del Popolo*; la dreapta se ridică fantastic susținut par'că de arcade, de colonade și de statui de marmură Pincio, locul de preumblare cu trăsura și din înălțimea căruia se zărește tot orașul; mai la câți-va metri, după ce trece pe sub un arc, se desfășoară *Villa Borgheze*, un parc ne mai sfârșit plantat numai cu brazi, măslini, ederi, mirți și portocali, cari formează alee superbe întrerupte de fântâni gigantice cu ape ce par de argint. În mijlocul acestui parc feric se află palatul Borgheze, care în afară nu înfățișează o arhitectură de mult merit, dar înăuntru conține comori neprețuite.

Plătind întrarea, un leu, ai ocaziunea a sta în fața unor păreți întregi de mozaic pe care se află agățate tablourile maestrilor celor mai vestiți ca: *Albani*, *Tizziano*, *Tintoretto*, *Corregio*, *Carracci*, *Van-Dik* și alți pictori moderni, iar din depărtare, în depărtare staă statui, grupuri și diferite obiecte de marmură porfir, fildeș, sîdef, malahit, lapis etc. Dintre sculptorii care întrupează viața în marmură, făcînd se dispară răceala ei, este Cavalerul *Lorenzo Bernini*, născut la Neapole în 1598, mort la 1680.

Statua lui David, mărime naturală, din acest

palat, este ceva care va rămănea întru pomenirea neamurilor, ca și portici de la Sf. Pietro, făcuți tot de Bernini.

Multe din operele acestui artist, fără seamăn aici, se află în Basilica Sf. Pietro, despre care ve voi povesti altă dată.

Roma, 9 Decembrie 1893.

Capela Sixtina *) .— Mică precum sunt toate lucrurile pețioase. Jur împrejur un desen care dă ideie d'a fi totul acoperit de o perdea. Plafondul e tot lucrat de *Michel Angelo*, acel geniu, care s'a născut la 1475 și care umplu Italia d'atâtea capo d'opere neprețuite. În stânga și în dreapta sunt câte șase frescuri reprezentând, unele scene din testamentul vechi, altele scene din testamentul nou, toate încheiate cu ajururi sculptate și aurite, de la care nu te mai înduri a 'ți lua ochii, de și vinele gâtului aproape nu le mai simți. Pe perețele altarului se află: *Il giudicio supremo*. Sute de fericiți cari se ridică în rai și mii de canoniți, cari cad se afund în infern. În această capelă, înghesuite cu zecimele, stați englezoaicele, cu guidul într'o mână și cu oglinda într'alta; caraghioasele lor mutre, costume și înfățișări, te fac un moment a mai uita oboseala, fără care nu se poate în călătorie și de multe ori te face a te lipsi să vezi cele mai desevêșite lucruri de artă, căci ori-cât ai voi, dar nu te mai poți mișca un pas, ci încremenit rămâi locului, precum am rămas eu acum, de și țin în mână autorizațiunea d'a vizita fabrica de mosaice și cristale, așezată tot în palatul «Vaticanului», care se compune, precum aud, din 3000 de camere, în care se află :

*) Construită sub Sixt IV, 1473.

galerii, muzee, fabrica de mosaice și locuința Papei care, precum spun gazetele, e așa de transparent și, de bătrânețe, abia se mai poate ține pe picioare. Această singură ruină pământească stăpânește dar un palat, în care s'ar putea adăposti sute de nenorociți, cari inundă ulițele Italiei, pocălțiți de foame, dar cari totuși sunt simpatici, aū o căutătură galeșe, dulce și tristă de îi iubesci fără să vrei, îi miluesci cu dragă inimă.

Cât am stat în Italia o singură zi măcar nu mi s'a părut că sunt între streini, așa de mare asemănare am găsit între ei și noi. Ei, suntem frați, și pace.

Roma, ¹³/₁, Ian. 1997.

* * *

Basilica de Sf. Pietro.—Pentru a vizita această biserică, cu tot ce ține de dânsa, nu este destul o săptămână. Ea este ridicată în piața unde Nerone ucise mi de creștini. Inceputul ei este sub papa Anacleto care zidi mai ântei un altar pe locul unde găsi mormântul lui Sf. Pietro ale cărei moaște se păstrează și azi în Basilica unde se poate vedea coborând pe scări de marmură și în fața căruia stă îngenuchiat Papa Piu al VI, lucrare originală în marmură, de Canova, care pe toți Papii i-a făcut îngenuchiați. Se vede că mai grei de păcate crezându-i, măcar stând vecinic ast-fel, ei vor fi ertați.

În dreapta și în stânga, mai 'nainte d'a ajunge la biserică, sunt portice (săli) susținute de stâlpi care formează ca o aleiă până la ușa bisericeii care e făcută de Michel Angelo; acest mare geniū cu producțiuni diverse și ne mai sfârșite.

Înălțimea bisericeii de 150 de picioare, 370 de lărgime, iar cupola până sus la cruce se ridică până la 426 picioare; d'asupra bisericeii sunt 19 statui de 7 ori mărime naturală, care înfățișează pe Cristos cu cei 12 apostoli și alți sfinți, iar interiorul bisericeii nu e chip a se descri cât e de

maestos și de acoperit de lucrări, cari de cari mai mărețe, cari de cari mai artistice.

Lăsând la o parte baso-reliefuli, icoane, tablouri, stâlpi, altare, baptisterii și sfinți, în marmură și în bronz, se mai află în interiorul acestui templu 19 monumente sepulcrale, ridicate în amintirea Papilor și 'nainte a cărora rămășița uimită de ceea ce poate face dalta sub mâna artistului.

Cu permisiune specială se poate urca d'asupra turlei (700 de trepte) de unde se vede, în afară toată Roma, înăuntru plafonul bisericii lucrat în mozaic și după modelele date de Michel Angelo și executate de *Cavaliere del Pino*. Intâmplător această biserică am vizitat-o Duminecă la orele 4 p. m., era anul nou catolic, în aceea zi am văzut acolo sute de preoți catolici, cari făceau un contrast teribil cu sfântul locaș. Ierte-mă Domnul, dar sluiți mai îi sunt apostolii!

În Vatican se află și capela Sixtină, despre care am vorbit, lojile lui Raffael, Museul, Biblioteca, Fabrica de mozaice, Palatul și Grădinele Papei.

Roma, 13/1 Ianuarie 1894.

Rîpa Turpeă.—Bunătat de moft, mai mult face alergătura ca s'ajungi până la dânsa, căci va să dai d'o femeie chelnăriță, care să-ți deschidă o poartă înaintea căreia stai înghețat de groază c'ai să vezi cine știe ce prăpastie și, când colo, ce-ți arată: două-trei case și nisce taverna, ear sângele celor ce odinioară se prăvăleau d'acolo s'a prefăcut, să vede, în glicinii și ederi, atât mai stă acolo agățat de ruine și surpături. Am luat cu mine o ramură de ederă ș'am plecat căci muream de foame și nici n'aveam unde mă da de ripă...

Roma, 15/3 Ian. 1894.

HELVETIA

Schițe cu creionul

Ragaz et Pfäfers.—Am ajuns a crede că lucrurile ca și oamenii, trebuie să aibă și ele câte un dram de noroc; altmintrelea și dinsele, ori cât de frumoase, ori cât de pitoresci, rămân date uitărei, se păraginesc, ori să sălbăticesc, dacă mearg pe picioare de om peste ele să nu calce.

Mergeam în Helveția cu gând să ved Zurich, Lucerna, Rigi-Kulm, Lausanna, Berna, Geneva, și la Ragaz nici nu cugetam. La Sarganz, prima stație, pe teritoriul republicei federative, Helveția, de cum vii din Austria, ved anunțului mare lipit pe ziduri cu stațiunile balneare: Ragaz, Chour, Interlaken, etc. Aflând că la distanță de o singură stațiune (lei 1.50, cl. II), se aflau băile unde merg, în fie-care an, Regele și Regina, și fiind și cam obosită, căci vizitasem expoziția din Pesta și Viena, Sellam-See, Insbruck, Hall, etc., mă hotărâi a mă duce să mă odihnesc, câte-va zile, în Ragaz.

În gară mă bucurai că începusem a avea aface cu francii, căci mă cam scuturaseră fiorinii aus-

triacilor, căci la ei când numeri 1 însemnează 2.25, ceea ce pentru noi vine cam sărat, și biletul îl luai pentru 10 zile, dus și întors, ceea-ce mă făcu a câștiga câți-va gologani, și nerăbdându-i mult la mine, până să sosească trenul de la Zürich, îi dădui pe bere, că-acolo e bună de tot și estenă.

M'am suit în tren cu nisce mutre, Doamne, ce urită lume e în frumoasa Helveție, ce femeii în patru colțuri și fără nici un fason; pe dinsele hainele staū tocmai ca pe măgăoile ce se pun la noi pe lanuri ca să se sperie ciorile și să fugă 'n smârcuri de prin holde. Zău că mai frumoșe sunt aici vacile.

Peste o jumătate de oră eram în Ragaz.

Băile Ragaz fac parte din cantonul numit St.-Gall (Helveția) și se află situate la confluența Taminei cu Rhinul, la o înălțime de 521 m. d'asupra nivelului mării, pe una dintre cele mai pitoresci văi, care pornesce de la lacul de Constanța până în țerile rhétice. Udată de două râuri, valea e bogat înflorită și veselă de nu te mai înduri a te deslipi de dînsa; are o floră foarte originală, de oare-ce razele soarelui, aici, pătrund pieziș și sunt întunecate când de nori, când de umbrele creștetelor pleșuve ale munților; florile n'aū o față colorată viu, ci seamănă mai mult cu paliditatea maicelor de prin schituri și cu tristețta lor. De mai multe ori am cercat, de pe țermurele pietroase ale Taminei și după marginele caprițioase ale Rhinului, care, în Ragaz, el seamănă a băețandru nebunatic și zglobiū, s'adun în mănunchiū florile dar, cu cât îmi plac ele de mult, aici mă întristaū. Eraū uniforme toate, palide și mai delicate ca fecioarele. Se vestejaū în mâna mea într'o clipită și parfumul lor, pe aripele vîntului, sbura măi iute ca timpul.... In munții noștri florile aū viață trainică și fețele vii, vii ca rumenele păstorite, ca picurarii (păstorii) mândrii și voioși.

Ragaz este vizitat mult de Neurastenici, d'acele persoane care caută odihna spiritului și cari to-

tuși ș'aici, în accest frumos parc al naturei, ei nu o pot găsi, căci numai gândului frîu nu i se poate pune.

Când Tamina așa de caprițioasă se avîntă spre Rhin, făcîndu-se neagră ca și stîncile de ardezie peste care se rostogolesce și pe virfurile cărora porumbei sîlbateci în tihnă trăesc, picior de om, de ei, neputîndu-se apropia; doar c'un vîz de șoim dacă îi poți zări, de pe marginea riului, dincolo în piatra fumurie; când Rhinul, aici așa de mic, știi că parcurge o distanță atît de mare și învinge stîncile de la *Schaffhausen* și *d'Axen* de lângă castelul Lauffen și cade în cascadă, luptă ca s'ajungă pînă la Marea Nordului și în sînul ei să se reverse; când te gîndesci la atâtea castele de pe țermurele lui, la saumonii atît de gustoși, cari fac luxul meselor bogate, la Pfäffers, minune a naturei, stîncă ce în pîntecele ei leacul suferinzilor pîrtă, căci aceste isvoare la 1038 aû fost descoperite de vînătorul monastirei Pfäffers, Karl Hohenbalken și, la început, căldura acestei ape bine-făcătoare, care se ridică la 30° făcea pe suferinzi a ședeă în bae 168 de ore, să mănânce și să doarmă chiar înlăuntru; când te gîndesci, că de sute de ani, în Ragaz, a rămas obiceiul d'a se trage clopotele, la fie-care ceas, ca semn de mulțămire lui D-zeu, că cei suferinzi aici alinare găsit-aû; că la început trebuia să te scobori pe scări subrede în scochină și vîgăuni adînci de 200 de picioare și unde celor slabi de ingeri li se lega ochii ca să nu le vie ameteală și să'i scoboare acolo cu scripeti, cum se scoboară încă și azi în ocne, și totuși lumea toată d'atunci împreună cu toți călugării schitului Pfäffer, astă-zî în fundul pămîntului zace; vedeți dar că spiritul liniscit nici aici nu poate fi și corpul și mai puțin încă, odihnă nu găsesce, căci dealurile, munții și vecinătățile Ragazului așa de frumoase te'ndeamnă la preumblare și, orî-cât de greoi la mers veți fi, te pomenesci escursio-

nist numai de dragul drumurilor atât de practicabile, de curate și de bine întreținute.

La 1838 aceste băi fură secularizate; trecute din mâna călugărilor la stat luară o mai mare dezvoltare, apelele de la Pfäfers captate s'aduseră în Ragaz, unde azi se află tot confortul pe un preț foarte moderat și de unde ochiul poate să cuprindă, cu privirea, o vale atât de încântătoare, munți așa de variați și de încoronați cu brazi, pini, și molifiți seculari.—În iarna aceluiași an, inginerul Adolf d'Altstätten făcu, de la Ragaz la Pfäfers, o șosea, care este cea mai mare operă de artă care am văzut și am bătut drumul destul. Ingerul acesta a trebuit să lupte c'un rîu furios ca Tamina, cu niște stânci încăpăținate, caprițioase și negre ca demonii infernului. Cât am călătorit n'am văzut un drum mai sălbatic și cu toate acestea mai frumos și mai feeric de cât această șosea, care se pierde mereu și ca o pânză se tot înfășoară și se desfășoară, când după trunchiuri bătrâne de copaci, când după stânci gârbovite, bătrâne ca lumea...

Ajungînd la Pfäfers înmărmurești, când intri într'o peșteră adâncă și întunecoasă ca iadul și unde mergi ca la vre-o 10 minute cu faclă și într'o zăpușeală de 'ți vine rău, apoi ieșind la capătul cel-l'alt se aude clocotind, în căldarea lui D-zeu, în pământ, apa făcătoare de minuni și care prin tuburi se duce la Ragaz.

P. S. Vartenstein. S'ar traduce cu: Piatra așteptărei, este un castel pe vârful unui munte și unde se merge cu trăsura ori cu trenul funicular. D'acolo se vede ziua tot Ragazul, valea Rhinului și Taminei și munții bătrâni cu crestele albe de nea. Seara, iluminat electric, din Ragaz el se arată că purtând pe frunte o cunună de strălucitoare stele. La poalele acestei stânci se află cele două vile, Solitude și Ermitage, modeste, frumoase și într'o pozițiune foarte poetică și misterioasă,

acolo, iubiții noștrii suverani, Regele Carol și Regina Elisabeta, depărtați de pompe zadarnice, în tihnă și ca cei mai simpli muritori, gust din farmecile naturei, această mană, în sinul căruia toți căutăm pacea ș'alătura de care e întunecată ori-ce slavă.

Ragaz, 10 Iulie, 1896.

Rigi Kulm.— Am crezut că se inventase numele fie-cărei colorii, însemnarea fie-cărui cuvânt, spre a descrie, cu ele, toate frumusețile naturei ; dar am văzut că, în fața acestei împerețese, rămêș îmărmurit, din penel nu scii ce culoare pune, din condei nu scii ce vorbă scie, din gură nu scii ce cuvânt rosti.

E maestos, sublim Dumnezeesc! Priveliștea, după Rigi Kulm, nu o poate descrie nici cea mai măestrărită pană. Pământul are frumuseți pe cari mintea nu le poate cuprinde. O, pentru ce atâtea frumusețe vecinice, dacă viața e așa de scurtă. D'ai sbura cu repeziciunea fulgerului, totuși timp n'ai avea d'a călători peste tot, d'a înțelege atâtea farmece ale naturei. Mai frumos ca ori-ce ea rămâne, mai sublimă și mai măreață înaintea noastră, blândă și mai consălătoare decât totul, pentru noi, ea este.

La Rigi Kulm să merge din Luzerna, cu vaporul, până la Vitznau, d'acolo cu trenul funicular te ridici la aproape 2000 de metri și de unde îmbrățișezi, cu ochii, la depărtări de mii de kilometri, panorama cea mai incomparabilă de splendore și unde totul pare mai feeric; lacuri, cer, castele, șiruri nemărginite de munți împreunate cu norii, flori, brazi, riuri, sate, orașe, nimic, din câte cunoaște omul aici nu lipsește. Până să sui acolo ametești, căutând în jos, în spre Lacul celor Patru Cantoane, care oglindește, ca o nemărginită oglindă, toate creștele stâncilor, toți copacii pădurilor, toți norii cerurilor. Mii de călători urc la Rigi Kulm și rênên spre a vedea dimineața răsărirea soarelui, care aici luptă puternic spre a străbate

cu razele lui, zăbranicul de ceață rece al Alpilor, mai albi ca tâmplele octogenarilor. Toată ziua unii se duc unii se 'ntorc și îmărmurită lumea d'aici se coboară, înaintea Creatorului a tot puternic ne mai cutezând să cârtească. Eū, ce să spun, căci limba mi-e legată, mâna 'ncremenită ș'această splendoare mi-a întunecat mintea, mai putênd rosti numai cuvêntul : sublim, sublim, sublim.

Pe o întindere de mai bine de 360 kilometri se vede : la Nord 14 lacuri, ondulațiunile platoului Jura, Pădurea Neagră și Vosgiī, la Sud nemésuratul șir al Alpilor, d'o strălucire și d'o regularitate de linii pe care nimeni n'ar putea-o esact înfățișa. Lacuri de azur, cursuri de apă ce seamănă a panglice de argint, orașe și sate cu case în stil elvețian de tot pitoresc, câmpuri cultivate, livezi, păduri, zăpezi și ghețare perpetuī, cu alte cuvinte, tot ce veī căuta.

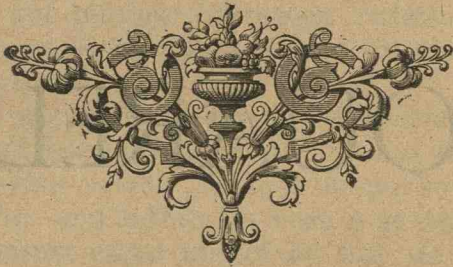
Nimeni nu contemplă aceste lucruri sublime fără să nu'i bată inima de fericire și fără să nu se simtă atras vecinic, în spre mama sa natura de care nu s'ar mai îndura, pe veci, a se despărți. Am plecat și totuși capul înapoi de mii de ori întorsu-l'am, iar lacrimi din ochi picându-mi, în lacul de la poalele munților, vèzutu-m'am. Ah !.. Vaporul despică unda valului iar eū, cu slaba-mi minte, cerc a despica tainele firei...

P.S. Cu acelaș vapor a sosit în Viznaū și o scoală primară întreagă cu dascalī cu tot. În Helveția, pentru instrucția copiilor, se știe că statul face sacrificii ; cu prețul redus 75 la sută, ei voiajază mereū. Drept, c'ar fi și păcat să nu'și cunoască țara lor, așa de frumoasă și peste tot încununată cu flori din piatră (edelveiss) și cu rosa Alpilor.

Lucerna, 22 Iulie, 1896.

AQUARELE

RĂSĂRIT

Se desfășoară raza 'n răsărit. Pălește mândra auroră; s'arată maestos fratele ei soarele, sosesc blânda dimineață.

Ca scînteii d'argint pe ramuri chiciura tremură; întunecoasa ceață de pe pămînt s'ardică.

Sclipesc cărările. Din depărtări omătul, în fulgi argintii, se cerne; de grije întristate ciripesc paserile.

Pe coșuri s'ardică cenușii și groase fumuri. Dru-meții la drum se iuțesc; de ger ați fețele îmbujorate. Se pierd amanții pe cale. Ca puncte abia se mai văd mișcându-se în zare. Aleia, ca boltă, pe dînșii îi coprinde.

Ea rîde, el rîde, iar Eco din maluri răspunde.

S'asează.

Pe trunchiuri bătrâne ei cad obosiți. Adună 'n dumbravă gherlande de ederi. Cu capul pe sînu-î iubita-î adoarme. Pe frunte iubitu-î pune cununî.

Surîde...

E visu-î frumos fericit ? Surîde și dînsul și 'n
gând face planuri...

S'aude pe creangă sus buha țipând, răsunset de
clopot și urlet de câne. Tresare copila, tresare și
el. Ușor o atinge, din somn o deșteaptă.

Ca roua 'n gene îi tremură lacrimi. El vede
ș'acuma ei plâng amînduoi.

VĂNĂTORUL

Pe țărmuri de lacuri adoarme voinicul; cu
dînsul el poartă și arc și săgeți, căci vrea
să vîneze apoi căprioare.

Se joacă pe undă a soarelui rază și culmea pî-
șește acum spre apus.

E seară.

În trestii adie zefirul.—Pe colcoți de valuri, so-
sesc, vin la mal, Naiade și Zine.

S'apropie toate, voinicul atinge pe umeri.

Pe coifu și pe arcu-î acum se sfădesc. Îi mân-
gâe pîrul s'atinge de sînu'î; o horă 'n preajma-î
cu toate-ău făcut. Deprinsu-s'ău iară pe față 'l
sărută, îi pune la capu'î de curpeni cunună. — Îi
fură săgeată și inimă îi fură, apoi sfioase cu toate
'l sărut.

Îi tremură pleopa ca raza de lună ce lunecă 'n
taină acuma pe lac; dar el se face, se face că doar-
me și până la ziuă 'î tot desmierdat.

DESPĂRȚIREA

De flori, ca grădină, e plină livedea; iar seara frumoasă și dulce ca'n rai. Stați triști ei amănții stați triști sub salcâm; ca fulgeri de repezi minute se scurg. Ea 'ntinde o mână sfoasă și rece el tremură: «Adio, șoptește încet.»

In picuri șiroae de lacrimi ea varsă. De milă salcâmul își scutură floarea.

Suspină copila și fruntea'și pleacă; iar el pe dânsa îi pune un sêrut. «Adio» răspunde și dânsa acuma.

Sunt muți de durere.

Târziu mai îngână încet: «Noapte bună». C'al greierului 'n iarbă li-e glasul de trist.

MAMA VITREGĂ

Copiei mele Zoia.

Este Dumineca Floriilor; lumea toată, îmbrăcată în haine de sărbătoare, se duce la biserică.

Făr'de mamă, câte-și trei copiii lui Negulin stau lângă vatră. Jechoși, ciufuliți și murdari, ei măncau pe nespălate miez de nucă cu mămăligă.

S'auzea dând în toaca bisericeii; dascălul sări pârleazul și cu custura tăia un braț de smicele de la salcia pletoasă ce era în curte lângă puțul lor. Tocmai precum făcuse și anul trecut.!

Copila, cea mai mare, tresări. Implinise un an de când mama lor murise. Lăsând din brațe pe fratele cel mic, alergă în grădină, rupse câte-va zambile și se luă iute după dascăl.

El știa unde era mormântul scump al mamei lor!...

Abia pusese piciorul pe policiara pârleazului când, mama vitregă, care o spionase, din tindă, o smuci de coade:

«Inapoi jurat'o, afurisit'o, snamă, aũ eũ să ved

de dracii cei-l'alți ? Aă eă sunt sluga voastră ?»

Copila, plângend, se uita lung la zambilele risipite ce pare că'i mirosea a sîn de mamă, apoi, fără a șopti o vorbă, se 'ntoarse spre frățiorii săi.

Cel mic adormise lângă vatră în cenușe ; cel d'al duoilea se arsese la mână scoțendu-și cartoful ce'l pusese în spuză să se coacă. Oblojindu'l, fata se ridica în virful degetelor și se uita, cu lacrimile 'n ochi, la copilașii, cari ieșeau veseli din tindă cu ramuri verzi de salcie 'n mâni și însoțiți de mamele lor și la crucea scumpă din curtea bisericeii...

TOCILARUL

Fratelui meu Xenophon Andronescu.

La răspântiile bătătorite de trocători, de dimineață și până seara, șade sërmanul Tonie ; el udă roata tocilei, care nu'î aduce mai nici un câștig, dar lucrează cu inimă, căci e un muncitor cinstit și harnic și care își iubește meseria. Sumețându'și mânecile, mișcă piciorul, învârtește roata, cântă mereu...

*

Pe vifor său pe arșiță, el ascute foarce și bricege, vîrfuește custuri și cuțite, zimțuește pilele și fierăstraele tocite ; însă ceea-ce câștigă abia îi ajunge ca să ducă un traiu cinstit.

Gândiți oare că lui îi pasă ceva dacă se întoarce acasă cu buzunarele goale ?

Spre seară, când lasă lucrul, pășește mândru, se pierde pe cale cântând cântecu'î de dor...

*

La glasul lui, tînăra copilă a brutarului, din colțul stradei tresare, aruncă din mîni cusătura și, sărind la fereastră, dintre ghiveciurile cu garoafe roșioare, ca obrăjii săi rumeni, se uită cu

drag la Tonie, care trece urmându'și liniștit calea și cântecul său.

*

Și Roxandra, cosând la gherghef, rupse, într'oză, virful forfecuțelor sale. Atunci Tonie nu câștigase nimic. Pentru o pâine, pe înserate, el le virfui frumos, la lumina ochilor Roxandrei, dar, din seara aceea, tocilarul se întoarse acasă pe gânduri, tăcut..

*

Toți neguțătorii din strada aceea se întrebau ce o fi având Tonie de amuțise ast-fel, iar în spre casă, seara, se întorcea agale, tăcut și întristat?

Mai nerăbdătoare de cât toți, Roxandra merse la dînsul, însă rămase încremenită, când îl găsi stând cu fruntea aplecată, lipită de tocilă.

Ce faci tu oare aclo? Îi zise dînsa mirată.

— Eă? Răspunse dînsul întorcându-se și uitându-se, cu drag, la rumena copilă; 'mă-ascut mintea ca să mă îndrepteze ce trebuie să fac spre a'ți plăcea ție, dragă Roxandro.

*

Multă dragoste avut-a Ruxandra pentru Tonie căci el luând'o de soție, o norocise foarte, iar cu ascuțita-i minte îndoise starea părintelui ei și se făcuse staroste printre neguțătorii. Inavuțit însă, el nu și-a uitat meseria, ci mintea feciorilor săi tineri o ascute, din vreme, p'amnare de argint..

MUȘCATA

Sorei mele Ecaterina Hülle.

In gropile întunecoase și pustii, din Topa-Tātu, e casa Nastasiei văduva. Vara, căscioara era lipită, spoită de Păunica și curată ca paharul, iarna deșindrilită de Crivăț, umedă și scufundată în omăt până 'n streșini.

Din depărtare văzută, coliba, mai că nu semăna a locuința omenească. O pirtie cotită și îngustă ducea până la dânsa; de pe șubredu'i coperiș se înalța un fum sărăcăcios, cenușiu și subțire ca zăbranicul.

În nopțile lungi și geroase, Păunica, eșea din locuința sa, urca dealul și, ajungând în stradă, aduna coceni de pe cale ca să mai poată desmorti înghețata lor odae; cu toate acestea, lângă mușcata ei înflorită, la fereastră, Păunica se vedea cossând, s'auzea cântând în gropile întunecoase și pustii!...

Cu acul ea susținuse pe mama sa, care era bătrână și pătimășe, dar acum copila se bolnăvise

și amândouă piereau de foame, așteptau moartea, care nu mai sosia, în casa deșindrilită de Crivat, umedă și scufundată, până la streșini, în omăt.

*

Afară se mai înmoinase. Intr'una din zile, razele plâpânde ale soarelui pătrundeau printre copacii înhorbotați de chiciură și ajugând până la fereastra Păunei, se jucau pe mușcata purpurie de la geam, resfirând, pe obrazul vestejit al fetei, o bandă roșiatică.

Nastasia, care stă ghemuită într'un colț și zdrobită de durere își frământa mintea : cum zări floarea înfrumusețată ast-fel de raza soarelui, tresări și, punând mâna pe ghiveciul, singurul lucru care mai prețuia ceva în acea casă, porni să iasă pe stradă, mișcând picioarele pe cât o mai ertați puterile.

Tocmai atunci un bogătaș își isbise oiștea d'un felinar și, cu ajutorul trecătorilor, cerca s'o ridice.

Bêtrâna, în dorința ce avea de a'și scăpa copilă, mergea strângând la piept floarea 'n care 'i mai era singura nădejde. Impiedicându-se, de sanie, ea căzu, iar ghiveciul se sparse în mii de bucăți. Bêtrâna isbucni în plâns și 'ncepu, în neștire, s'adune cioburile. Ceî de față, ascultând'o și înțelegându-i durerea, îi aruncară în poală milostenia ce merita. Mișcată bêtrâna le mulțumi, apoi tremurând, merse de cumpără hrană și luminare să-și lumineze calea...

*

Păunica, nu mai avea nevoie de nimic. De pe buzele ei vinete zburase ultima-i răsufare. În lupta ei cu moartea, frumosul său păr auriu, despletindu-i-se îi atârna din pat până jos. Când deschise ușa și o văzu ast-fel, mama-sa, abia avu

vreme a'î pune mușcata, între șuvițele ast-fel res-
firate și strângând bine luminarea ce cumpărase,
căzu spre a nu se mai ridica de lângă iubita ei
copilă, care de mizerie pierise, neștiută, în gro-
pile întunecoase și pustii din Popa-Tatu !

LĂUTARUL

La cârciuma mică s'adun toți voinicii s'asculte la cobza lui moș Pațanghel. El cântă și doine și hore frumoase, iar fetele cârduri sosesc azi la joc.

Le filfie fote și îi și cordele și brâuri și bete ce viu strălucesc; pe sîn aū garoafe, crăițe și nalbă; în mână mănuchiuri de crin, busuioc, iar sub brâu parale pentru lăutar... Cobza lui răsună, jocul se întetește, Pațanghel oftează dar cântă mereu...

Unu 'i cere hora, altul poruncește briul și bătuta; popii nu vor alta de cât sârba lor.

Lăutarul face tutulor hatârul; dar în urmă cobza de un zid a spart... Toți s'adună roată, strig și amenință, însă lăutarul împietrit a stat: A cântat și astă-zî când pe a sa soție la groapă ș'adus; însă de durerea-î cine a vrut să știe?...

LA FEREAȘTRA BOGATULUI

Scrie mele Elena A. Stamatiu.

Sub fereaștra bogatului milogul șeade și la trecători întinde mâna cere și cu cerșitul își târie o viață amară de azi pe mâne.

De câte ori îl aduce dimineța cu căruciorul și îl dă jos, în stradă, bietul olog caută cu mirare pe fereaștre se uită la perdelele de catifea scumpă, la lucrurile de preț din casa bogatului, și în cugetu își zice :

De sigur că aici este cuibul fericiților. De sigur că locuitorii acestui palat trebuie să fie oameni cei mai liniștiți și cei mai veseli, pentru-că judecând numai dupe scumpetiele ce zăresc, când mă coboară Dina din cotigă, trăesc în lux și desfătări, de frig iarna ei nu tremură, ei nu duc grije de nimic, lor copilașii nu le plâng de foame, ei au picioare și pe călători, cu gemetele, nu-i turbură ca mine. Ah ! Curmă-te viață de chin, curmă-te. Mi-aduc aminte când eram mic mama îmi zicea :
«Copile să nu râvnești în lume la nimic.»

Dar pot când ved, în ea, atâta nedreptate și pe nenorociții mei copilași suferind așa da mult 'mi zic : ah ! Doamne, Doamne unde este dreptatea ta ?

Dar Dina, biata Dina mi se sfişie inima şi de dinsa când o vîd cu rochia şuşelită şi cu călcăile goale şi tace sîrmana tace, o singură dată n'a cîrtit, n'a pierdut răbdarea ba încă seara când mă întorc mai găseşte şi glume să mă mîngâe pentru nenorocirea mea. Oh ! ce înger de femei !

Costică şi Lenuţa şi ei par'că ar fi de zahar, la şcoală urmează regulat se silesc, micii de ei, de şi, de multe ori, se duc pocălţiţi, goi, de 'ţi-e mai mare mila să'i vezi. Cu toate acestea sunt veseli seara când sosesc rebegit, între ei, nu ştiu cum să 'mă mai frece mâinele şi picioarele ca să mi le mai încălzească, o ! dar ele sunt ca moarte, însă ei ce ştiu ? Rîd, spun poezii şi mi-arată ce-au învăţat la şcoală,—până într'un târziu ne încălzim mai mult de drăgălăşiile dintre noi de cât de focul din vatră care, la noi, arare se vede ş'atunci e sărac, amorţit, pustiū...

*
* * *

Venea Paştele. In vizunia ei de casă Dina se sbătuse cu deretecatul şi cu spoitul pe Ticuţa il pusese se frece poliţele şi podelele, pe Lenuţa se scuture ţoalele şi ea abătînd să gătească tot, noaptea sosise şi nu putuse alerga s'aducă pe soţul său. De ciudă se frămîntă toată.

La biserici sună clopotele, cu făclii în mîni lumea înainta spre sfintele locaşe, pe stradă era o smerenie ş'o pace de par'că 'n coruri îngerii cântău prin vîzduhuri. De o-dată nişte ţipete grozave se auziră ieşînd de pe fereastra bogatului, într'un minut perdelele de catifea fură smulse, rupte şi aruncate în stradă, o femeie cu pîrul vîlvoi ţipa ca din gură de şearpe cerînd ajutor şi voind să sară. S'auzeau trînteli, buşeli, insulte, zgomot de obiecte trîntite şi ţipete de copii. Sosi poliţia, se strînse lume, ca fulgerul se răspîndi zgomotul : Stăpîna prinsese pe soţ în braţele jupănesei şi îi sărise în cap el,

pentru aceasta, o snopise bine, ea voia să sară pe
geamuri, iar milogul zărind de departe pe Dina
printre neguri că vine cu cotiga îi zise: Dino,
Dino bine zicea mama: *Totul fiind schimbător să
nu rîvnești în lume la nimic. Să fim noi oare
mai fericiți?*

SE CER IȘ UL

In ceruri luceafăru tot încă străluce, din zori muncitorii la câmp au pornit.

Ei poartă pe umeri desagi cu merinde și seceri tăioase și gresii și furci; căci azi se 'ncepe 'n câmp secerișul.

Se crapă de ziuă, le-a spus pitpalacul; cu rouă pe fețe acuma se spël și 'n holde de-aur cu toții au intrat.

«Noroc» strig voinicii și munca începe, iar fețele cântă și'n pěr albăstrele 'și pune și maci. — De ciudă neghina le 'nțeapă 'n mână.

Se 'nalță spre soare acum ciocârlia, dar el în spre stoguri plăvițe se uită; arșița trimete pe spic să dogoare.

Flăcăii duc snopiă acum la treer; iar șira de pae o 'ncepe bătrânii; copilele grâul îl cară în hambare.

La arii s'adună brabeții și mierle. Pustiul pe miriști se pare 'ntins. Sêlbatec cârsteii țip seara pe lunci...

PRIMĂVARA

Primăvara este sufletul săracilor ; de sosirea ei toți ne bucurăm, dar mai ales dinșii, cari știu că d'acum au scăpat de frig și de viforul ce par'că, în adins, mai rău ușile lor din țiftini le scutură. Se prigoresc acum toți la soare și de sosirea primăverei sunt veseli.

Pe sub pluta înmugurită cârduri, cârduri copilele trec cântând cântece de Paști și în pădure înaintează ca să culeagă flori ; iar eu tresar lăudându-te pre Tine Doamne: pentru covorul de verdeață ce pe pământ ai așternut ; pentru parfumul ce în caliciul viorelelor ai pus ; pentru ciripitul ce drept înțelegere paserilor ai dăruit ; pentru miile de fețe cu care aripele fluturilor le-ai punctat ; pentru murmurul dulce ce râului șerpuitor și argintiu i-ai dat, pentru priceperea ce în țeasta mea ai pus, pentru ca pe Tine să te înțeleagă și să te slăvească.

Dă-mi mie Doamne pacea care acum în această fire domnește și ți voi zice Ție : Bucurate înțelepte stăpânitor al fiicei tale, care cu credință în spr-

Tine ai făcut acum să caute. Bucură-te acel ce în sufletul meu, după o iarnă îngrozitoare, ai putut face să resară florile speranței, precum pe pământ acum cresc aceste îmbătătoare viorele ce în mănuchiș, la picioarele Tale, merge să le pună Smara.

P A Ș T E L E

Fratelelui meu Dr. C. Andronescu.

Dacă n'ar mai fi și sărbători, cât de posomorâtă ar fi viața noastră. Ce păcat însă că cu cât înaintăm în vârstă, mai mult ni se tocesc iluziunile. Ce urită e uniformitatea acestei vieți, ce triste sunt zilele fără sărbători! Mi-aduc aminte, când eram copilă, cu câtă nerăbdare așteptam vacanția Paștelor și câte simțiri nu deșteptau în mine săptămâna patemilor! De cum soseam acasă se începeau zilele de bucurie. În Duminica floriilor, când auziam gâșlul copiilor, cu salcia, mi se părea că aud îngerii din cer cari și ei, d'acolo, pe Isus îl slăveau.

Toaca de denie, seara, o ascultam voioasă, din pridvorul nostru, iar inima mi se umplea de credință și de iubire pentru acela care, pentru noi, atât a suferit, pentru acela a cărui răbdare i-a asigurată, pentru vecie, Dumnezeirea!

Intovărășită de cei nouă frați ai mei și de pă-

rinți înaintam în spre biserică, în mână toți cu mânuchiuri de zambile; acolo îngenunchiam, în fața chipului lui Isus, mă rugam cu căldură și pare că din sfințitele raze, ce-î lumina fruntea sa, mă încălziam și eu, mi se umplea sufletul de credință și de nădejdi ce speram că se vor împlini într'un viitor frumos, strălucit !...

Suferințele tale, o Mântuitorule bune, le ascultam cu luare aminte și, în nenumărate rînduri, pentru durerile tale atuncea am plâns, iubindu-te răbdătorule și rugându-mă ție să mă pomenești întru împărăția Ta, dar Tu aminte de mine nu ți-ai mai adus, numele meu în altarul tărielor nepomenindu-l.

Ce frumos mi s'aū întipărit în minte lumina sutelor de făclii aprinse Ție spre slavă de către credincioși. Ce fiori treceaū prin mine când ascultam, în Vinerea patimilor, pe : *Primă-vară dulce* și pe : *In mormânt viață!* Cu câtă sfială gura mea o apropiam, sfintele tale picioare sărutându-le ! Dar florile de pe trupul tău?... Din mâna preoților le primeam și le păstram cu atâta sfințenie în cât par'că, în mâna mea, de căldura credinței mele, ele înfloreau încă și mai mult.

Ce cofundată în tăcere și în gânduri nevinovate treceam pe sub masa unde închипuirea corpului Tău sta întins zugrăvit pe pânză ! Ce măsurați 'mi erau pașii când, la rond cu sutele de credincioși, ocoleam biserica, în sunetul clopotului și'n cântarea preoților ! Par'că simt ș'acum acel fior ce 'mi trecea prin trup, când îmbulzită călcam peste vr'o cruce s'aū stîngeam, cu poala rochiei, luminări de la morminte. Aud par'că și acum jelierea mamelor de lângă câte un felinar aprins, a soțielor îngenuchiate jos pe pietrele albe de marmoră, prăvălitate peste trupul ființelor scumpe dintre ei duse....

Cât mi-ar plăcea s'aud încă porunca tatei care ne punea, în biserică pe toți zece la rînd, făcên-

du-ne semn să începem mătăniele pe care le făceam, pe ne întrerupte, până la o sută și în numărându-le rosteam, în acelaș timp, și rugăciunile învățate la Părintele Vasile de la Curtea Domnească din Têrgoviște.

Azi cât s'aũ schimbat lucrurile tale Doamne !

BABA HIRA

La spatele Bezdeadului, într'o văgăună, se află satul Glodenii numit ast-fel, se vede, după glodurile de noroi ce rămân pe cale, în urma ploilor.

Fie-care cătun, fie-care sătucean, își are moșii, babele și vrăjitoarele sale; — la șezători ei povestesc despre trecut, jugrăvesc un viitor închipuit, spun basme, ghicitori, ear caerile scad, fusul se 'ngroașe de fire toarse, până într'un târziu, la lumina focului.

Glodenii, firește, nu puteau fi locuiți numai de odrasle tinere, ci pe ici, pe colea, vedeai toiege, plete albe, mers greoiu și apăsător sub povara anilor. La toate păsurile, sătenii alergau la baba cutare, la moș cutăriță și, cu descânțece, cu farmece, cu credință scăpați și lecueau de dureri trupești și sufletești. Pildele, povețele lor sunt ascultate, ținute în seamă și de este vre unul cu un trecut cinstit, apoi, vorbele lui sunt sfinte, sunt purtate în gura tuturor.

În marginea riului Sbiglezi, ce uda satul spre apus, locuia baba Zanhira, căreia 'i mai zisese, în tinerețe, Hira cea frumoasă ; acuma gârbovă, sbârcită, mică întocmai ca o mogîndeață, abia se mai tîra, la sêrbători, pînă la biserică ca să dea popei firfirica spre a-î pomeni numele la leturghie. Tremurând înainta pînă lângă icoanele împêrătești, îngenunchia înaintea Prea-Curatei, ceasuri întregi făcea la cruci și la mētanii, se ruga cu lacrimi. Ceî ce o cunoștea, trecând pe lângă dēnsa, 'i șoptea la ureche : «Fă crucea mare, că e dracul bētrân, babă Zanhira !» Mamele o înfățișau fetelor lor, o zugrăviau mai rău după cum fusese ca ast-fel ele să știe a se feri de asemenea purtări uricioase.

De pe la o vreme, Hira nu se mai vėzuse nici pe la biserică. De murit se știa bine că nu murise, căci, din cānd în cānd, mai vedea, fumul ășindu-i pe coș, mai auzia în curte-î lătrat de cāne.

În sat lumea spuse, cum e lumea, tot ce știu pe socoteala ei, în urmă, ca și cum dase pămēnt peste dēnsa, nu se mai auzi nimic despre această femeie care făcuse atāta vėlvă și despre care se dusesse vestea peste nouē mări, peste nouē țeri.

Hira nu era de viță proastă ; alde tată-seu fusese preot la biserică din Lăculețe, dar murise de timpuriu lāsând pe maica preoteasă cu o spuză de copii de gāt. Zanhira, din această întēmplare, nu avea nici o zestre, însă de frumoasă, era frumoasă de pica.

În ziua în care o scoase mamă-sa la horă o și ochi logofētul Neculăiță din Gloden și, sfăriindu-i inima după ea, o ceru maică-sei de soție. Preoteasa, nu e vorbă, atāt aștepta :— să scoată peatra din casă,— căci cele-l'alte surori o ajunseră. De și cam trecut logofētul, însă fiind-că era om cu dare de mână și frunțaș în sat, făcu o nuntă potrivită

cu seama lui ; imbracă pe Hira mai la un fel cu nevasta primarului și, în urmă, zilnic se gândia cu ce s'o îndatoreze, cu ce s'o mulțumească.

Toate erau în zadar.— De ce vedea pe logofetul că se topește după ea, d'aia își bătea joc de bătrânețele lui. El ținea la ea ca la ochii lui, ei 'i era drag el ca sarea în ochi.

Rece, nepăsătoare cu cel ce o scuturase de sărăcie și o pusese în rëndul logofeteselor, nu numai că-l turba într'una cu cu cearta, dar, dis-de loc, începu să calce, a nevastă, cu stângul, apoi, țin-te pânză ;— în scurtă vreme, ei ajunseră de trăiau ca și cânele cu pisica și, dreptul lui Dumnezeu, numai din Zanhira era toate pricina ; căci, de când începuse a-i da inima brânci, altă grijă n'avea de cât să se uite la ori cine 'și bătea capul cu dânsa câte-va zile.

Se scornise în sat fel de fel de vorbe, de minciuni, despre bietul logofet că adecă ar fi beteag, pătimaș, că n'are ce'și face capului, că el le știe, că îi e gura legată, că ar fi cu îngăduela lui ; însă tot aceste, cum și faptele ei venind la urechile logofetului, îi tăiară inima. Păzi după spusa aluia și aluilant și vèzu singur, ceea ce nu i-ar fi dat în gând despre Hirica lui.

După ce 'și mai domoli supărarea o chiemă și o întrebă, cu binele, despre tot ce auzise și vèzuse el însuși. Făgădui femeia de-o-cam-dată, se cam înfricoșă, dar, mai în urmă, bizuindu-se pe dragostea și blândeța logofetului, începu a striga de-ți lua auzul, crezând că așa-i va putea să-i ia sporul vorbeii, va putea scăpa ; d'astă dată însă se n-groșase gluma ; casa se umplu de oameni cari se dau de martori pentru faptele ei.— O judecă în fața lor, apoi îi trase o sfântă de bătae soră cu moartea, nădăjduind că în urma unei asemenea rușini, Zanhira se va face femei astêmperată.

Trăia omul cu nădejde, însă : «Lupul își schimbă
părul dar năravul nu.» — Ferul rău, ori cât l'ai
bate, nu izbutești să faci nimic dintr'ênsul.

Însănătoșindu-se, Zanhira, le făcea mai boacâne.
I zicea, bietul om, zi și noapte, dar par'că vorbea
pustiului.

Perduse rușinea cu desevășire. — În nenumărate
rânduri o luase când cu răul, când cu binele, dar
în zadar. Hira se obicinuisese cu această viață des-
trăbălată ca și cu pâinea de toate zilele.

Din traiul lui cel liniștit, logofetul Neculăiță, își
făcuse singur belea capului. Știa el de ce nu vrea
să se însoare ; — par'că 'i spunea inima că n'o să
aibă parte. Se tot gândia acuma ce e de făcut :
— S'o lase nu-î venia că se făcea de rușine, — asta
nu se mai pomenise în tot neamul țerênesc ; să
mai stea cu dênșu, — lumea vorbea câte și mai câte
și cu drepte cuvinte, că el nu era orb să nu vadă
și surd să nu audă ceea ce se șoptia prin sat des-
pre casa lui. — Trudindu-se cu mintea mai multe
zile se hotărî, în cele din urmă, să'și tot ce
avea după sufletul lui, să iasă din cășcioara zidită
de dênșul și ca să nu mai audă nimic, să se sur-
ghiunească la vie, numai spre a lăsa pe Hira de
capul ei, încaile să nu le mai vadă : «Doarmă
cum ș-o așterne», zise el într'o dimineață, legându-și
teleguțele și plecând d'acasă. Eșind pe poartă,
jură că nu se mai întoarce nici odată, blestemă
pe Hira care 'i dase atât amar încât, de când se
însurase, 'i albise capul colile.

*
**

Sunt unele povirnișuri ale vieții spre cari, când
ai făcut înteiul pas, anevoe, cu greu se poate să
te mai oprești ; foarte rar se 'ntemplă să fie ceva
care să te mai miște, care să-ți fie mai seump
decât plăcerea, rîvna d'a te avênta spre dênsele.

Zanhira, neclintită în apucaturile ei, nici să se

turbură pe plecarea bărbatu-seu și de zilele sătenilor; gândurile sale 'i erau la chef și la petreceri.

De când plecase logofetul, în casa Hirei toată ziua era: pun-te masă, scoal-te masă, unul intra altul eșia; — par-că ar fi fost han.

Hira se veselia, trăia în strînsura și agoniseala logofetului ca în sînul lui Abraam; de bărbatu-seu nici pic de grijă n'avea. De două ori primise scire că se afiă bolnav, însă respunse: „Murire-ar să moară, că mi-am mâncat tinerețea cu el.“ Cei ce auzeau pufniau de rîs, căci unul nu era să nu știe cum mersese tărășenia între dênșii,

În sat nu era vorba decît de Hira, — d'alte vremuri nu se mai pomenise asemenea întemplantare, — toți se minunau de purtarea ei față cu logofatul, — toți își dedeau cu părerea câte ceva și sfêrșeau vdrba cu: „De i-ar fi de-a bună, să-'i vedem sfêrșitul.»

Cât fuse bolnav logofetul, aproape tot satul merse să-l vadă, să-l cerceteze, căci era un om a lui D-zeu, s'avea bine cu toți, cinstia pe fie-care după cuviință; — numai ea n'apucă a merge.

În toată boala gândi odată și ea la una ca asta, când 'i spusese cumnntu-seu Vasilie că Neculiță era aproape să dea ortul popei dar, la poartă, întîlnindu-se, pept în pept, cu primarul care venia la dênșă cu lăutari și cu ceata de chefuitori, cari s'adunau zilnic în casa ei, aceasta 'i zise:

— D'a 'ncotro Hirico neică? Bine, noi venim la tine să petrecem și tu pleci d'acasă... Brava zeu, frumos îți șade.

— Bine ați venit, bine ați venit, la noi, răspunse Hira mulțamită și, răsucindu-se în călcăe, se 'ntoar-se din cale.

Lăutarii o primiră 'n cântece și ea veni pe fugă îndărăt de la poartă.

Adoua zi, pe la nimiezi, Sandu Poschină, vecin cu ei la vie, venise s'aducă un butoi cu vin pe care'l vënduse lui Muşat cârciumarul din Glodeni; pe când îl descărca, el povestia oamenilor cum îşi dase sfâşitul, pe mâinile lor, logofătul Neculăiţă.

— Vai de capul nostru ce-am tras până a murit, zicea dânsul, căci eram numai eună cu frate-său Vasile şi cu biata voica Pătraşcului, care venise din întâmplare la noi să ia neşce călţi de 'ndrugat. — Nu putea, măi fraţilor, să moară omul de foc ce avea la inimă. A povestit lui Vasile toate faptele Hirei şi a lăsat cu limbă de moarte să nu o chieame la înmormântare, ear pe dată ce l-o îngropa s'o gonească din casă. Mi-e groază de ce am auzit; a blăstemat-o până a închis ochii şi, în boala lui, plângea cu obidă când 'ş-aducea aminte de cele ce pătimise, despre partea Hirei. — Mare ciudă a avut, s'ermanul, d'a fugit el din casă, de pe căpătiul lui ş'atâta sumă de vreme a trăit, ca un cuc, fără să aibă măcar cine să-i dea o bårdacă de apă!

Aiba sfârşise Sandu vorba şi s'auzi strigând:

— Hei, nea Muşate, ia mai dă-mi o jumat-de vadră că la noi se ţine pânză într'una: toarnă primarul în el, ca 'n butie, ear logofeteasa Hira, e beată topită.

— Bună ziua, nea Sandule, când ai venit din deal? — Ce mai veste pe la logofătul; s'a făcut mai bine?

— Ia acuma, Tănăsică neică, — ce-i chef la voi ai? Mă 'ntrebî de logofătul, — nu mai aveţi grije de el, băete, că astă-zi ş-a luat rămas bun de la toţi şi s'a dus pe lumea cea-laltă!

— Ce spui, măi nea Sandule, adevărat să fie?

— Cum mă vezi şi te vîd, neicuţule.

— Tii, bietul logofătul, rău îmi pare de el, că ce om blajin era şi bun ca pânea caldă.

— Aşa, vericule, cum îţi spusei: azi, când se crăpa de ziua, muri pe mâinile noastre.

— Tiu la naiba 'ncolo și acas la noi cântă lăutarii, mă duc să'i gonesc. Hira prea o face de oae.

*
* *

— Simț că se 'nvêrt...tește loc...cul cu mine, hei priimare... unde ți s ochii? Traage cioară din vi-oară c'am foc la inimioară, zi, zi mă zi...

Când intră Tănase și le aduse veste despre moartea logofătului, Zanhira, cu părul vilvoii juca, fără grije, în mijlocul casei.

Cum aflare, toți cei ce erau de față, se'ngroziră; în tăcere începură a eși din casă, cu binișorul, unul câte unul; — Hira, răgușită d'atâtea țipete, se întoarse spre Tănase îngânând: Viin, adu viin, voi să mă îmbêt, nu a murit, miinți, n'a murit, lasă, priimarul să trăăească !

Voind apoi să iasă și dânsa după cei ce plecase, căzu, ca moartă, pe lavița din tindă.

*
* *

E sêrbătoare, — satul rêsună de clopote, trecuse vremea leturghiei, — eșise lumea de la biserică și clopotul s'auzea mereu.

În tăcerea cea mai adâncă, preotul satului, ducea la locuința de veci pe logofetul Neculăiță. Din când în când, printre mulțime, s'auzea câte un oftat: «Frățioare, amăritul meu frățior!» Era Vasile care, de când frate-său 'i povestise că moare din pricina Zanhirei, se topise de 'ntristare. Tre-când pe la locuința lui, pe Vasile îl înecă plânsul: «Neică, neică, uite-ți casa din care ai fugit, neică, uite-o.»

Preoții îngânând de câte-va ori pe «Aleluia,» făcură semn cioclilor să pornească cu mortul înainte...

Hira nu se mai ridicase din locul unde căzuse. Pe logofetul îl ducea la groapă și ea sforăia a-

dormită pe prispă. Mai d'apoi, razele soarelui căzând drept asupra ei, i se încinsese hainele de pe dânsa, deșteptându-se, se șterse la ochi, se ridică de pe laviță, cascade, se'ntinse și bolborosi cuvinte nentelese.

De vr'o câte-va minute, Vasile uimit, se uita la dânsa : venise hotărît s'o facă bucățele ; noroc însă că-o găsi adormită ; când se deșteptă, atât era de schimbată și firavă la față, în cât el nu cutează să'i zică nici cel mai mic cuvânt aspru. Nu știa că băutura o adusese în ast-fel de hal, ci credea că muștrarea cugetului o posomorise într'atâta.

Abia după oare-care timp, el, cu multă sfială, cu multă blândețe, începu să între în vorbă cu dânsa, nevoit a'i spune, după zisa frate-său, să-și ia tot ce este al ei, să plece din casă, căci așa a lăsat el cu sufletul.

Turlacă, cu capul greu de băutura și de neodihnă, nici nu pricepu, d'o cam-dată, cele ce'i spu-neau cumnatu-său ; la vorbele lui, se ridică împle-ticindu-se, își luă borfele și plecă pe poartă. Pe Vasile îl muștră cugetul de ceea ce făcuse, însă nu îndrăzni să calce dorința răposatului.

Inserează. Cele din urmă raze ale soarelui mai licăresc cât-va pe vârful măgurilor și al pripoa-relor, apoi, ca umbre de femei cernite, negurile se lătesc peste sat.

Se îngână ziua cu noaptea, s'aud clopotele vitelor ce se 'ntorc de la islas ; s'aude, ce s'aude scâr-țititul cumpenei de la puț și cântecul tilincelor ; încetul cu încetul focurile de prin bătăturile țera-nilor se potolesc. Incetează zîngănitul cobzei țiga-nilor și ciocnitul paharelor de la cârciuma lui Mușat, iar oamenii merg să se odihnească, căci e cumpăna nopții.

Intunecimea par'că cuprinde, cu brațele ei, lumea

întreagă. Peste tot domnește cea mai adâncă liniște.

La capul satului, în marginea riului Sbiglezi, într'o singură cocioabă se vede, din când în când, print'un ciob de gîam, lipit în mijlocul unei ferestre de hîrtie, câte o licărire de foc. Lîngă vatră, Hira, chinuită de durere și de urît, scormonește tăciunii ca să facă vîlvătae și tainește încet cu focul. În tăcerea nopței, vîntul duce cu el scînteile din vatra babei Zanhira și jalea-î nesfîrșită. În pat se svîrcolește o copilă, fruct al desfrînării ei, din anii de pe urmă, amîndouă împart, în fiecare zi, lipsa tovarășa lor nedespărțită !

Bêtrâna s'apropie de pat, în vîrfurile degetelor ; cu lacrămile pe obraz mîngăie și acopere pe Ileana ea se deșteptă ș'auzindu-î suspinele, 'î zice :

— Maică, ajungă-ți, maică, ci ca vin de te odihnește coala lîngă mine.

— Lasă-mă Ileano, lasă-mă să plîng.

— Bine, dar eî nu cunosc necazul tîu ; te tot întreb d'atîta vreme și tu nu-mi spuî nimic. Nu știu de ce, cînd mă vezi, te uiți lung la mine, nu știu de plîngi !...

Hira nu putea să nu plîngă, cînd ș'aducea aminte de trecutul ei, astă-zî, mai cu osebite, cînd sîrăcia o strîngea cumplit în brațele sale ; iar muștrarea cugetului îi era hrana de toate zilele.

Cît fuse fiică-sa mititică, Zanhira tot mai eșia se mai ducea înoace, încolo, mai uita ; însă cu cît aceasta creștea, cu atît 'î ardea inima de durere ; căci se făcuse fată de mîritat și nu o lătra un cîne. Ileana, de și era copila Hirei, însă întru nimic nu-î semăna la fapte. Avea în adevăr chipul mame-sei : înaltă, plăviță, rumenă la față, coade lungi de-î treceaî de glesne, mersul falnic, într'un cuvînt leită mamă-sa, dar ce folos ! Care

cum auzia de dînsa, zicea : «Ce naște din pisică, soareci mănîncă.—Păcat.

Aceste cuvinte, venind mereu la urechile Hirei, o făceau să tremure întocmai ca pe vinovatul care 'și așteaptă zilnic resplata. Defăimată și osândită de toți acei ce o cunoscuseră, în fața Ilenei, voia să treacă de femei cinstită și curată.

În fundul pămîntului ar fi ascuns, de ar fi putut, pomenirea desfrînării ei din trecut, singura moștenire ce lăsa ea fiicei sale !

Se vede că precum cele mai crude fiare iubesc și apără pe fiii lor ca cei mai buni părinți ; tot astfel și omul cel mai rău, cel mai stricat e bun părinte ; firea a avut grije a împlăti și între dînșii lanțuri de iubire tot așa de puternice, tot așa de dulci, ca între acei părinți cari nu cruță nimic pentru binele și norocirea copiilor lor.

Hira ș'ar fi dat sufletul, cu dragă inimă, numai să vadă pe Ileana ajunsă bine.

Orî de câte-orî întârzia pe câte unde-va, era perită. Se temea d'a o 'ntreba unde a întarziat său de a o mustra, căci se gândia ca nu cum-va ea să fi aflat, taina vieței ei, cea nesocotită și destrăbălată, apoi să'i strige în față : «Maică, care îmi este taica?» Ce ar fi răspuns atuncea dînsa ? Cu ce s'ar fi desvinovățit ea înaintea Ilenei ?

*
* *

Înțeleaptă, liniștită, Ileana își căuta de muncă ; gologanul cel mai mic ce agonisia ea : vara cu sapa și cu plevila, iarna cu torsul și cu dărăcitul îl da cu bucurie, spre a ușura suferințele măică-sei.

De mititică era îndemănatică la toate. O pit-coace, dar 'i sfîrîia suvelnița și vătalele în mîni ; urzia pânză ; da borangicul la roată ; — tortul pe rișchitorul, mare de două orî cât dînsa. Când se făcuse mai răsărită, cine mai alegea în răsboi

riuri mai minunați ca dînsa? Fotele și iele ei, mergeau, din mână în mână, pe la toate suratele ca să scoată și ele isvoade după dînsese. Se mira toată lumea de atîta dibăcie, căci toți știați că numai de la mumă-sa nu putuse învăța așa lucruri minunate.

Cînd sta acasă, toată ziua trepădă : ba să lipească tinda și coșarul vitelor, ba să se urce în dud să culeagă frunză pentru a premeni gândacii; ba să mai arunce câte un malai în țest; ba să intre în grădină, să plivească buruiianul de pe brazde, să prășească fasolea oloagă, să pună păuze la cea grasă; cu alte cuvinte, Ileana, avea cu totul apucăturile unei fete casnice, lucru cu care femeea ori să naște, ori nu-l învață nici o dată.

Copilă vrednică și blîndă, ea ar fi fost podoaba casei, mîngîierea bărbatului și norocul copiilor săi,

— D'aș avea parte s'o mărit, zicea maică-sa și ofta, apoi să mă duc să-'mi pierd urma, să scape Ileana, că nu mai pot!»

Sveltă și hazlie la horă, Ileana, era cea dintîi; ea era mai frumoasă, ea juca mai bine : — însă cu toți flăcăii vorbea de o potrivă și în ori-ce mișcare era măsurată; glumele, risul ei, arare se auziau și atunci erau potrivite și la locul lor.

În tot satul nu se zvonise nici cea mai mică șoptă despre ea; — nu purta nici un ponos, lucru cam rar pe la sate, apoi nu că nu avea și dînsa peccatele ei, ca ori-ce fată, dar se furișa de toată lumea; își făcea mereu drum cu pânzele la 'nălbit drept la bolboaca din poalele pădurei, căci acolo pe Neagu, băiatul dascălului din Gorgota, îl uita Dumnezeu cu plasa în mîni la marginea cea-l'altă a apei.

Și unul și altul își făceau de lucru, căci unul pe altul se iubiau, dar nu le da în gând cum să înceapă vorba și să'și spună focul unul altuia!

Unde e dragoste adevărată, nu e spor la vorbă;

ochii spun atunci mai mult de cât o cuvântare întreagă !

Neagu era singur la tată-său și vestit de înțelept și de harnic ; fiind-că 'l aveau numai pe el părinții, îl zoriau să se însoare ; aveau și dreptate, căci voiau să se învrednicească și ei să-și țină nepoții în brațe.

Când îl întrebară dinșii, care fată 'i plăcea din sat, el se tot feria, tot ocolia, până într'o zi le spuse curat : «Mândra mea, taică și maică, nu e din satul nostru ; de surda îmi împuiați capul cu însurătoarea ; — aduceți-mi pe cine mi-e drag ș'a-tunci să vorbim».

— Bucuros, bucuros Neagule, răspunse taică-său, dar trebuie s'o știm, s'o cunoaștem ; nu ne luăm noi după muște, oameni bătrâni...

— P'atâta a rămas, adaoase Neagu, apoi dacă e așa, iacă eu mă duc să înjug boii la căruță și să mergem ; de veți vedea-o, îmi veți spune voi dacă, în satul nostru, se află vre-una mai curățică, mai dragălașă ca Ileana, ca mândruța mea.

*
**

Hira sălta, nu o mai încăpea locul de bucurie. Cât era de bătrână, dar 'i sfirîiau picioarele trepădând. De când intrase în vorbă să mărite pe fie-sa, par'că întinerise.

Din potrivă, Ileana, care primise voioasă să ia pe Neagu de bărbat, de la logodnă, dis-de-loc, din zglobie și hazoasă cum fusese până atunci, se simți coprinsă d'o 'ntristare, de care singură ea nu știa să-și dea seama. Neagu o întreba de ce s'a schimbat ast-fel :—Ești mânioasă, nu ți-s drag, mă ieși cu urât, Ileană, spune-mi să nu te mai ved așa că mă omori.

Ea tăcu, se uită lung la dînsul, apoi luându-i mânele, îl desmierdă și-i spuse că nici ea nu știe ce are, dar par'că o așteaptă ceva rău.

Inima presimte, măi tot-d'a-una, ceea ce are să i se întâmple omului!

De când dase în dârdora însurătoarei, nu era zi de la Dumnezeu, în care Neagu să nu coboare pădurea Gorgotei, să treacă Sbiglezea, să vie să vadă pe Ileana. Sărbătorile, de la logodnă, mergea împreună la horă de jucau.

Intr'o Duminică el veni, și ca de obicei, zise Ilenei să meargă cu dînsul, ea'i răspuse că nu poate veni, căci o încearcă niște jurate de friguri, dar că până o fierbe fiertura, o mesteca mămăliga ș'o pune masa, el poate da o raită că'l așteaptă ea cu cina. Neagu, ce-e drept, nu voi să plece fără Ileana; dînsa îl mână cu d'asila, tot n'avea el ce lucra până la vremea mîncărei; — ca să'i facă pe plac, el o ascultă, și se duse; acolo se'ntâlni, în poarta cărciumei, cu Năstase Firfircă, prietenul lui din copilărie, care cum îl văzu îl întrebă:

— Ce, or ai pus de gând să te'nsoři Neagule?

— Cam așa un lucru.

— Apoi să'ți fie de bine, mēi frate, dar măi bine rămâneai burlac în toată viața.

— Dar de ce, Firfircă; — ne facem rēndul fiecare.

— Ei atunci dacă e așa fă cinste și cu D-zeu înaintea fētul meū.

Neagu, zise de aduse o oca de vin, Năstase dete și el una; bēnd amēndoi, prinseră la limbă; din vorbă în vorbă ajunseră iar la însurătoare; Firfircă tot bătea pilde, vrea să dea drumul gurei și nu știu ce avea, că se sfia; atunci Neagu luându-l de scurt, el 'i spuse curat: «Să nu faci care cumva să intri în cārd cu fata blăstămatei āleia că nu s'alege ca praful de casa ta. E frumoasă, dar ce folos, te va pune bine cum puse mă-sa pe bietul logofētul Niculăiță.»

— Ce spuī Năstăsică, asta să fie Hira cea vestită din Lăculețe, asta e care a ofiticat bunătate de om?

Cum auzi acest nume, Muşat cărciumarul, ştiu despre ce era vorba : «Aşa e, aşa, strigă dinsul mâniat ; lângă el mai veniă doi trei bătrâni, lângă aceştia alţii, ast-fel în cât, vorba lăţindu-se, în toată cărciuma, nu se auzea alt-ceva de cât numele Hirei şi a faptelor ei. Mai în urmă toţi începură a'î striga : «Oleo uite ginerele Hirei, uite ginerele Hirei. — Halal de tine băete, halal.»

Bietul om zăpăcit de ciudă şi ruşine, nu nemeri uşa ; fără să se mai abată pe la Ileana, merse drept acasă.

*
* *

Toamna cu ploile şi cu frigul trecuse, — crivêţul vestia acum că, din vêsduh, iarna se pregătea să se coboare pe pămênt ; începuse lumea să cadă pe tăciuni şi, de frica ei, să se ascundă în casă.

Fără să prinzi de veste, în părţile muntoase, mai ales, vremea se schimbă pe nesimţite, acolo nu are loc zicătoarea : «Ziua bună se cunoaşte de dimineată,» căci Neagu venise să ia pe Ileana la horă pe un senin şi o căldură primăvêratică, dar cât stătuse la cărciumă, începuse se bureze cu spic de zăpadă, apoi bătând vântul fulguia, ninge cum se cade. Cu toată asprimea vremei însă, Ileana, vèzând întârzierea lui Neagu, care o făcuse de rămăsese nemâncată, aşteptându-l, plecă după el să-l caute. Cum intră, lumea care mai dinainte era aţîţată, o luă la sbirnog. Fata nu ştia dacă trebuie a se încrede auzului şi întreba mereu : «Ce aţi zis, ce ziceţi ? Eară ei stârniţi, aţâţaţi la ceartă strigară : «Na eacă, mamă-ta a fost o poamă şi jumătate, că tu eşti făcută din flori, că a pus capul omului care a scurtat-o din gunoi, că tu fiind fata ei nu o să te mai măriţi cât cucul pe baltă...»

E mult până se porneşte mulţimea pe ceartă, atunci vorbele rele curg ca din isvor, spune şi ce ştie şi ce nu ştie.

Ileana, huiduită și amărită, cum putu scăpa de ei, alergă acasă plângând, dar nu găsi pe nimeni; cătă pe mamă-să însă, spre norocul ei, nu o întâlnește nici pe ea; alergă spre Sbigleză, nădăjduind să întâlnească pe Neagu în marginea apei, ca și mai înainte, dar în zadar. Strigătele ei isbindu-se de maluri resunară a pustiū.

Mergea în neștire, capul și urechile 'i vijiaū; cu toate acestea ea alerga pe pruntul gârlei, de nu 'i dau picioarele de pământ.

Fulgii, deși de zăpadă acoperise calea, picioarele i se sgîriaseră de colțurile pietrelor. Ea de și trecuse de mult, locul întâlnirii lor, dar desnădăjduită și cu durerea în suflet înainta mereu, se perdea în pădurea ce se desfășura la capul satului, la cotitura riului.

*
* *

Era o noapte îngrozitoare; — riul, care altă dată 'l puteai trece cu piciorul, se umflase de eșise din matcă-i; sloii s'amestecau cu buturugele luate de de gârlă; corbiī croncăniaū prin vėsduh; — ear lupii, inomoliți în zăpadă, așteptaū noaptea ca să poată ieși la pârție.

Baba Zanhira, ostenită de alergătură, moțăia lângă vatră așteptând pe fie-sa. De câte ori vântul zguduia ușa din țitini, ea se deștepta, se uita prin casă, săria să tragă zăvorul; Urseiū mârēia, își scutura blana din spinare, se cuibăria, el în colțul tindei, ear Hira după cotlon.

Cântase cocoșul pentru a treia oară și Ilena cu Neagu tot nu se întorsese. Zanhira, gândind că staū încă la cărciumă, se ghimui în pat sub pătură pomenindu-se tocmai a doua zi. Când se vėsū singură, nu nimeri să-și ia scurteica pe umeri, să dea cu lopata la o parte omētul din ușe, s'alerge prin zăpadă, până 'n genunchi, la cărciumă. Mușat stând seara târziū, nu se deșteptase încă.

Des-de-dimineată sosind niște cărăuși, trăsese ră sub șatră ; — între ei povesteau cum o haită de lupi sfășiaseră noaptea o femeie, ear ei 'i găsisse țoalele împrășciate prin zăpadă. Unul scoase din sin o fâșia de fotă. Zanhira recunoscă, că era dintr'a Ilenei, și începu să țipe ; Mușat deșteptându-se aleargă afară ; — vĂzĂnd pe Hira 'i povesti cele ce se întâmplase, în ajun, ea, ca lovită de trăsnet, ascultă toate împetrită și, neputĂnd vĂrsa măcar o lacrămă, căzĂ grĂmadă în pragul ușei...

Din aceea zĂ, în coliba din marginea riului SbiglezĂ, uitatĂ de D-zeu și de oameni, trĂește Baba Hira și va trĂi încă mult pĂnă sĂ-și ispĂșească pĂcatele sale grele și nenumĂrate !

MIREASA DE LA PODURI

Era s erb atoare, ca de obicei  mă sculasem foarte de diminea a  i mă coborisem în gr dini a spre a'mi uda florile. — Sub strașina casei era un cuib de r ndunele, ca adesea-or   i ast -data mă oprii să mă uit la pui ori. Rondunica mă de tepta, în revărsatul zorilor, cu ciripitul ei ; apoi sbura după hrană pentru pui orii s i; eu mă grăbeam a mă duce la flori  i la cuib ; nu mă puteam sătura v z nd bucuria cu care, câte- i patru puii ie ia , la marginea cuibului  i, cu ciocurile deschise, a tepta i sosirea mamei lor. Sbur nd, în zig-zaguri, ea aducea, la fie-care, partea lui  i nu  tia de oboseală p n  ce nu-  vedea pe to i s tu i  i potoli i.

— Cugetam tocmai la  n elepciunea  i la iubirea ce firea a pus în capul  i inima unei p se-rele, c nd auzii că mă strigă cine-va. — Mă  ntor-sei  i văzui pe amica mea Elena.

Aide,  mi zise dinsa, voe ti să mergi astă-zi cu noi la  ar  ?

— Nu,  i răspunsei eu.

— Vino, vino, nu plecăm fără tine, strigară de o dată mai multe voci dintr'o c ru a mare cu coviltir, care huruind se oprise la poarta mea.

Fiind sərbătătoare și vreme frumoasă, mă hotării să-mi urmez tovarășile, cari se daseră jos din căruță și veniseră lângă mine, hotărîte a mă lua cu d'asila de nu voi primi să merg de bună voie.

Plecarăm spre Poduri.

De și era pe la sfirșitul lunei lui Iulie, însă, în aceste locuri muntoase, mai că nu suferise lumea de căldura verei; desele ploii ce căzuse, făcuseră ea livezile să fie frumoase, iară recolta mănoasă. Văzurăm lunci întinse acoperite cu porumb, holde aurii de grâu, dar ce 'mi plăcea mie mai mult, ce mă uimea și mă fermeca, erau câmpiele pe cari albastra floare a cicoarei, alături cu roșetica, garofița sêlbatică și cu aglica gălbeoară făceau, oare-cum, pe toată întinderea câmpului, nenumărate tricolore ce filfiau pe tulpinele lor, ori de câte ori adierea vântului le atingea ușor; văzându-le ai fi zis că firea le semănase în adins și numai ca să spună ori căruî călător că pășește pe pământ românesc!

Am coborât pe lângă o pădurice ce rămânea în dreapta noastră; în fugă cailor, mi se părea că se plecau copacii și cu jind se uitau după noi cum ne pierdeam pe cale.— Pe la nimiezi ajunserăm în marginea satului. Cel d'ântêiū lucru pe care mi se opriră ochii fu biserica; auzisem că se zidise de curînd și vrusei s'o ved; am zis prietenelor mele să mergem până acolo, dar nu m'ascultară, punându-mi înainte: una că e prea departe, alta că 'i e greu să urce dealul, alta că nu vrea să dea ochi cu sfinții, în sfirșit o alta că, după ce va muri, va fi tot la biserică adăogând: să mă duc singură dacă așa 'mi este placul. Mă știaū în destul de nerăbdătoare ca să se mai împotrivească nerăbdărei mele. Așa dar ne despărțirăm cu 'nvoiala d'a ne găsi în urmă cu toatele la arendașul satului. De și venisem pe drum numai în risete și glume cu tovarășele mele dar, când mă dedei jos din trăsura și rămăsei singură, în marginea dru-

mului, mi se păru că sunt mai în tihnă. Am stat locului până ce n'am mai auzit zgomotul căruței apoi îmi îndreptai pașii pe o potecuță care se desfășura la stânga mea și care bănuiam că mă va scoate drept la biserică.

*

Satul Podurile e pus pe unul din cele mai frumoase prunturi, scăldate de înșelătoarele unde ale riului Gălbinița. — În depărtare se vedeau culmile Carpaților de la cari adierea vântului aducea miros de brazi și de mirt înflorit. — Ici și solo zăreai împrăștiate, albind în depărtare, căsuțele țărănești ce ochiul privește cu plăcere, iară inima dorește aceste cuiburi omenești, mai mult de cât atâtea palate mărețe și caută cu rivnă la asemenea locașuri, singure, în cari poate mai domnește liniștea sufletească!

Pe malul Dichiului se află biserica la care ajunsei fără a simți cea mai mică oboseală de și mersesem mai bine de un ceas urcând și coborând.

Am văzut biserici pe la multe sale, dar bisericuța sf. Nicolae, din acest sat, pot să zic, că întrecea în curățenie și frumusețe chiar multe de la oraș. Stîlpii din față ca și cei din launtru îi dau o înfățișare măreață. — Ferestrele mari, tîmpla săpată în lemn și aurită peste tot; jețurile stranelor curate și bine îngrijite; policandre, cîndeli, și sfeșnice, frecate de te vedeai în ele, în sfîrșit, o îngrijire care'ti arăta par'că și legea creștinească era mai slăvită acolo de cât aiurea.

Zugrăveala însă'si; era potrivită cu sf. locaș căci, fiind neîncărcată, lipsea de pe pereți, sfinți ca d'alde sf. Ilie înălțându-se la cer cu căruța și cu caii de foc, Daniel aruncat în groapa cu lei și chinurile celor păcătoși aruncați în focul Ghenei, lucruri d'o uricioasă înfățișare și cari, mai de mult, erau ne lipsite de pe zidurile bisericilor; nu e

vorbă, poate de aceea lumea era și mai credincioasă atunci.

Imprejurimea era făcută de gard viu ; ici și colea se înălța câte un molift, jalnic și mirositor, ale cărui crăci, plecate până la pământ, cât adie vântul au un freamăt ce aduce mult cu tainicele oftări ale fetelor mari cari, urcând potecuța, vin să dea acatoste la sf. Nicolae sprijinitorul lor ; — când însă crăcile sunt bătute de vânt mai aspru, ele mătură tot frunzișul și'l spulberă întocmai cum se spulberă nădejtile omului sguduit de asprele încercări ale soartei !

Din coasta dealului, pe care se află biserica, țîșnea o mulțime de pîriișe ce par'că și-aveau isvorul din atâtea lacrimi ce se vîrsaū la morminte. Mirosul de calonfir ce se răspîndește în curtea bisericeii, mulțimea de cruci unele noi și scrise, altele vechi putrede și trântite, fie cum, îmi amintiră că eram singură și mă aflam într'un locaș al morților...

Cât de puternică fu întipărirea ce făcu, în sufletul meu, vederea acestui cimitir ; totuși, un minut de rîngîndire, mă făcu să cuget că, nici unul din aceste morminte nu ascundea, în sînul său, atîtea deșertăciuni ca multe din d'auritele și de veci locașuri ce se ved în cimitirile de pe la oraș ; din potrivă, ele, neavînd altă podoabă de cât crucea de lemn, cel mai demn și mai vechiū semn al mormîntului creștinesc, arăta lămurit, ori cărui trecător că în ele domnește curățenia inimii și credința neabătută a țeranului, care, nu'l părăsesc nici odată, ori cât de aspre să fi fost vijeliile, ori cât de înțepători spini peste cari el e nevoit a păși în calea vieței sale !

Cu mintea plină d'aceste cugetări coborî dealul și mă 'ndreptai spre casa arendașului pe care, de pe mal, o zăream albînd peste gârlă. — Mersei cât-va într'acolo, dar, ajungînd la o punte, ce trebuia să trec, am stat pe căpătâiul ei spre a mă

odihi. — Limpezi și liniștite, undele riului, șoptind alunec mereu, mereu se duc, străbat și ud mănoasele câmpii, ear pe margini stufurile de flori albastre se plec și tresar sărutate de val; — mai frumoase de cât în câmpuri, aici la reveneală, ele trăesc pline de viață și de miros! Ce mândre 's florile!

Fluturii, cu strălucitoare fețe, aci se legănau ca adormiți pe ramurile florilor, aci se perdeau iuți printre ramurile unui bătrân anin care, cu o cracă vântura mereu apa, ear cu cele alte umbrea o căsuță așezată frumos în marginea gârlei, dar care avea o înfățișare stranie și posomorită. Imprejurul ei, îngropate în iarbă, staū niște birne groase de stejar și lêngă dânsese gramezi de spițe, obezi de roată, aschi de lemn, toate înegrite de vremuri; păreții ei nu licăreaū de albeață și de curățenie precum eraū mai la toate cele-l'alte case din sat; ușa și ferestrele eraū derăpănate; toate făr de copile și țițini, peste tot deschis vraise. — Zidurile se crăpaseră, muschiul crescuse pe copeřiș. Totul părea pustiū aici! Lemnăria însă, care era neclintită, niște roți care întregi, care începute, îmi arăta lămurit că această casă era locuită.

Barda, tesla, cuțitoaia, dalta, ferestrăul și ciocanul eraū toate dar rugnitate și aninate în cui sub șatră; ai fi crezut vĂzându-le, pe toate la rând, că rotarul abia își părăsise lucrul, dacă timpul nu ar fi întipărit urmele lui peste toate lemnele și uneltele meșteșugarului!

— Moartea, saū cine știe ce nenorocire, treque se fi adus în ast-fel de derăpănare această locuință!

La vederea acestei colibe, întristarea simțeam că îmi rupea inima.

Cătă deosebire era între trista ei înfățișare și între frumosul loc unde se afla ea așezată! D'apoi această liniștită zi de vară, acest senin, această apă lină și limpede de-î puteam numera pietrele! Cătă nepotrivire dar, în acelaș timp, cătă poesie,

câtă frumusețe ! Nu mai mă înduram să mă ridic, atât de mult îmi plăcea să mă uit la clocoții riu-
lni, dar ușorul vânt, ce începuse să bată, mă făcu
a-mi aduce aminte de casă. Trecui puntea cu gând
a mă îndrepta spre tovarășile mele, însă la spa-
tele casei, văzând o ogradă întinsă nu mă răbdă
inima și mă 'ndreptaiu într'acolo. Făcusem abia
câți-va pași, când mi se păru că aud pe cine-va
pocnind din degete ; de o cam-dată crezui că e
vr'un vânător care își chiamă cânele ; 'mi iuțesc
mersul, ajung în poalele unui mal ș'aud din nou
pocnind ; când îmi ridicai ochii văzui, drept înain-
tea mea, o copilă ca de opt-spre-zece ani, frumoasă
la chip, cu—un păr lung ce'i cădea în suvițe pe
spate ; însă cu o căutătură rătăcită, cu fața mai
pălită și mai veștedă de cât vârsta ei ; cu un port
ne mai pomenit de straniu. Par'că era o ursitoare
orî o păpărudă.— Ce n'avea pe dînsa ? Fel de fel
de cordele, de flori și de poleeli îi filfiau în cre-
ștet și pe tâmple. La brîu zornăiau mărgele, nas-
turi și mărturii înșirate ; brățări și felurite ierburi
îi coprindea mânele și brațele până la umerii săi,
mai de tot goi, căci cămașa și rochia erau sfâși-
ate.—Desculța, cu picioarele sgâriate și pline de
sânge !

M'am îngrozit ; un minut a fost când am cre-
zut că mă aflam înaintea unei ființe de pe alte
tărîmuri.

Ea se opri, se uită la mine cu ochii ei mari și
sperioși, apoi începu a pocni din degete, a cânta
și a se da pe potecuță când înainte când înapoi.
La întêia vedere o crezusem nemișcată ; când vă-
zui că ea se mișcă, umblă, mă îngrozii și o luai
la picior înapoi pe unde venisem, fără să aud ni-
mic din aceea ce cânta această vedenie. Când fu-
sei departe de dînsa și în siguranță, îmi păru rău
că nu stătusem să ascult aceea ce cânta ea. Cu-
rriosă mă întorsei pitulându-mă binișor pe sub

crăcile copacilor, m'ascunsei într'un stufiş de unde puteam vedea și auzi totul.

Copila pocni iar din degete — tremuram. După ce însă o privii bine, mă obicînuii cu dînsa și nu mi se mai păru așa de fioroasă ca la început. — D'odată degetelele îi pocniră tare de tot și cu un glas trist îngână aceste cuvinte :

«Să nu vie?... N'o să'mi scape... nu se poate... El e mire.—Eû mireasă... Prin aste locuri... Nicăerea, nicăerea?... Am să'l caut.»

La auzirea acestor ne'nțelese cuvinte nu nimerii cum s'o iaû iarăși îndărăt la fugă, căci am crezut că era vorba despre mine. Ca fulgerul, într'un minut, am ajuns la locul de unde plecasem.

Îngălbenisem ca ceara;—cruce îmi făceam acum că putusem scăpa d'această soră a Ielelor. Întemplarea 'mi scoase înainte pe arendaș care, după ce'mi spuse că toate tovarășile mele erau îngrijate despre mine neștiind ce mă făcusem, mă întrebă de ce m'am speriat. Liniștindu-mă îi răspunsei prin altă întrebare :

— Aû ursitoarele locuesc în satul ăsta, moș Pârvane ?

— Aoleo, — nu, să ne ferească Dumnezeu, dar oare ce vëzuși, fata mea, de mă întrebî așa lucru ?

— O femeie, îmbrăcată... cu și...

Aa ! biăta Maria, fata lui moș Dinu rotarul... să nu te sperii de dînsa, ea nu face nici un rău sërmana.

Cu toate asigurările ce'mi dete bătrânul, eû tot mă uitaî îndărăt în două trei rënduri ; mi se părea că tot auzeam încă glasul cel straniu.

După ce mă liniștii de tot, rugai pe bătrânul arendaș să'mi spună mai lămurit, cine era acea copilă ; el priimi voios ; - ne așezarăm pe o peatră mare : Iată ce'mi povesti bătrânul Pârvan arendașul moșiei :

«Acum un an, această copilă, singurul sprijin

al bătrânului ei tată, îmbrăcată în haină de mireasă, își aștepta logodnicul să meargă să se cunună la biserică — ia colo sus în deal — și îmi arată biserica cu mâna. De cinci luni de zile, Lixandru Miron, din satul nostru, un flăcăiandru frumos ca un bujor, muncea pe capete ca să-și facă și el o fărîmă de căscioară și, în toate diminețile, se ruga lui Dumnezeu să-î ajute s'o isprăvească mai iute ca să vie mai curînd ziua în care în-surîndu-se cu logodnica sa, fata lui moș Dinu rotarul, să-î poată zice, fără nici o grije: Măriuța «soția mea.»

Trecu o lună, trecură două, trei, veni vara, casa se isprăvi și în sfârșit se hotărî ziua nunței.— Amînduoî tinerii săltau de bucurie. Părea că nu-î mai încăpea locul, așa erau de veseli și de mulțumiți. În ajunul nunței, după cum e obiceiul pe la noi, se adunară cu toții flăcăi, fete și jucară până la cântatul d'ânteu al cocoșului, — ia colea pe mal—și bătrânul îmi arată casa de sub anin ce se vedea în apropierea noastră. Era frumos și lună ca ziua. După ce chefăluiră cu toții, își luară seară bună de la mireasă, de la socru și plecă fie-care la cuibul lui. Trecură cu toții puntea asta, apoi luând'o în sus pe marginea apei se împrăstiară unul câte unul și totul se potoli. Ce-î veni însă lui Miron, de, ceasul rău! După ce se duse acasă, în loc să se culce numai de cât ca tot creștinul, fiind cald și senin afară, mai eși să se preumbe să se răcorească. De bucurie mare nu-l lua somnul cu nici un chip. Razele lunei se oglindeau în apă ș'asa vîzînd'o și mai limpede și mai curată, îi veni gust să se scalde. S'aruncă într'ênsa și dus a fost!...

A doua zi, pe când biata Măriuța ș'aștepta mirele, pe Miron îl scoteau înecat de la stăvilarul morei. Aflase tot satul afară de mireasă care, sculîndu-se de dimineată, rosti numai de cât de ale casei, și începu a se îmbrăca. Am fost la dînsa

și crede-mă că Mariuța 'mi păru cea mai frumoasă mireasă din câte s'a văzut în satul nostru și chiar în alte sate vecine. Tatăl mă întrebă dacă îmi plăcea cum s'a gătit fina mea, căci era vorba să'i cunun eu. Simțind că mă îneca plânsul am fugit afară. Eșise de la biserică; toată lumea se strânsese în jurul căsuței lui moș Dinu rotarul. Femei, bărbați, copii, venise toți; numai ginerele nu se vedea nicăeri. Măriuța la fie-ce sgomot, se uita în toate părțile și se gătea mereu. Femeile cătau la dânsa cu milă; eșeau pe prispă și toate cu lacrămile pe obraji, șopteau încet, unele către altele: «Sărmana de ea și de ea, biata Măriuța».

Se ridicase soarele la prânz și Miron tot nu se mai vedea. Pe fața Măriuței de și începuse a se coborî umbrele dese ale grijei, însă ea își da toate silințele ca să le împrăstie. Suratele ei stău toate mute împrejuru'i; nu deschideau gura să facă Mariei urări căci ele știau bine că, peste puțin, dânsa va avea nevoie de mângâerile lor. De și ea le vedea pe toate posomorite însă, crezând că aceasta venea din dorința d'a se vedea ca dânsa, ea zîmbia și dându-le florii zicea la toate câte un cuvânt frumos, câte o urare dulce și bună după cum era și inima Măriuței. Moș Dinu, văzând întârzierea lui Miron, eși din casă și voi să plece după dînsul să'l caute; abia făcu câți-va pași și duoi-spre-zece băeți colăceri, cari trebuiau a spune orățiile la nuntă, după cum este obiceiul țărănesc, se făcură roată împrejurul lui și oprindu'l îi zise:

Nu te mai duce moș Dinule, să căutăm un alt ginere pentru D-ta căci,.. Bătrânul se smunci d'o d'ată și scăpându-le la toți o luă la fugă. Cât îl ertau puterile alergând, ajunse într'o clipă la moară.

Unul, câte unul, toți săteni, cari erau acasă la el, se luară după dînsul și femeile după bărbații lor; așa în cât, Măriuța, rămase numai cu câte-va fete pe fața cărora, ea vedea întipărită întristarea.

«Ce aveți, le zise dânsa, de stați așa plouate la nunta mea?»

De odată țipetele de Miroane, Miroane ajunse până la urechile ei și, cunoscând glasul tatălui seü, ea eși repede din casă; vëzându-l căși smulgea përul din cap, o coprînsese un fior de groază și, în goana mare, alergă spre dînsul. Femeilor, cari mai rămăseseră p'acolo, le fu cu neputință s'o oprească căci, ea repezindu-se, trecu iute ca fulgerul printre dînsele și într'o clipă, și fuse lângă moș Dinu. — Când își vëzu logodnicul în ast-fel de stare s'aruncă asupra lui țipënd și smulgându-și beteala, florile și toate podoabele de mireasă, încremeni cu mânele încleștate de gâtul lui Miron; toți căți erau față plângeau de jalea ei. Abia puturăm s'o deslipim de acolo; când o ridicarăm, ea se uita la toți, dar galbenă ca turta de ceară; cu ochii rătăciți și turburi și dărdâind ca și cum era lovită de trăsnet. Incercarăm s'o mângâiem. — Părea că ascultă, dar nu răspundea nimica, era rece ca ghița, mută și impietrită ca steiul de peatră.

Din nepăsarea asta, d'o dată se porni pe rîs și risul ei straniu, groaznic și întrerupt îi zguduia tot trupul. Oh! ce rîs când gîndesc la el mi se infioară carnea par'că 'l aud încă și astă-zî.

Ni se sfășia inima de mila ei când o vedeam cu ochii rătăciți și căutând pe Miron în toate părțile. De moș Dinu incailea nici nu mai vorbesc, el rămăsese rezemat de un stâlp al morei, clătina mereu din cap și plîngea ca un copil; din când în când isbucnia din peptui lui, când numele Mariei, când numele bietului Miron.

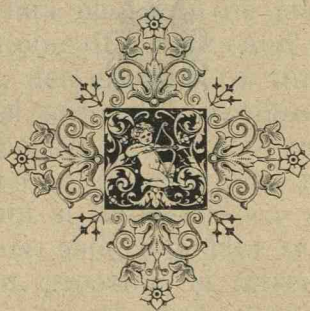
Cu toți ne hotărârăm a'i lua d'acolo, dar ducându'i acasă, în zadar îi dederăm Măriuței ajutoarele trebuincioase căci ea rămase năucă. Nu pomenește nici odată numele lui Miron, însă ea se gătește mereu, joacă pocnește din degete și 'l tot caută sermana peste tot locul...

Se inserase, Pârvan sfârșise de mult povestirea, ear eă rămăsesem pe gânduri. Mă uitam când spre casa rotarului, când spre grădină. Mă măhnise așa de mult această tristă întâmplare că nu putui responde nici un cuvânt ; lacrămile îmi inundară fața, ear printre dinsele ca printr'un zăbranic, zării pe bătrân, văzui grădina, auzii glasul cel trist :

Acum știam ceea ce căuta Maria, mireasa de la Poduri !

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

SLOIUL DE GHEAȚĂ

P. S. In curând, Vintilă dragă, nădăjduesc să fiu soacră : — nu'ți povestesc amănunte numai ca să te pot revedea fără întârziere. — Am mare nevoie de sprijinul tău.

Sora tea

ZOE

După câte-va observări ca : ochii cari nu se ved se uit ; — timpul potolește și schimbă toate și altele, Zoe Stinghiescu, sfârșește, prin post-scriptul de mai sus, scrisoarea adresată fratelui său, Vintilă Oroleanu, care locuia la țară și în care îi era toată nădejdea.

El avea o stare bunicică, parte moștenită de la părinți, parte câștigată de dînsul.

De o îndemânare ne mai pomenită, Vintilă știa să scoată paraua din peatră seacă.

Iși frîngeau mânele de ciudă arendașii și proprietarii de prin prejur vîzîndu-l așa de priceput într'ale moșiei.

Avea produsele cele mai bune. Țeranii la moara lui alergau din toate părțile de măcinau ; la cârciuma lui se strîngea lume după lume. Ce făcea, ce dregea îi eșea bine ; iar pe ce punea mâna înflorea, creștea.

Jur împrejurul casei flori, paseri, vite grase ; cu alte cuvinte belșug de ori-ce ai fi căutat. Curtea curată, casa bine îmbrăcată, camera rîn-

duită și polițele încărcate cu lăpturi, brânzeturi, cu uscături, cu ricituri, gata a ospăta pe ori-cine trecea pe la Zoileni.

Ordinea și curățenia domnea pretutindenii; nimeni n'ar fi zis că aici locuște un băețandru tiner ca Vintilă. Afară de aceasta, de și sta la țară, dar, citirea era singura lui mulțămire. Ori cât de obosit se întorcea seara de la muncă, el nu se culca până nu 'și arunca ochii peste toate gazetele ce primea, numai ca să fie în cunoștință despre aceea ce se petrecea la oraș.

Resfoind în biblioteca lui dai peste cărți bune și instructive; Vintilă cunoștea, pe de rost, toate scrierile alese; el însuși, din când în când, de sub pana-i lăsa se iasă lucruri bine întocmite și bine simțite.

De când venise la Zoileni, Vintilă, crescuse mult: din copilandru ce era se făcuse un flăcău chipeș și frumos de ți era dragă lumea când te uita. la densusul, fetele arendașilor de prin prejur aveau toate ochii după el; toate l'ar fi luat de bărbat; bun, avut și tiner; trei lucruri cari îi dau dreptul la însurătoare. Avea însă un cusur, era prea rece. Când se vedea pe la vr'o petrecere, toate fetele își dădeau coate; îl poroclisera «*Sloiul de ghiață*», dreptul lui D-zeu că își merita numele; până în vârsta în care se găsea și, două-zeci, două-zeci și unu de ani nu e jucărie, era stingaciu, silnic, nepăsător la toate mreșile ce știu hoțoaicele de fete, de mititele, să 'ntindă băeților. Pare că îi ședea și rău strein de ori-ce slăbiciune omenească.

Nu e vorbă, poate că bietul om, avind ținta puternică d'a ajunge la un venit sigur, spre a susține pe soră sa care era văduvă și pe strengărița de Marioara, după cum spunea el nepoatei sale, nu avea vreme de pierdut, nu putea sta de dragoste...

S'a zis și, până la oare care punct, poate să fi adevărat că atunci când 'i sunt omului gândurile împărțite nu 'i mai arde de fleacuri, de pârdalnica de dragoste; însă, în firea omenească, lucru ciudat: de nu alergă tu după dragoste, aleargă ea după tine; într'alt fel lumea nu ar avea ce povesti și, Doamne ferește, poate nici că s'ar mai îmulți dacă fie-care întâlnindu-se cu dragostea ar trece rece și nepăsător pe lângă dânsa.

«Orî ce rău spre bine», zice românul, Vintilă, de și cam înapoiat într'ale dragosteî, în schimb însă, în hărnicie dobândise mult; ear în înțelepciune și stăruință era ne'ntrecut. De și tîner judeca matur și vorbea măsurat ca cel mai înțelept bătrîn. Orî ce făcea era cugetat, întocmit mai din 'nainte în mintea lui și de aceia toate îi ieșeau la socoteală.

Trecu un an, doi, trei și pe Vintilă nu'l munea nimic alt de cât cum să facă spre a avea toată tihna, toată îndestularea.

Peste puțin, însă dorința lui fiind pe deplin împlinită, veni vremea să'și mute, să'și întoarcă gândurile, poate făr'de-voe, într'altă parte: La dragoste.

Se știe că slăbiciunile omenești înăbușite mult timp isbucnesc mai puternic; natura, împedicată în mersul ei, duce la nebunie.

Până la o vreme Vintilă dusese o viață cât se poate de regulată, absorbită de cugetare și de muncă; acum însă, de foarte multe orî 'l vedea rătăcind, până la miezul nopței, pe marginile rîușorului, ce curgea în apropiere de locuința'î, saș șezînd la rădăcina trunchiului salciei de lângă pârîu și cîntînd din fluer nește cântece așa de triste de pare că te lua jalea. Sfirșind cîntarea, ceasur, întregi, sta cu ochii duși pe unda argintie a apei care șerpua făr'de grije; vîntul adia și la lumina lunei, crăcile salciei, clătinate ușor de suflarea lui făcea pe luciul apei, fel de fel de'nchipuirî, de

umbre, la cari, Vintilă se uita în nemișcare până l'apuca ziua albă.

Venise primă-vara și firea, această mireasă ce iubim noi atât de mult, se împodobise de flori și surîdea cu veselie tutulor. În luna lui Mai cântău de te fermecau privighiătorile, iar finul, cosit de curând, te îmbăta cu mirosul lui.

Cine nu zice că pământul e un raiu primă-vara? Cine, fie ori cât de somnros, nu a pierdut ceasuri întregi ascultând dulcele glas al păsărilor? Cine nu și duce oare gândul printre stelele ce lucesc atât de frumos? Cine nu aleargă să se răcorească vara pe iarbă sub copaciul verde? Cine nu visează în acest timp, când totul e nflorit, totul și plin de viață?

Frumusețile firei uimesc pe toți aceia cari au inimă și simțire, tot ea însă are drepturi asupra fie cărui lucru, asupra fie cărei ființe și, ori cât am iubi noi de mult nopțile de vară, vine timpul când, cu părere de rău, trebuie să te duci să îți cauți căpățiul cu vise să te odihnești ca a doua zi iar să te nhami la lucru, iar să tragi targa pe nscat!...

Cu Vintilă însă, nu mergea tot ast-fel. În asemenea nopți, el par'că era fermecat; când nu rătăcea pe câmpuri, îl găsea, de sigur, în pălamarul care da în spre grădina cea mare. Acolo, el, asculta la privighetori; gândurile zburându-i peste lume. Îi părea atunci că vede lucrurile cele mai minunate pe care și le-a închipuit judecata omenească, că aude glasuri, cuvinte, la care ar fi voit să răspundă; că simte trecând pe lângă dînsese droae de ființe ne mai văzute de el până atunci; că'l chiamă, că'i fac felurite semne pe care el părea a le înțelege, dar pe dată îi zburău din minte.

Una câte una, pierău, amuțeau.

Pe la cumpena nopții tăcerea părea atât de

adâncă, în cât, de ar fi vorbit un om de la răsărit, gândesc că l'ar fi auzit unul de la apus. Inceta chiar șopotul apelor, cari dormiau duse în albia lor; la ceasul ăsta par'că s'auzea iarba crescând cum și glasul blând al stelelor. În aceste momente, Vintilă, se simțea prea singur, prea turburat...

Ridicându-se de pe scaun, își întindea mâinile, căta prin văzduh și se pomenea strângând la pieptul său, stâlpii aburiți și reci ai pălimarului.

Zorile, cari se iveau atunci pe vârful măgurilor, arătau lui Vintilă calea către odaia sa. Impleticindu-se de neodihnă, el, pe dată ce intra în casă căta colțul cel mai întunecos al odăiei, s'arunca într'un jeț și plîngea ca un copil...

*

Când și când îl vedeai alergând în fuga mare ca și cum ar fi voit s'ajungă pe cine-va. Alte-ori întorcându-se spre casă, către seară, abia pășea, ca și un bătrân; se uita mereu înapoi, ținând, mai tot-d'a-una, un mânuchiș de flori în mână pe care îl rupea în neștire, foae cu foae.

Mergea pe nesimțite, cale de câte două trei ceasuri și dacă ar fi fost întrebat unde se duce, nu ar fi avut ce răspunde, căci drumul lui era fără de nici o țintă. 'L făcea numai fiind-că nu știa cum să'și omoare timpul!

La capul satului lângă pădure, la eleșteul cel mare își făcea el, mai tot-dea-una, vacul; cum sosea acolo rupt de oboseală, sta pe punte lângă stăvilar cu capul plecat și aștepta pare-că, la fie-care minut, să se despice unda să vadă ieșind din fundul apei după, cum îi povestise bunică-sa, când era mititel, vr'o zină care, să sară de gêtul lui, să 'l iubească, precum se 'ntâmplase cu Făt-Frumos din poveste și cu zina din palatul de cristal ce era în fundul apei.

În scăpătatul soarelui, nuférul 'și mișca ușor

florile, peștii se svîrcoleau prin apă, ear undele, isbindu-se de marginile eleșteului, aruncau spumă albă peste picioarele lui Vintilă și udându'l 'l deștepta din gânduri, se ridica de jos și o lua ear peste câmpuri...

În sat nu era vorba de cât de dînsul, numele lui era purtat prin gura tuturilor: Unde zicea că e amoretat, altul că e nebun, că are lipitură, smeu, c'a dat în altele.

Se făcuse ciudat, rău, aspru pînă și cu cea mai mică flință și cu cel mai mic lucru.

Cu țaranii de pe moșia lui, alte dăți, era blînd, îngăduitor: toți din toate părțile, alergau la el, ca la izvorul tămăduirei: care se'l ceară povețe, care se'l împrumute cu bani, care se'l facă naș și câte și mai câte dealde-astea.

Făcuse tuturilor ce putuse și numai cu vorbă bună; acum însă nu mai te lipeai de dînsul cu nici un chip.

— Dar ce o fi dat peste boerul nostru, mai nea Sipică de umblă noaptea, așa d'a rasna, ca pricolici?

— Nu știu vericule, că m'am speriat, răspundea Sipică, care era argat în curtea lui, nu știu că m'am luat și eu de gânduri: nu doarme, nici cât ai coace un ou, nu stă să mănînce ca oamenii și, din firea lui cea blîndă, s'a făcut rău, Doamne ferește!...

Știu eu ce are boerul, mei fraților, răspundea, Dinu Golășel, poroclit și Năsdăvanul și, toți țaranii se făceau roată împrejurul lui: ba că o fi tunsă, ba că o fi rasă, spunea el, ear cei-l'alți își dau socoteala câte ceva însă nici unul nu se domirea ca ce poate să aibă stăpînul lor.

Pe cînd erau adunați și vorbeau ast-fel, Vintilă trecu în fuga mare pe lângă dinșii.

— «Na, na iacă'l, iacă'l: Vorbești de lup și lupul la ușe. — A pornit'o iar la sănătoasa, strigă

Sipică și, toți se 'ntoarseră să'l vadă ; el însă dete pe lângă ei fără să le ia seama ; fugea de par'că venise răsmerița.

Cu calul înspumat de goană, ajungea până la capul satului, descăleca, se uita în spre soare răsare, spre apus, în sfârșit, în toate colțurile ș'apoi, încăleca iarăși, se 'ntorcea ducându'și calul binișor, la pas... Tot îi vorbiă, tot îl mângâia și tot îi spunea, ce ? — Nimeni nu știa.

Schimbase viața cu desăvârșire ; nu mai avea tragere de inimă pentru nimic. Când și când mai deschidea câte o carte ; avea câte-va cu foile îndoite la părțile care 'i plăcea lui mai mult ; pe acelea numai, le mai răsfoia el acum. După ce'și închidea cartea zicea în sine :

«Amanții cei mai nenorociți au iubit, au fost iubiți, în viața lor, dar eu, pentru ce oare mai trăesc ?»

Își închipuia toate femeile și fetele ce cunoștea ; ar fi voit să iubească. Gândul lui rătăcea neconținut fără de țel : Toate 'i păreau slute, toate reci, toate proaste și stângace.

Câte odată se uita țintă la câte un lucru ; sta în uimire, apoi rîdea cu hohot. Alte ori lua condeiul scria câte un vers două, apoi îl arunca, lua hârtia o mototolea, o asvârlea jos și începea să plângă. Dorea, îi lipsea ceva !...

Intr'una din zile răscolindu'și prin odae, dete peste scrisoarea de la sora sa în care 'l chema la nuntă ; o citi o mai reciti și ajungând la post-scriptum, nu înțelegea aproape despre ce era vorba.

Viața de neodihnă și de neastâmpăr, ce ducea d'atâta timp, par'că 'i întunecase oare-cum simțirea.

Pe când sta nedomirit cu scrisoare în mână, intră Sipică argatul lui și îi zise :

— «Poftim boerule scrisoare de la oraș și, răsucindu-se să iasă, îngână încet : citește, vezi că poate ț-i-o fi d'a bună ; mi s'a mâncat de carne de

când stai tot îmbufnat. «Ți s'o fi înecat corăbiile.»

Vintilă după ce citi scrisoarea ce primise din nou de la soră-sa, o îndoi și începu a se pregăti pentru plecare; într'insa, Zoe 'l înștiința când s'a hotărît nunta Mărioarei.

*

Se ridicase soarele ca de trei sulițe și satul Zoileni părea pustiū. Sătenii părăsiseră locuințele lor încă din revărsatul zorilor. Acum, toți se aflau la munca câmpului. Din când în când această liniște, ce domnește vara prin sate, în timpul zilei, e 'ntreruptă numai de trecerea unei trăsurī care, învăluită în nori de praf, se pierde repede pe cale, iar babele, cu furca în brîu, strîngându-și nepoții din mijlocul drumului, blestemă pe călători că le-a făcut să le sară inima.

— Tiu! ucigă'l toaca, strigă Voica, era să ne calce copiii... și voi năzdrăvanilor că nu mai aveți astâmpăr! Ca jucați-vă coala la umbra dudului că rămâneți schilozi, de vedem ce n'am văzut și baba scuișând în degete din nou îi sfîrie fusul în mână.

— Pare-mi-se ori ăsta, care trecu, fu boerul nostru, cumetă Voică, întrebă Damitrana din curtea bisericeī.

— Nu băgai seamă, cumetriță dragă, că fuseiū cu ochi după alde spurcatul de nepotu-meū, care, ori când trece câte o căruță, 'mi bagă câte un fier ars la inimă.

— El fu, 'l cunoscuī după caleasca lui cea nouă; ce mândrețe de cai are, maică Doamne, văzut'al cumetriță dragă?

— Are da, dar de geaba sunt toate dacă omul inimă pentru ele n'are, ce mi-a spus mie Mitru Sipică, argatul lui, nu e bine ferească D-zeū.

— Dar ce e cumetă, ce-e, i-a spune-mi și mie?

— Ce să-ți mai spun?—Ia și el ca și toți flă-

căii, 'mă pare că i s'a făcut de dragoste și ori e fermecat ori a călcat în urmă rea.

Cât tainură ast-fel cele două bătrâne; trăsura, în care plecă Vintilă, se depărtase mult, ca un punct negru abia se mai zăria pe șoseaua cotită care ducea spre oraș.

Peste câte-va ceasuri de drum el se și afla sosit în curtea sorei sale; o bătrână care ținea de casa lor, 'l întâmpină și îi spuse că Zoe era dusă de a casă, iar Marioara, nepoata lui, se află în grădinița, ei spre care, femeea, se îndreptă ca să'l călăuzească.

*

Scăpăta soarele. — Udată de curând și bine îngrijită, grădinița Merioarei, părea un raiu; florile pare-că'ți surideau.

Avea într'ênsa fel de fel, dar trandafirii puși în jurul ei te'mbătau de miros. — Te slăvia vanilia care se ridica cât mai sus ca să'si agate fragedle'i ramuri de crăcile trandafirilor. Garoafa, roșindu-se că a rămas mai pre jos, vestea prin dulcele-i miros că și dênsa nu e departe mult de tovarășile sale. Rozeta cu micșunica, stînd d'o parte la umbră, schimbau tainice șoapte între ele. Iasomia se uita blând la dênsele și din când, în când, mlădiându-se se pleca furiș ca să le asculte tainuirea...

Salcâmiu, ca tineri paznici ai grădinei, se nevoiau să'si împreune crăcile, să facă umbrar florilor și, neisbutind, presărau albe lăcrămioare peste toată grădina. — Zorelele se ridicau pe sfori ca s'ajungă în vêrful bolței din fund, pe când merișorul, care brazda straturile și care era de un verde posomorit în timpul verei, par'că zicea soarelui: «Tu ai topit zăpada, ai gonit iarna, sub care toată firea zăcea adormită, iar eună, ederă, mirtul și bradul, fratele nostru mai mare de la munte, eram singuri domnitori peste fire.»

Se uită cu drag, merișorul, numai la albele mic-sandre ce semănau a bulgări de zăpadă după care ei este dus gândul lui.

În colțul brazdelor, panseaua, cu niște ochi mari se uita la miile de floricele, cu miile de fețe, cari, se plec, se scutur, se mișc, tresar... simțiri triste, ve-sele, de plăcere, de durere, ce par'că ar avea ele, pare că și împărtășeau una altea prin semne înțelese numai de dânsesele, de altul nimeni!

Vintilă, uimit de frumusețea florilor, înaintă până în mijlocul grădinei și stătu pe laviță. — Într'un moment îi păru că florile începuse să'i vorbească, într'o limbă stranie, cuvinte care'l amețeau, îl făcea să viseze.

Marioara lipsind în streinătate la 'nvătătură, Vintilă nu o văzuse de câți-va ani; în acest timp și unul și altul luaseră schimbare; dacă ei nu ar fi fost pregătiți, mai din nainte, mai că nu s'ar fi recunoscut.

De mititică, ea avea trăsături frumoase; mărindu-se, căpătase o înfățișare falnică. — 'Ți plăcea s'o vezi.

Plăviță, cu ochii negri și cu părul cutat, semăna a fi zugrăvită; pare că era o cadră de frumoasă. — Imbrăcată cu o rochiță albă punctată cu fețe multe; cu o cordeluță roșie pe cap și cu brațe albe ca zăpada, tinere și plâpânde ca fagurul de miere și plecându-se într'una ca se privească braștele, semăna cu un gingaș fluturel care, în revărsatul zorilor, venise să sărute florile.

De câte-va minute, Vintilă încremenit se uita la dînsa și, fără să știe cum și ce fel, se simți fermecat d'această copilă pe care o avea înaintea ochilor

Inchii uirea ce visase el îi sta în față. Când se ridică de jos Marioara 'l văzu și alergă spre dînsul. — În acest moment sosi și Zoe.

Vintilă, sărută pe soră sa, remase mult de mină

cu Marioara dar își pierdu tot curajul. — Nu știa ce să vorbească cu ea.

— Bine-ai venit, îi zise dânsa, — de mult te așteptam, — greu te despărțești de Zoileni.

Gândurile bune, nădejtile înviorează, în tot-d'auna pe om; chinurile, necazurile îl posomoresc.

Zoe, ca după obiceiul ei, începu să facă lui Vintilă o mulțime de muștrări: că a lăsat-o tocmai când îi era apa la gură, adăogând că cine știe ce lanțuri puternice îl ținuse la țară pe când ar fi putut se vie, mai din vreme, se care, cum se zice apă cu ciurul la nunta fie-sei; în urmă, fiind chiă-mați la masă, puse capăt la tot ce mai avea de zis și stătură să mănânce.

De cât-va timp, cele două femei, așteptau zilnic pe Vintilă și pe ginerele Marioarei, care se dusesse în orașul lui pentru hârtii trebuincioase la cununie; vesele că unul din ei sosise, trepăda în toate părțile și povestea mereu, lui Vintilă, câte au făcut și câte au să mai facă pentru nuntă, dar ele vedeau că el, în loc să le dea vr'un ajutor, nu se mișca dintre dânsese, nu era în stare să le aducă nici o slujbă.

Din ceasul în care văzuse pe Marioara, Vintilă, nu mai era om; simțea că ceva-l ținea legat locului; nu se mai putea deslipi de lângă dânsa. Mii de gânduri îi treceau prin minte, iar, sufletul său, încerca simțiminte noi, simțiminte pe care nu le mai încercase până atunci. O amor! căci nu scapă nici un muritor de săgețile tale, iar, de uiți vre unul, cu pieptul deschis te cată, aleargă pe urmele tale și tu, copile răsfățat, îl rănești atunci mai tare, mai adânc!

De când venise Vintilă, de la țară, treceau zilele pe nesimțite.

Lângă Marioara el părea a fi altul și, din posac ce era, se făcuse un palavragiū, un glumeț de nu te mai îndurai de dînsul.

De și se afla în oraș însă își făcea ziua în casă

jucându-se, ca un copil, cu panglicele, cu paserile și cu cățelușul Marioarei; — se mira soră-sa de dînsul cum de nu era ca alți băeți de seama lui. O dată chiar îi și vorbi ceva despre aceasta însă, el îi răspunse că este destul de mulțumit că poate sta lângă dînesele. Această încredințare venea potrivită, mai ales că nimeni nu'și putea închipui cum stau lucrurile și ce se petrecea în sufletul băiatului în acele minute. Tremurînd s'eruta pe copilă; abia putînd să mai s'ascundă, să mai înăbușească atîta patimă.

Vintilă, făcea bueros orî ce'î spunea Marioara și simțea deosebită mulțumire, când putea s'o îndatoreze; ea, la rîndul ei, nu mai contenea laudînd bunătatea unchiului său care, îi înoda și căpătele panglicilor, îi făcea funte la vrafurile de rufe ce stau gata a trece în dulapurile ginericăi.

Erau nedespărțiți; cum se 'mbrăcau coborau în grădiniță; acolo îngrijeau de flori pînă la vremea prînzului.

La orî-ce se înțelegeau de minune, par'că s'ar fi cunoscut de cînd lumea.

Dimineața, Vintilă, sosea mai întîiu în grădiniță; nerăbdător se uita mereu spre fereastra ei; i se părea un an pînă să vadă ridicându-se perdelele, deschizându-se ferestrele, semn iubit al lui și care îi povestea că Mărioara era îmbrăcată și că, în curînd, va veni spre dînsul.

De întîrzia, puțin, el o striga să vie cât mai de grabă, căci o așteaptă lucru grădinei.

Impărțiseră straturile de flori între dînșii. Se silea la muncă și mereu întreba, pe toată lumea, ale cui sunt mai frumoase și mai îngrijite.— Zoe, cu o deosebită mulțămire, se uita la dînșii de pe fereastră. I se părea că dînsa nu mai fusese nici o dată tînără, așa de mult îi tăiașe inima necazurile. Vintilă lucra ce lucra și rămînea cu ochii stâlpiți la Marioara. — De multe orî ar fi voit să'î spună dragostea ce simțea pentru dînsa, însă nu

îndrăznea.—Marioara, pe dată ce'l vedea întrerupându-se din lucru și sprijinindu-se în grebla lui, îi zicea rîzînd : «Te-am întrecut, Vintilă te-am întrecut, uite eū ce bine am plivit, pe cine are să laude Gheorghe mai mult cînd va sosi?»

Cu aceste cuvinte îi tăia șirul vorbirei ce 'și o plănuia în cap și cu care voia să înceapă a'și mărturisi focul către iubita sa.

Cînd vedea atîta nevinovăție la Marioara ș'a-tîta dor pentru logodnicul ei 'și înăbușea, în piept, ori ce simțire și s'apuca, de printre flori, a smulge buruenele...

La început nu i se părea ciudat cînd auzia vorbind despre dînsul însă, cu cât patima sea creștea, cu atît el ura mai tare pe Gheorghe.

Intr'o zi, Marioara, arătându-se îngrijată de întîrzierea logodnicului ei, Vintilă, se posomori și se închise în odaie.—Ziua întregă nu scoase nici un cuvînt.—La masă rîspunse tuturilor în rîspîr. Seara, Marioara, încercă a glumi cu dînsul, însă lui din ochi sta să'i pice lacrămă și, mai de vreme ca tot-d'a-una, se duse în odaia sea; acolo se încercă a'i scrie dar, afară de câte-va mîșgălituri, nu fu în stare a așterne pe hîrtie nimic din tot ce îi încerca inima în acele minute. Cînd Marioara trecu spre odaia ei, îi bătu în ușa urîndu-i : «Noapte bună». Sermanul, cine putu închide ochii în acea noapte în care i se părea că aude mereu dulcele glas al iubitei sale!

Cînd o văzu, a doua zi, în grădiniță, veselă și glumeață, ca tot-d'auna, 'și reaminti cât fusese de posac, de uricios cu ea și luînd'o de mîni îi zise:

— Mă ierți Marioară?

— D-zeu să te ierte, căci, către mine, tu nu ești vinovat nimic.—Așa ți-e firea și eū te iubesc așa cum ești, bădie Vintilă».

Marioara, 'n curățenia sufletului, iubia pe Vintilă, dar ca pe unica rudă a mamei sale, ca pe unicul sprijin ce avea dînsa și, de mititică, era

obicinuită a'î păstra recunoștința pentru cele ce făcuse ca s'o ajute a câștiga o creștere îngrijită și potrivită cu rangul mamei sale.

Cuvintele Marioarei răsunaū adinc în inima sa. — Toată ziua el își zicea singur : Te iubesc, bădie Vintilă, te iubesc așa cum ești și se lumina la față, sălta de bucnrie.

*

Peste câte-va zile, fiind ziua de naștere a Marioarei, hotărîră cu toții s'o sĕrbătoască ca pe cea din urmă a fetei sale. — Făcură, pentru aceasta, o mulțime de pregătiri. — Zoe și mai cu seamă Vintilă alerga în dreapta și 'n stînga, ast-fel în cât se poată mulțami pe deplin pe Marioara. — Seara veniră toate fetele cu cari copilarise dĕnsa, aducĕndu-i fie-care câte un dar, ori câte un mănuchi de flori și făcĕndu-i tot felul de urări. — Vintilă, de braț cu Marioara, umbla din odae în odae, vorbind, rîzĕnd și potrivindu-i mereu buclele de pĕr, ce-i cădeau pe spate, saū inodĕndu-i fundele la rochie.

Mulțamea tuturor ca și cum, dĕnsul, ar fi fost viitorul soț al copilei.

Toată ziua fusese cât se poate de mulțumit, cât se poate de vesel pe când dĕnsa, din potrivă, era într'un neastâmpĕr vĕzĕnd că, dintre toți, lipsea numai iubitul ei logodnic, lipsea numai Gheorghe.

Când începu, spre seară, să vină toți invitații Marioara se întristă și mai mult; fără să mai întrebă, Vintilă, ghici îndată cauza acestei mĕhniri.

Pe când sta lîngă masă cu mĕna la cap, dusă pe gĕnduri, Vintilă se apropie binișor și smucĕndu-i brațul ei zise : «El și iar el, lipsește el, toți cei-l'alți nu prețuim nimic în fața ta !»

Pentru întĕiași dată, Vintilă, își arată toată puterea geloziei sale. Marioara înspăimĕntată se ridică de pe scaun și voi să'i rĕspundă, când, de

brațul cel-l'alt, se simți sprijinită de Gheorghe care, ca printr'un farmec intrase în odaie. Ea uită pentru moment pe Vintilă și înroșindu-se se întoarce spre logodnicul său care, ca să împiedice tot felul de muștrări, anină de gâtul Marioarei niște șire de mărgăritar și sărutând'o îi zise :

«Să fii curată ca mărgăritarul, iar în toate încercările vieții tale, tare ca dînsul.»

Marioara mulțumi lui Gheorghe pentru frumosul și neprețuitul dar, apoi se întoarce ca să înfățișeze pe Vintilă viitorul ei soț. Ca o nălucă, el pierise dintre ei, pe dată ce 'nțelesese că noul venit era Gheorghe, era logodnicul Marioarei.

*

A doua zi fiind-că totul era pregătit cununia se făcu ; în biserică, cele două femei, îngrijate, căutau mereu cu oehii pe Vintilă care, încă din ajun, nu știu ce se făcuse. Triste și cu mâhnirea în inimă, nu erau tihnite ; le venea prea greu ca tocmai el să lipsească. Zoe, mai ales, era ne'm-păcată. La fie-ce minut, ea 'ntorcea capul, se uita în toate părțile. Intâlnea cu totul alte ființe, alte chipuri de cât pe acela care 'l căutau dênsele. Cu cât slujba înainta, cu atât ele erau mai neliniștite.

Lumea din biserică începuse a lua seama, începuse, cum e gura lumii, să vorbească câte și mai câte pe socoteala bieteii fete. Știe nu știe, lumea vorbește, căci dacă nu vorbește, cei cari n'au nimic de făcut mai ales, de sigur că ar muri de ciudă și de urît.

Cu obicînuitele credințe, cu obicînuitele vorbe și urări, cununia se făcu și toți porniră spre casă. Nu se putea însă liniști, nici unul, vîzînd că Vintilă nu se arăta de pe nicăieri.

Trimiseră de'l căutară pe la toții prietenii lui din copilărie, însă toți răspunseră că era vreme de când nu'l mai vîzuseră.

*

In oras, în acea noapte, răsunaă grădinele de cântecele lăutarilor, căci era cea mai frumoasă seară de vară.

Razele lunii pătrundeaă până 'n desişul cel mai umbros al copacilor snb care s'adăposteaă amanţii. Nu se simţea nici cea mai mică adiere de vânt, din potrivă, aerul era cal şi foarte plăcut. Intr'un cuvânt, peste tot, domnea o pace atât de adîncă, în cât, sufletele chinuite o pismuiaă. Lumea, în neastâmpăr, furnica în toate părţile; cari 'n trăsură, care pe jos, toţi alergaă după petreceri.

In tăcerea nopţei, unul singur umbla fără se ştie unde 'l va duce paşii săi.

Vintilă, fără căpătîi, intră în toate grădinele se 'ntâlni cu camarazi d'ai lui de şcoală, cari, de mult toţi se sacrificase pe altarul patimilor şi al plăcerilor, iar, nu ca Vintilă, nu ca sloiul de ghiaţă, care 'şi simţea capul greu, mânca, bea în neştire şi în contra obiceiului său; într'un târziū, pe nesimţite, se strecură dintre dînşii, se făcu nevăzut.

Unul îl însoţi până în revărsatul zorilor dar, în urmă, îl lăsa şi acesta căci, în acea noapte, Vintilă, era prea far' de măsură, prea straniū atât în petrecere cât şi în toate glumele lui.

Pe dată ce rămase singur, gândurile 'l împrejurară şi, cu capul greu de neodihnă şi de beătură cu care el nu era învăţat, merse ce merse, apoi se aruncă sub un bătrân stejar, la marginea aleii oraşului; acolo în singurătate, începu a'şi face fel de fel de planuri cari de cari mai primejdioase :

«Să omor pe Gheorghe?... dar oare soţia lui mă va iubi pe mine care am ridicat zilele bărbatului său? Da, bărbatul său, căci de sigur că acum ei or fi împreună şi braţe, în braţe, ş'or fi jurând credinţă, iubire... Ah!... Se mă omor pe mine? Pe dînsa? Oh, fugiţi gânduri nebune şi groaznice simt că mi se turbură mintea... Inebunesc!

Dar dacă, în acest moment, ași alerga și sdrobind ușile, ași intra și, cu o lovitură i-ași ucide pe amândoi,— pe el, plin de foc și de iubire pentru dânsa ; pe ea cu lămâița nevinovăției pe frunte și, frumoasă cum e, s'o ved căzând moartă la picioarele mele înainte d'a se da 'n brațele lui ?...

Taci inimă.—Ei, nu mi-au făcut nimic, sermanii, și-apoi ce ași folosi eu oare ? Un minut ași mai putea vieții săvârșind aceasta nelegiuire ?— 'Mi aș mulțami sufletul ? Ași fi fericit ?

Nu, de o mie de ori nu, strigă Vintilă, apoi isbucni într'un groaznic hohot.

Ca urmărit de cine-va, se ridică de jos și începu se meargă cu pași repezi către locuința Marioarei; poarta grădiniței fiind întredeschisă, el alergă spre dânsa, dar, rupt de oboseală se trânti pe banca de pe care, pentru prima oară, zărise pe Marioara. Ne putând sta locului se ridică, rupse o mulțime de flori, călcă, se trânti peste stratură, vorbi singur și, în cele din urmă, strigă așa de tare, în cât, în revărsatul zorilor, toți ai casei fură puși în picioare, toți deteră fuga să vadă cine este îndresnețul care vine să turbure ast-fel pacea tinerilor căsătoriți.

Zoe se uita la dînsul și plângea ; Marioara ne știind ce se petrece auzindu-le gura și pe mamă-sa văitându-se și suspinând alergă și deschise fereastră ; cum o văzu Vintilă, începu a striga : Uite-o, uite mireasa mea, uite-o și, isbucnind într'un rîs groaznic, căzu pe bancă.

Inebunise.

TUDOREL

Fhiu, fhiu, fuhuihiu, stai neroado, stai, ce tot behăești, — ți-e teamă că te-o mânca lupii în sat, iacătă-mă vin, aibî îngăduială să'mi iaă pălăria,

Și un fluer de caval s'auzi îndreptându-se spre crâng.

Catrina, fata mamei Stana văduva, își aruncă iute iea peste cap, se 'ncinse de jumătate și, cu betele tiriș, alergă la crăpătura gardului, propti genunchii în pământ, se uită lung până ce perdu din ochi pe Tudorel și pe capra lui, care, sărea înainte agățându-se pe mal și rumegând la muguri de alun și de tufe tinere.

— Uu, fă Catrino, hai mai tare fa că te-asteaptă lel-ta Bălășea să vē duceți la sbor ; mișcă-te, n'auzi, ce tot faci pe la grădele ?

— Tii maică, îmi spărseși urechile, ce fac ? Ia culeg rosmarin și crăițe să'mi pun și eū în ăl sin, cum face fata nașei Dumitrana.

— Auzi Bălășico o pitcoace ca asta, care n'are încă paspre-zece ani împliniți și gândește la dalde astea. Hei s'a opăcit lumea și pace, d'aia ne-a luat Dumnezeu toate.

Hei, hei, mai așteaptă fetică să mai treacă apă pe gârlă, apoi să te repezi la lucruri cari nu sunt acum de nasul tău.

— Aolică, o fi maică, zise fata dându'și betele, de ispravă, peste mijloc și înfigându-și, în cosițe, florile ce culesese.

Plecă la târg cu Balașea, însă se vedea bine că mergea fără tragere de inimă; — una că n'avea parale și acolo erau: cordele, lânică de roche pestrițată cu prăzuliu și cu turcheaz, cum luase fata nașei, basmale cu chenaruri de flori și ea, biată copilă, nu avea lăscăe chioară; și alta că gândurile îi străbăteau, repede ca fulgerul, treceau printre tufe și se opreau tocmai în crâng, lângă Tudorel care era așa de mândru, așa de frumos cu pletele lui zulufate, cu chimirul lui ăl nou, înflorat cu bumbi galbeni și înzălat cu cătărămi de alamă ce străluceau ca soarele. Pecat de el că e sărac de părinți și d'aia se ține toată ziua după haimanoua de capră. — Afurisită leghioană, — parcă este un scaiu; nu se mai deslipește de lângă dânsul, — s'am o putere i-aș suci gâtul...

— Cui Catrinico leică?

— La nimeni, vorbesc și eu așa lea Balașo ca să-mi mai treacă de zăduf, — apoi scoțându-și basmaua, din sin, își șterse nădușeala de pe frunte, clipi din ochi ca să înlătore lacrămile ce stău gata să'i alunece pe obraji.

— Sporește mai repede la pas Catrino și lăasă vorba că s'o fi încheiat sborul și noi suntem abia la jumătatea drumului.

— Hai că merg dar să'ți spun drept că n'am nici o bucurie: știu că n'o să-mi cumpăr un cap de ață de la târg, mai bine stam locului acasă.

— Bun e D-zeu, 'i zise Balașea mângâind-o, — îi crește tu și ți-or târgui ăi flăcăi...

Catrina se tăcu roșie ca floarea bujorului; un fior îi trecu prin inimă și, plecându-și ochii în pământ, scoase un adânc oftat.

Tudorel stete ce stete cu capra în crâng; măi cântă din fluer, măi ciopli o bătă cu cuțitul ce purta la briu de când își luase chimir; — mănă în silă câți-va dumicați de mămăligă și vr'o două creștătuți de pastramă, înse geaba că-î sta noduri în gât; apoi blestemata de capră par'că era brodită. În ziua aceea îl făcuse de colindase tot crângul. Rumega mugurii pe ales, se cocoța pe unde nu'ți da în gând: «Măi bine 'măi lăsa părinții o vacă, un purcel, o găscă, mei frate, să stea în bătaură, dar nu un jurat de dobitoc, ca ăsta, care m'a ofticat».

Capra par'că înțelese nemulțumirea ce aducea băeatului; alăturându-se de dînsul se lăsa pe brânci și începu să-și frece fruntea de genuchii lui Tudorel; de ce o împingea mânios cu piciorul, dînsa d'ăia venea iar lângă el, așa că plictisindu'l se ridică de jos și porni spre casă: ea par'că atâta aștepta; căci pe dată ce văzu pe Tudorel plecând 'i apucă înainte.

În acea zi era silnic, prea sëmăna a pustiū, prea nu avea cu nimeni cu cine să măi schimbe o vorbă; murea de urît. La Stana, par'că amuțise toți de nu se măi auzia cel măi mic zgomot.

«Catrina, trebuia să iasă ea să dea boabe lighioanelor, ce păcatelor că doar nu le va lăsa nemăncate de nimezi? Uite toate sunt cu gușa goală și cu aripile blejdite de foame!» Tudorel se aplecă și el spre grădele să se uite în curtea Stanei; capra țop după el, începu să behăiască. Cum auzi, mama Stana, eși în tindă și întrebă pe Tudorel ce vrea, ce a pățit de s'a întors așa de vreme din dumbravă?

— Eū nimic, maică Stănico, dar gândeam să spun Catrinei să dea mănăcare orătenielor.

— Ei, bată-te să te bată norocul, Tudorel, iată ce grije are băiatul nostru.

— Vezi bine că am, că e păcat, ele nu sunt suflete?

Aşa sunt, măicuţiţă, — dar i-oî spune Catrinei când se va întoarce...

— Dar unde a roit'o, hoţoaica, fără să'mi spună şi mie?

— Iaca s'a dus la sbor Tudorel; ție nu'ți dă în gând de mers? Ce bine ar fi! I-ai zice Catrinei că dacă s'o 'ntâlnești cu unchiu-său, să'î spună să'mi cumpere sânge de noue frați și nițică rădăcina de piper; vrea să plămădesc un rachiu de drojdi; am auzit că e bun de pârdaľnica de durere de care pătinesc la inimă.

Tudorel, își înfipse fluerul în carâmbul cisme și lăsând pe Stana cu vorba nesfârșită, o luă în fugă spre bălci.

Capra, nici vorbă să rămână de tovarăș, fugea Tudor, fugea și ea, mergea el la pas, se potrivea cu dînsul. Intovărășiți ast-fel sosiră fără întârziere și începură a cutreera tégul în lung și în lat.

Catrina, întristată, umblase din marchitan în marchitan, aninase de gât fel de fel de mărgel, puse în ureche mumlțime de cercei, încercase basmale și iminei, trăsese pe nas fum de fleici și cărnați, însă, pocăľtită de foame, sta rezemată de o laviță și rodea dintr'un covrig uscat pe care i-l dedese Bălășea.

*

Drumul era înțesat de oameni; — sclipiau betele la flăcăi, iele și fotele la fete, ear nevestele înfolite în marame, albe ca spuma, înghiția, sub umbre, din țoirurile de țuică și ca să nu se rătăcească prin înbulzeală, sta de mână cu bărbații lor.

Tudorel își făcu drum printre mulțime. Capra huiduită de toți, trecea mereu înaintea lui; numai Catrinei 'i veni suflet când o văzu și înroșindu-se strigă: Tudorel, vine Tudorel, lele Bălășică.

— Ei și ce-e dacă vine, respunse Bălășea — vie sănătos ce-î Mesia?

Nu, dar ia te uită ce frumos e și ce bine 'i stă cu chimir; d'apoi pēr așa frumos cine mai are.

în tot satul ? Păcat însă de el că, din pricina blestematei de capră, stă toată ziua în pădure ca un ciufurez și eu...

— Catrino, Catrino ! strigă Tudorel, pe dată ce o văzu, ce stai așa par'că ești plouată ? Aide, ieși de te plimbă prin sbor că doar d'aia ai venit.

— Vin Tudorel vin,— respunse fata sărind de bucurie. Nu e așa, că te găsim tot aicea, leică Bălașe ?

Maî e vorbă, leicușoară ; du-te, zău, că eu am ologit de picioare... bătrânețe !

Tudorel d'impună cu Catrina se depărtară ; dar vîzînd-o cu ce gând se uita la frumusețele de pe sub corturile negustorilor, înțelese ce ar fi vrut dînsa ; băgă mîna în buzunar, în chimir, se căută în pungă, însă nu găsi de cît doi gologani, de cincî, pe cari 'i trînti mîhnit în fundul pungei, căci nu îndrăsnî să-i arate, să dea numai atîta fetei ce iubia dînsul.

Amîndoi mergeau cuprinși de gânduri, fără să schimbe vr'o vorbă, fără să cuteze a 'ntinde mîna la vr'un lucru cu care îi imbia neguțătorii.

Ce bine i-ar sta Catrinei cu basmaua asta cu câmp galben ! — Dar cu rochia asta ca gușa porumbelului ? Tiî, că n'am bani, ce i le-aș maî cumpăra !

În acel timp ea nu se gîndea doar într'alt-fel, însă parcă avea călușul de gură ; — pe urmă știa că, nici Tudorel, nu are de unde să aibă bani ; — apoi, pentru nimic în lume, ea nu i-ar fi zis : cumpăra !

Înaintînd, ajunseră la locul unde se vindeau vitele ; toate erau încârligate de slabe din pricina scumpetiei nutrețului. — Scoase din iarnă, numai pielea și osul, sătenii voiau să scape de ele, ca să nu le maî aibă grijea.

Tudorel văzuse că de la vînzarea unei vaci se umple pumnul de argint ; de la o oae podul pal-

mei de gologani printre cari mai lucesc câți-va lei, strigă : «Vînd capra !»

Catrina, cum auzi nu mai putu de bucurie, nu doar că ghicise ce vrea el să facă cu banii ce i se va lua pe dînsa, dar, pentru că, de aci înainte, Tudorel va sta continuu acasă, unde ea putea să'l zărească fie măcar și printre împletiturile nuelelor gardului !

— Cât ai cere pe ea, — întrebă un sêrb care vînduse toată varza și acum sta trîntit pe un morman de snopi de praz.

— Ce-mi vei da, — rîspunse Tudorel, vîzînd că i se prinsese tîrgul.

Sêrbul întinse băiatului, cinci lei de argint, el se roși de bucurie vîzînd în mîna banul lucitor. Plecă îndată mulțumit pînă în suflet : Acum putea să îndatoreze pe Catrina, să cumpere leacuri mamei Stanei !...

*

A doua zi, Catrina, împodobită cu cercei și cu mărgele, de la bîlci, ieșise, de dimineați, în calea lui Tudorel : de astă dată, fata, lăsînd sfiata la o parte, se anină de gâtul lui, el își plecă fruntea pe obrazul ei și amîndouă, coperiți cu pletele lui zulfurate, tresăriră la cea dintîi sărutare, la cele dintîi șoapte de iubire apoi, luîndu-se de mîna se îndreptară spre pădure...

D'acasă, mama Stana, striga pe Catrina să cate piua să-i piseze buruenele cumpărate de Tudorel — cu mîna la frunte, de pe prispă, se uita cu dor la fiă-sa cum se perdea prin deșisul copacilor, din pădure, căutînd umbra fagilor...

MAICA AMBROSIA

Sorei mele Didina Negulescu

A pus caii, a pus caii, — mergem la mănăstirea Viforîta; strigaău toți copiii și săreaău în sus de bucurie, parcă ar fi fost vorba d'a merge cine știe unde și d'a vedea cine știe ce lucruri minunate.

Vêrstă a copilăriei, cât ești de dulce și de nevinovată !

Bêtrânul tată, ca de obicei, la sêrbătorile Paștilor, își strînsese în jurul sêu toate odraslele; în fie-care zi, el născocea câte o preumblare, câte o petrecere de care știa că plăcea copiilor sêi, cari, dimpreună cu ginerii și nurorile, cam mulți la număr, ai pitarului Niță, colindaău zilnic pe la toate bisericile, pe la toate ruinele de care este plină Têrgoviștea.

Școlarii și școlărițele citeaău cu bucurie pe pereții bisericilor, înegriți de fumul lumânărilor, numele Basarabilor, Cantacuzenilor, Brâncovenilor și altora; căutând a se 'ntrece care 'și aduce aminte, mai ânteiău, la ce an aă domnit, ce 'mbunătățiri aă făcut acești nemuritori voivozi ai țerei românești,

despre care ne vorbesc încă și astăzi aceste mărețe zidiri.

Buna-vestire saŭ Blagoveștenia, cum îi mai zic pravoslavnicii credincioși acestei sĕrbători, căzuse în cea din urmă săptămână de lângă Paști. Pitarul, religios din fire, nu putea să'și iasă din obiceiŭ, cu tot ateismul ginerilor și băeților săi, cari se încercaŭ să'i bage în cap fel de fel de păreri : că nu e Dumnezeŭ, că nu sunt sfinți etc., dar el, nu se știa om până nu mergea sĕrbătoarea la biserică să cânte la strană, să se 'nchine la icoane, să se miruiască ; apoi, mestecând anafora, în tinda bisericeii, ura mahalagiilor, sănătate, bucurie, spor și depărtându-se, vorbea cu dĕnșii despre cele ce ar fi bine de pus la cale pentru propășirea orașului ; obiceiuri minunate și frumoase ce pier pe nesimțite dintre noi cetățeni !

Sĕrbătoarea, despre care vorbiî mai sus, se prăznuia la Viforîta, mănăstire de maici, situată la oare-care depărtare de oraș. Bĕtrânul, hotărî din ajun să mergem la hram ; toți primirăm propunerea aceasta, aproape cu aceeași bucurie mai ales că, de când venisem, nu eșisem nicăeri.

Plecarăm de dimineață ca să apucăm leturghia ; eram veseli, ne'ntreceam la glume până ajunserăm la podul de peste Ialamiță ; pe dată însă ce'l trecutăm, și dădurăm în câmp deschis, nu mai zise nimeni nici un cuvĕnt căci noaptea plouase. Aburi groși de umezeală se 'ntindeau ca pânzele și opreau razele soarelui d'a se ținti asupra pământului ; nu era ger, dar noi eram aproape înghețați de frig. Ne ghemuisem în trăsura și numai pe la hopuri auzeai : M'ai lovit Costică, m'ai ciocnit de mi-a eșit un cucuî cât oul Teodoro și așa mai departe. Mergĕnd ast-fel, din vârful unui cioplan auzirăm : Cucu, cucu ; d'acolo, biata pasĕre, sgriburită și ea de frig ca și noi, sbură p'altă cracă ; cu cântecul ei, se încerca să dea de știre tutulor că s'a dus

iarna, s'aũ dus zilele babeĩ ; d'acum vesela primavarã vine sã'ĩ ia locul.

Cãntecul cucului ne ãnvioarã ne dete par'cã glas și nouã.

— Așa o fi, te credem cuculeț, pasere surã, ãnsã de, astã-zĩ nu prea se potrivește vestea ta cu vremea cã mult e ger, mult bate vântul.

— Tii ! mẽ spurcași pasere blestematã, cã azi nu am luat nimic ãn gurã, strigã vizitiul de pe capra trãsurei ; iar noi leșinarãm de ris vëzënd ciuda lui.

El ãncepu apoi a ne spune cã, ãn vremea lui, cucul furase lui Sãn-Petru o pereche de armãsari, cari aũ fost mai frumoși și mai nãzdrãvani ; ear cãnd aflã Sãntul, despre aceasta, 'l blestemã sã se facã pasere și ori pe ce cracã s'o pune, singur sã se strige, pribeag sã trãiascã !

Pãnã sfãrși vorba, sosirãm ãn curtea monãstirei. Tocase cam de mult pentru leturghie, — peste tot domnea cea mai adãncã tãcere. Culmile dealurilor de prin prejur 'și aruncaũ umbrele lor asupra chilielor, posomorãndu-le și mai mult. Intrãnd ãn bisericã, luarãm loc aproape de starița ; — ãnemerisem cãnd s'aștepta preotul sã iasã cu darurile ; mulțime de maici cufundate 'n rugãciune, fãceau pe capete la cruci și la mëtãnii. Tãcerea, vestmintele lor negre, toate la fel, mișcãrile prin fumul des al lumãnãrilor, de cearã, mẽ fãcu sã mẽ cred ãn iad ; abia dupã sfãrșirea pomelnicului dãinãii și eũ, ãn neșire, cãte-va cruci apoi, tot mi se pãru negru ãnainte ochilor...

Dacã, ãn aceste sãnte locașe, osanele ce se aduc spre lauda și rugãciunea cãtre D-zeũ, ar fi cãtate d'aceste femeĩ, dupã o școalã oare-care de muzicã, bãnuesc cã noi, mergãnd ãn mijlocul lor și ascultãndu-le, ne-am simți credința redeșteptatã și sufletul mângãiat. Fațã ãnsã cu progresul veacului, ele 'mĩ pãrurã rãmase ãnapoi și acest cãntec ascuțit, al cãlugãrițelor, mẽ scoase din aceste gãn-

duri ; desmeticindu-mă, îngânaî, cu durere : «Nenorocitele.»

Galbene si ofilite, cincî-spre-zece, două-zeci de surori, abia pot face cântecele destul de pițigăite ale stranei la liturghie ; tinere sunt cele ce cântă însă o tinereță veștedă, o tinereță tristă, lîngedă și amărâtă.

Lîngă mine o maică, după fie-care cântare, stă jos, suspină adânc, își șterge cu batista sudoarea de pe frunte.

De și tîneră, însă pe fața ei întristată staî zugrăvite umbrele morței ; sdrobită de durere, părăsită de viață cântă mereu.

Așa e datoria !

Atît mă prinse mila d'această femeie în cât, pe dată ce se sfârși slujba bisericeii, cercetaî să aflu cine era și ce o silise să îmbrace raso.

E maica Ambrosia, îmi zise una dintre călugărițe, — să te duc la dânsa — de voiești căci, chilia, ei, este chiar aci în fața monăstireii.

Mînată de curiositate mersei, în urma călăuzei mele.

— Nu mă mai cunoști, îngână un glas slab și tremurător, care ieșia dintr'o odăe umedă și întunecoasă.

— Nu maică, e cam de mult, câți-va ani, de când nu am mai fost p'aci.

— Câți-va ani !... Adăogă dînsa, cletinând din cap și sêrutându-mă pe frunte, apoi o tuse groaznică 'i taie șirul vorbirei.

Aerul înăbușitor din năuntru odăiei, fița aceasta pe jumătate sugrumată de ghiara morței, mă făcu să mă dau cu un pas înapoi spre ușe, O mână slabă și tremurătoare mă opri.

— Staî, reluă maica, după ce putu iar să vorbească.

— Aî dreptate !

— Cum să cunoști pe vechia D-tale prietenă

din copilărie, pe Zoița, în Ambrosia vestejită și pierdută cum o regăsești astăzi ?

— Cum d-ta ?..

Da, în câți-va ani, ajunsei în starea în care mă vezi, da, câți-va ani îmi răpiră viața, dar... sunt mulțumită — Așa voitu-a Domnul, fie voia Lui !

Atâta putu sërmana să'mi spună din tot aceia ce-i scurtase fără vreme zilele, apoi lacrămile îi inundară fața, tusea o înneacă din nou și, galbenă ca turta de ceară, căzu pe pat.

*

Sunt unele lucruri cari te mișcă până la lacrimi, altele cari te spăimântă, altele cari te uimesc; însă cele mai groaznice sunt acelea care te pun într'un fel de amorțeală, un fel de durere că nu poți nici să plângi, nici să te vaiți, or să rîzi ca nebunii, dar îți simți sufletul coprins de un fel de ură, de desnădăjduire, că, în acele minute, ai voi să sdrobești tot ce se află, pe lângă tine, ca să poți să îți răsbuni pe acela care, pe orbul, pe schilodul ce 'și roagă zilnic moartea 'l lasă să trăiască ca să lovească, fără milă, în tot ce este mai blând, mai nevinovat, mai vrednic de viață!...

După ce, maica Ambrosia, îmi pevesti cele de sus, o bătrână călugăriță intră în odaie, stete pe un scaun la căpătêiul ei, își pironi ochii asupra bolnavei, îi întinse un pahar cu apă, apoi vезд'о că ațipise voii să se depărteze.

— Maică, îi zisei eă, ce se aibă această copilă ?

— Călugărița 'ncruțișă mâinile pe piept și după un lung oftat, răspunse :

— Vai, nici eu nu pot să știu ce o fi având măiculiță, dar gândesc că această sërmană copilă, e ca și sfârșită. Grea viață călugăria mamă ! De-ar fi apucat ea alte vremuri tot or cum, era să fie alt-fel. Apoi, cu multă durere, bătâna, începu să 'mi povestească epoca de aur a mănăstirelor și

când ajunse la timpul de acum, în care, în căți-va gologani, pe zi le stă toată nădejdea și scoase batista și începu să plângă... Noroc însă că fiind cu toții gata de plecare, mă chieamară și pe mine; prin această, mă scutiră d'a mai asculta paraponel bieteii călugărițe!

Când gândurile cui-va se țintesc și stau pironite asupra unui lucru, pe fața lui se poate citi lămurit: bucurie, mâhnire, ură, dor, în sfârșit or ce s'ar petrece în acele minute în sufletul omului.

Ne apropiasem de oraș și, în contra firei mele glumeață și vorbitoare, nu scosesem un cuvânt. Intipărit în minte 'mi rămăsese chipul maicei Ambrosia. Ardeam de nerăbdare, îmi trudeam mintea ca să ghicesc întâmplarea nenorocită care împinsese pe Zoița să se închidă în mănăstire. Sărmana! Nu știu ce aș fi dat să o mai pot vedea o dată cu obrăzii trandafirii și zglobie cum o cunoscusem.

De și ne depărtasem de mănăstire și prin urmare de dēnsa, cu toate acestea, ea par'că mi se înfățișa mereu 'naintea ochilor. Toți căți erau în trăsura băgară de seamă că eu rămăsesem pe gânduri, toți citiră pe fața mea aceia ce se petrecea în sufletul meu. Cine oare nu mi-ar fi dat dreptate, când toți știaū că copilărisem cu Zoița.

În viață, nu poate fi prietenie mai desinteresată ca aceia ce se leagă pe băncile școalei. Nu este amintire mai vie și mai dulce ca aceia a scenelor gingașe din viața copilărească!

Nu mă puteam împăca cu ideia că această iasmă de călugăriță a fost vr'o dată Zoița.

E ușor de 'nțeles că aflând, în urmă, că nu era nici decepția, nici nevoia, nici pornirea inimii care o împinse la călăgărie, mă mâhnii, o plânseiū cu atât mai mult.

*

Zoița perzēdu-și, de timpuriū, părinții trebui să meargă să stea la o mătușă a sa, singura rudă

ce-î mai rămăsese; — această femeie după ce trecuse peste valurile lumii șovăind, venise să 'și ispășească păcatele în mănăstire; unde, cu starea Zoiței, se mângâia nu se poate mai bine. Aceasta mireasă a lui Christos după ce, ca mireană, trăise un trai și sub rasă ea nu ascundea de cât șiretenia și desfrânarea. — Ca epitropă a fetei, o dete la 'nvățatură, o îmbracă potrivit cu rangul și cu averea ce moștenise, însă pe dată ce văzu că suma scade și că o dată ea va trebui să 'și dea socoteala către fată, hotărî ca să lase la o parte ori-ce creștere îngrijită și, călugărind din vreme pe Zoița, ea să 'și vadă de suflet, să chieltuiască, fără grije, banii nepoatei.

Zoița avea glas frumos, — ea se folosi de acest dar al ei: ca să 'și ajungă scopul, o puse să ție isonul la strană, încetul cu încetul fata se deprinse a fi nelipsită dintre cântărețe.

Zoița era naltă, bine făcută cu ochii mari, albastrii ca floarea zambilei, buze purpuri și obraji ce păreau ruși dintr'o floare de bujor. — De câte ori rămânea singură, în odaia mătușei sale, alerga numai de cât la lada ei; îi scormonea peste tot, îi lua culionul cel nou de l pune pe cap, se îmbrobodea, se îmbrăca cu antiriul, apoi mlădiindu-se în toate părțile, cânta și se uita în oglindă.

Se plăcea singură, — în adevăr că, cu chipul ei, nu se putea să nu i vină minunat de bine în strae negre.

Mătușe-sa, care nu o perdea din ochi, pândind-o, sălta de bucurie; ea căuta să i bage în cap că nimic nu o prinde, cu nimic nu i stă mai bine de cât cu negru, ei care e plăviță. Auzind acestea, Zoița, îi sări de gât zicându-i:

— Zee, mătușică, lasă-mă și pe mine să mă fac soră: tot zici matale că mî vine frumos cu negru.

Atât îi trebui mătușei să afle de la copilă și lucrurile începură să meargă cu repeziciunea fulgerului. Era și timp. Mai târziu poate fata i-ar fi

priceput interesul și ea nu și-ar fi ajuns ținta. Așa dar, stărui din toate puterile și, la vârsta de două-zeci de ani, Zoița, era călugăriță!

Sărmana, tristă soartă și alesese! În nevinovăția ei se supusese orbește unei femei care-i speculase starea și azi plătea cu viața oarba-i pornire!

Ce n'ar fi dat ea acum ca să fie liberă ași alege o altă soartă, a se depărta de aceste locuri spre care, în necunoștință, alergase ca copilă!

*

La început, maica Ambrosia, îndeplinea cu multă tragere de inimă canoanele mănăstirești.

Părtinită de stărița, care se cam rudea cu mătușe-sa, era oare-cum ocrotită de datoriile cele aspre ale rasei. Nu trecu însă mult și amândouă sprijinitoarele ei se duseră pe cea-l'altă lume; — peste puțin rămase streină, părăsită și neagră bușteam din crăștet până'n tălpi.

Vecernie, otârnîe, leturghie, de la care era îndatorată de noua stăriță să nu lipsească, începură să i se pară greutăți anevoe de înfruntat; rasa, antereul, mahrama și culionul o apăsa, o strângea de gât. În puțină vreme se făcuse de nesuferit; de unde era dragă la toate maicele, ajunsese urită tuturor; așa fire ciudată avea ea acum și'aceasta numai fiind-că era amărîtă și desgustată.

De se încârduiau cu toatele și plecau să se preumbe pe dealurile din jurul mănăstirei, te mirai de ce se supăra și nu mai scotea un cuvânt; de o întreba vr'o maică de ce e așa de posacă se mânia, ea care, altă dată, le înveselea pe toate cu glumele ei. Da o certa cine-va, se pornea pe plâns și, zile întregi, rătăcea singuratică, ne bătă, ne mâncată până după apusul soarelui; în urmă, sdorbită de oboseală se'ntorcea mergând în silă, pășind a lene până când ajungea la mănăstire unde, o aștepta înfruntările, canoanele, pedeapsa.

N'auzea, nu vedea nimic din toate acestea căci

cu capul și cu inima plină de dorințe necunoscute intra în chilia ei, își lepăda hainele călugărești, și ridica coadele pe cap, sa 'mbodobia cu mânu-chiuri de flori culese de dânsa ș'adesea ori, gândindu-se la altă viață, adormia cu mâinile încrucișate pe perna pe care o uda, mai înteiū, de lacrimile sale!

Noaptele de vară nu da ochii în gene nici cât scaperi. În pridvorul chiliei, în mijlocul dalielor, al garoafelor și al florilor domnești, sta cu ochii țintiți la razele lunii ce o făcea să fie copinsă de năluciri și de dor. Singură și cu încetul își vesteja anii, își omora tinerețea!

Despre ziuă împletecându-se se ridica, intra în posomorâta-i locuință; presimțea că s'apropie: *Ceasul cântărei, și vremea rugăciunei.*

Maica Ambrosia, prefăcându-se că doarme, după câte-va minute, răspandea din lăuntru: *Pentru rugăciunile, etc.* și călugărița care era de rond pleca înainte; iar sermana Zoița, plină de mâhnire și de ciudă, fără să fi dat măcar ochii în gene, se grăbea să se îmbrace, să meargă unde o chema datoria!

O asemenea viață pentru o vârstă în care simțirile clocoteau și căutați să'și ia avântul, o obosea, o omora cu încetul și pe nesimțite.

Intr'una din zile, veniră la monăstire mai multe familii pentru parastas; printre acestea era și o prietenă a mamei Zoiței; dânsa, avea un băiat cu care se juca Ambrosia când era mititică; acești două copii erau atât de drăgălași și de destepti, în cât mamele lor vâzându-i își ziceau «cuscră» între ele și își făceau mulțime de plannri pentru viitorul lor. Cu timpul lucrurile schimbându-se, Zoița se călugărise, iar Mihail, sfârșind școala militară, ieșise ofițer; vâzându-se acum, ei, nu se mai recunoscără cătuși de puțin. Trecură unul pe lângă altul ca doi străini.

După sfârșirea slujbei, pentru odihna morților, lumea ieși din biserică. Toate maicele merseră cu colivele în cimitir la morminte. Maica Ambrosia cu chipul ei nobil, cu suferința care se vedea pe față-î, atrase luarea aminte a tuturor. Oficerul și mama se apropiară de dânsa ;— din vorbă în vorbă să recunoscără. Nu se putea domiri și mira în destul când după atâta timp, regăsiră aici pe Zoița. P'amândoi îi îneca plânsul și într'un glas ziseră : «Păcat de fata asta !

La un semn al stăriței, maica Ambrosie se depărtă, stăpânindu-și tusea ca să dea curs lacrimilor cari îi picară în șiroae pe ofiliții ei obraji. Cu repeziciunea fulgerului i se desfășură înainte viața-î de copilă ; de ar fi avut putere, ar fi strigat cât i-ar fi luat gura, și-ar fi sdrobit capul de zidurile cimitirului în care ajunsese târîndu-se în neștire. Din obicinuință apucă cu mânele marginea tavei, șopti și ea un «vecinica pomenire» și căzu pentru a nu se mai ridica dintre morminte.

ANCUȚA DINTRE PRUNTURI

Mamei mele Alexandrina Andronescu

La 'ntâlnitură de apă, pe covor auriu de drog și de sulfină, de bălănel și schânteioare, Ancuța sta la umbra sălciilor și aninilor din marginea gârlei. Gândurile ei, mai repezi ca undele riului, ce curgea la picioarele sale, alergau și străbăteau ceasurile, zilele și mulțimea anilor, cari trecuseră de când ea iubise.

Ziua da 'n-spre-seară. Dincolo peste gârlă, în livedea Ancuței s'auzea sângăitul coaselor și cântecul muncitorilor. Ea 'ncreți fruntea, și netezi tâmplele cărunțite ca și cum voia să 'nlătore o cugutare, care îi turbura liniștea sufletului; apoi, sculându-se de jos, trecu puntea, și făcu drum printre cătinile și richitele de pe prundurile apei, se 'ndreptă către cositori. Ea sosi fără să prindă de veste că, în mâna ei, ținea un ștergar tivit cu găurele și ales cu riuri frumoși la amândouă căpetaiele că își ștergea, cu dânsul, lacrimile ce'i străluceau pe gene, că'l s'eruta ca pe niște moaște sfinte și 'l înfășura și 'l desfășura, întristată, când după brațul drept când după brațul stâng.

În scăpatatul soarelui, florile tăiate și culcate la

pământ, împrăştiaŭ cel din urmă, cel mai tare-miros ; dudaele uriaşe cotropindu-le 'şi lăţeau frunzele, copleşiau potecile. Troscotul, pirul şi rogozul verde, încadraŭ minunat de frumos scânteioarele, ţintaula, florile de păpădie, de susaiu şi de tătăneasă.

Mai plăpânde şi mai puţin stufoase, laptele cucului, coada melului şi a şoricelului, cîmbrul şi cubriiul se învâlmăşeau printre ismă şi pelin, printre brusturi şi scaeţi printre vetrice şi cucută ; sulfina mândră răspânda în juru-î mireisme, iar muşetele alb le învelea ca într'o pânză.

Încă puţin şi fâneţele Ancuţei se sfârşeau decosit ; către seară, cositorii abêteau la lucru căci a doua-zi era sêrbătoare. Cum vèzură pe Anicuţa, cunoscură că nu era în toate vierbele, că nu îi erau toţi bobi ; altă dată, ea, nu mai contenea cu glumele ; fiind snovoasă şi bună platnică, ştia să atragă pe toţi la muncă. Fără nici o batae de cap îşi prăsea porumbul ; ara, grăpa, mai 'naintea tuturilor, ca şi cum ar fi fost voinic ; făcea tot numai cu cuvintele ei dulci ca mierea, blânde ca porumbiţele. O iubeau toţi sătenii ; miluia şi pe bun şi pe rău, aşa că nimeni nu se 'ndura de bunătăţile ei. Or ce ceartă, or ce ne'nţelegere, a femeilor din sat, se sfârşea la Ancuţa dintre Prunturi, ea avea darul d'a împăca pe cei ce se vrăşmăşeau între dinşii, d'a mângăia pe cei ce se găseau în suferinţă. Părea a fi mama celor întristaţi şi amăriţi.

Avea un singur băiat, dar era halal de sufletul ei, căci fiind deştept, învăţase carte la oraş şi acum de mintea lui se folosea tot satul. El era primar, el învăţător, el împăciuatorul şi binele tuturilor. D'avea vr'unul nevoe d'o jalbă, de vr'o scrisoare, el slujea, îndatora, pe toţi d'o potrivă. Vorbea cu popa despre vieţele sfinţilor, cu ispravnicul despre lege ; semăna a fi crescut cine ştie în ce casă boerească. Ancuţa 'l iubea şi se închina în numele lui ca 'n numele lui D-zeu.

Se auzise câte ceva, despre această femeie atât de bună și-atât de darnică, dar adevărat nu se știa dacă fusese măritată, sau dacă făcuse ea, în tinerețile ei, vr'un păcat; destul că, băiatul, era mâna dreaptă a ei și a tuturilor sătenilor.

Se făcuse goșgogea omul dar, cu toate acestea, era mai supus și mai ascultător de cât un copil; o dată cu capul nu ar fi eșit din vorbele mamei sale. Pentru dânsa făcea, zilnic, tot ce'i sta prin puțință numai ca să o mulțumească. Mângăere dulce și unică cu care era răsplătită, în urma celor ce pătimise până să'l vadă om în lume!

După ce mâncaseră de nimezi coșășii, pe răcoare, năvăliseră, cu mic cu mare, la lucru căci voiaă să dea gata tot până 'n seară. Fășiau coasele pe sub iarbă și brazdele de fân căzând rânduri-rânduri, rămâneau, în urma lor. Când se făcu popasul cel din urmă ca s'ascută coasele, lucrătorii nu mai avură răbdare se vadă pe Ancuța așa de 'ntristată și, la rândul lor, întrerupseră țacănitul gresiiilor și-al ciocanelor, pe tăișul coaselor, cu fel-de-fel de glume că doar o face-o și pe dânsa să scoată vr'o vorbă. Însă geaba, ea sta d'o parte n'auzea, nu vedea nimic din cea ce ziceau, din ceia ce făceau dînsii. Cuscrul său, Mirtuș Răgazu, mai vorbăreț, își lăsă coasa atârnată cu coporâia de clinciul unui prun și apropiindu-se de Ancuța îi zise:

— Dar oare ce ai cumătră Ancuță, ești mâniaoasă pe noi că nu sfârșirăm cu cositul; n'ai teamă, fii pe pace că de și mâne e sărbătoare, însă om face clacă cu toții și-ți om fi pe plac, cumetriță dragă.

Vă învoiți, măi fraților.

— D'a Mitruși, răspunseră toți într'un glas, mâne venim negreșit.

Ancuța 'și netezi din nou tâmpla și când auzi vorba clacă, strigă:

— Nu, nu primesc, veți sfârși când va avea D-zeu, dar....

— Dar, dar ce ai de ești atât de de posacă?

— Ce am? mă silesc să spun, ei, bine ascultă: Sunt mâne două-zeci și cinci de ani, — pare că fu ieri — de când, o surată a mea veni să mă ia și pe mine în satul lor la clacă, la strâns la fân. De pe întuneric, dis de dimineață, plecai fără a spune nimenui nici albă, nici neagră. Eram atât de resfățată încât, făceam tot ce-mi plesnea prin minte, fără să 'mi pese de nimeni.

Bieții părinții mei! M'avură numai pe mine. — Eu le-am scurtat zilele! Erau aproape să mă logodească cu Dinu Pătrașcului însă eu, cu surată-mea, pornii d'aici dintre Prunturi și când se lumina de ziuă, când licăria lumina pe turla bisericeii, noi coboram peste muche dincolo 'n Moicenii.

Auzisem, vă spun drept, că acolo erau o mulțime de flăcăi frumoși și vream să cunosc și eu pe câte cine-va dintr'un sat apropiat. Ce Tătari? Prea eram, din pricina taichii, străină de lumea de pe acolo. Nu 'mi era d'a bună de nu puteam sta locului!

Unul câte unul, clăcașii începură să sosească, fetele cântau, băieții fluerau, nevestele își făceau cruce, căci auzeau toaca la biserică. În dimineața aceia, n'am să uit, mă simțeam veselă, ușoară de par'că aș fi sburat.

Oamenii 'mi păreau aci mai vioași, mai drăgăstoși de cât la noi. 'Mi părea bine că venisem, rîdeam și spuneam la glume, ca și cum, de când lumea, eram din Moicenii. Care mai de care se întrecea să între în vorbă cu mine, să mă facă haz. Dinu Brebenel, vezi că de Dinu tot n'am scăpat, nu se mai deslipi de mine, din ceas ce mă văzu; umăr la umăr, cu dînsul alergai, peste cositură, până la prânz; troznea fânul sub picioarele noastre și mijlocul meu în mâinile lui.

Se începuse claiă ; noi primeam de la toți paiel de fân și le aruncam d'asupra ; de câte ori prop team furca în pământ s'așteptam să ne vie fênul de atâtea ori, ne dam după copită, și ne sârutam cu foc.

Când sfârșirăm, omenii o luară unii spre horă, alții spre casele lor, eū nu știam încotro s'o pornesc ; singură nu aș fi fost 'n stare se fac un pas ; mi se împleticeau picioarele, 'mă scăpărau ochii după Dinu. Simțeam că nu mai este chip, nu mai am putere să mă deslipesc de lângă dînsul ; cu toate acestea, 'mă era limba legată, cuvântul așa de împedicat, în cât nu ași fi fost în stare să deschid gura. Mă furnica peste tot trupul, să învârtea locul cu mine, dar pe dată ce Dinu veni și 'mă întinse mâna, 'mă fu destul ; fără să mai staū la gânduri, o pornii cu el în sus, pe sub muchea dealului...

Ce vreți ? Sunt azi femeia de peste trei-zeci și opt de ani la Haralambie și cu toate greutatele ce am întâmpinat, cu toată rușinea ce am pățit, nu știū dacă am putut să uit măcar o iotă, din vorbele cu 'nțeles, din strînsorile în brațe, din pupăturile dulci și aprinse de pare-că și astă-zī îmi ard gura. Le-am plătit scump, dar am iubit. Pământul îmi sboară de sub picioare, vremea se întoarce înapoi și mă simt întinerită, veselă și sglobie ca atunci, ca în ceasul când îmi lipii buzele și sârutai pe Dinu întâiași dată.

— Sculați-vē ! Aide să jucăm, chiămați femeile și fetele voastre ; faceți focul mare să vie lăutarii...

Dar nu, opriți-le, — țineți-vē copilele d'aproape, — ferți-le de dogoarea care m'a ars pe mine ; Dumnezeu păzească pe toată fata să mai calce pe o asemenea cale, căci mult e aspră, mult e grea.

Pentru întēia oară vėjusem pe Dinu la clacă și spun, în curățenia sufletului, că mi se lipise de inimă ; îmi era drag ca vederile, parcă'l cunosc-

sem de o mie de ani. Uitasem mamă, uitasem tată pentru el și pentru copilul nostru. Nu țineam socoteală nici de ponosul ce purtam, nici de gura lumii. Când îmi zîmbeau ei, mă vedea D-zeu. El știa dacă aveam trebuincioasele, dar trăiam mulțumită. Intre copil și între Dinu, când stam sub umbra salcâmului, mi se părea că se bucurau florile, că se înveselea soarele dimpreună cu mine.

Intr'o zi, îmi desfășasem copilul și stam, în bătațură, pe rogojină; gungurise, se gândăcise atât că aruncase, de pe el, toate țoalele; eșise din fașe ca un melc din coaje; să nu'l întărit, îl lăsasem cum era și mă căsneam să'l adorm, șuşuindu'l pe brațe. Rada Năsturel, vecina mea, pusese un picior pe policioara de la pârleaz se uita la mine peste gard și râdea.

— Dar ce tot rizi lea Rado, îi zisei eu, ce te uiți la mine ca la urs, ce, or n'ai mai văzut oameni?

— Ba am mai văzut, fa Ancuțo, dar mă uit și eu fiind-că am ochi.

— Dacă ai, plimbă-i unde'ți place ear nu prin bătăturile oamenilor; ești femeie în toată firea, nu'ți stă bine să rizi așa în neștire.

— Dar tu în toată firea ești? Stați ca o bleandă, îți dădăcești broasca de copil în loc să'i pui piciorul după cap.

— Știi că ești cam nea 'ntr'o parte, lea Rado, ce ai tu cu copilul meu?

— Eă, n'am nimica dar... vai de tine.

— E rău de mine?... Dar de ce fă?

— Apoi bine Cuțo, știi că n'am crezut să fii atât de proastă, s'a îngroșat gluma, trebuie să'ți spun curat, uite: Dinu, e la primărie, își face formele, vrea să ia pe Rița Despei; na, iacă, acum știi de ce rîd, ia așa, doarme pămîntul...

Sării ca fulgerul. Nu știi când mă sculați de jos, nu știi când luați copilul de subțioară, nu știi când mă trezii ajunsă la drumul cel mare. Amu-

țisem, îngălbenisem, par'că mă opărise, 'mî dase cu cenușe în ochi de'mî periseră vederile. Auzisem, destul de lămurit, aceea ce'mî spusese Rada și, cu toate acestea, nu'mî venea nici să cred nici să mai stați să mai cercetez deslușit. Până să sosească Dinu 'mî mușcam mânilor să'mî înăbușesc țipetele, alt-fel, aș fi răcnit ca o leoaică. În dreptul hanului mă întâlneam, față în față, cu Dinu, — părea liniștit ca și cum s'ar fi întors de la muncă; nădușala 'i pica de pe frunte, ochii 'i erau țintiți înainte pe cale și pe mine, părea că nici mă vedea. Eu mă repezii spre dînsul; el se dete în lături; abaterea aceasta, dinaintea mea, îmi băgă un fier ars la inimă.

El, să nu mă vadă? — Il strigați odată, se făcu că nu m'aude, îl strigați a doua oară, iar așa, în sfârșit a treia oară perzându'mî răbdarea răcnii de dudui pămîntul :

— Dinule, te 'nsori?

— Da, Cuță, răspuse dînsul nepăsător; ei și ce'ți pasă ție d'asta?

— Ce'mî pasă mie, nu vezi cu cine vorbești, uiți copilul ăsta?

— Haide, haide, e de geaba, n'am vreme de vorbă cu tine, mă mai lasă în pace femeie, caută'ți de drum, creștină.

— Cum, nu mă mai cunoști, nu ții socoteală de prăpastia în care m'ai aruncat, unde vrei să mă duc eu în halul ăsta?

— Ci ca fugi fa încolo și mă lasă, ce vrei tu cu mine?

— Vreați să ne cununăm după cum mi-ai făgăduit, vreați s'astup odată gura lumii căci mi s'a urit de când, din pricina ta, mă sfășie toți din toate părțile.

— Dacă te sfășie, te sfășie din pricina ta și a faptelor tale, ce ți-am făcut eu siilă, m'am legat eu de capul tău, ți-am rupt eu mânecile?

— Ia seama cu cine vorbești, Dinule, strigați eu

apucându'l de mâni, să lăsăm gluma la o parte, mă sperii, mă cutremur, mor...

— Asta vreaŭ și eŭ fa, să sfârșim, să te lași de mine, strigă dînsul, smucindu-se din mâinile mele.

Ci ca du-te corbilor, că acu mă faci să'ți zic câte sunt pe cer ; piei, hai, nu mă 'nebuni c'apoi știi : Boala cănească e voinicească. Șterge-o, când îți zic, căci de nu, voi rupe o smetie de colea, din salciea asta și daŭ, de nu mă uit, te fac țândări.

— Nu mă bate, Dinule, unde să mă duc, în-gânaŭ eŭ plângênd.

— Du-te unde știi că eŭ n'am nimic de împărțit cu tine ; ai umblat ca o desmetică, din sat în sat, până trebuia să dai odată de dracu. Ce ai căutat ai găsit. Ai nas să te iaŭ de nevastă, să intru în cărd cu o snamă, cu o sărăcie, cu hai-mana, care s'a legat de mine, ca beleaua de capul românului.

— Nu mă 'nvinovăți, Dinule, știi cât mi-ai fost de drag și cât m'am împotrivit ție, până...

— Tacă și vezi'ți de drum, ce'mi ții calea cu sușoiul în brațe și te miorțăești aci 'n drum de sgâește lumea ochii la tine ? Ai înebunit ? Ia-o iute la sănătoasa, ori vrei să'ți daŭ de cheltuială după ceafă să mă ții minte cât oi trăi ? M'ai au-zit ? Du-te.

— Lasă-mă, lasă-mă să staŭ lângă tine, Dinule, unde să mă duc când tu îmi ești atât de drag.

— Sănătate, ți-o trece și ție cum trecut'a altora, că doar dragostea nu e gălbează să mori din pricina ei. Ci ca lasă-mă o dată în pace femeie.

— În genuche înaintea ta mă rog ca lui Dumzeŭ, să nu mă gonești, să mă lași să mor lângă ușa ta.

— Ba e vorbă, îi muri la ușa tată-tăŭ, că ți-o fi mai bine.

— Nu te 'mpetri, nu erai ast-fel Dinule, aduți

aminte că ești tată, al copilului ăsta, că sunt mama lui, aduți aminte...

Nu mai puteam zice un cuvânt, plângeam cu două șiroaie de lacrimi ; părul 'mă căzuse pe tâmpile și copilul ca și cum îmi înțelegea păsul, plângea și el. Când continuaî, când putui zări înaintea ochilor, văzui pe Dinu, șezând pe gânduri, la câți-va pași departe de mine. Peste puțin începu a se mișca, a pași cu binișorul. — 'Mi aruncă stergarul ăsta 'n colțul căruia se aflaî câți-va gologani, — cu ei 'mă mai ținui viața câte-va zile în urmă.

Multă vreme nu mai 'ndrăznii să-mă scot capul în lume ; par'că eram ciuhurez ; 'mă era rușine să dau ochi cu copii, necum cu oamenii și mai ales cu părinții mei. Am dus, d'atunci, o viață pe care n'o doresc nici dușmanilor. De s'ar vedea lacrimile ce am vërsat din ceasul când mă părăsi Dinu 'n mijlocul drumului și până mă 'ntorsei la casa părintească, cred că s-ar mira o lume.

În nenumărate rânduri am voit să-mă fac seamă singură. În iarna aia am trăit cerșind pe la ușile oamenilor și m'am întors de la moarte sigură. Hotărâsăm, pe un ger de moarte, să m'arunc într'o copcă de la scocul morei ; D-zeu însă îngrijise să-mă pună 'n brațe un scut, copilașul meu, el m'a oprit de la toate relele. Am voit, și trebuie să v'o spun, să omor pe Dinu, dar... cu tot răul ce'mă făcuse, nu am fost în stare, nici să'mă ridic brațul meu asupra-î, nici să am mai mică ură. Astă-zî, de câte ori vorbesc despre densusul, mă podidesc lacrimile căci, odată întoarsă acasă, nu mai putui afla nimic despre el, toți 'mă vorbeau despre Dinu ca de un mort, cu toate astea, astă-zî chiar, mi-e dor de el, simț că inima mea 'i păstrează ceva care, la vârsta mea, nu îndrăznesc să mai zic că e dragoste, dar o slăbiciune, o milă ce...

— Ce te face să mă ierți, Ancuțo, răspuse un

om mai mult cărunt care, eșind de printre cositori, s'aruncă la picioarele Ancuței strigând : «Sunt aici Ancuțo ; cu destulă amărăciune mi-am ascultat singur învinuirea, acum pot să mor, căci tu m'ai iertat.

Ancuța, rămase încremenită ; fusese lângă Dinu și nu'l cunoscuse. Zdrențaros, cu barbă lungă și căruntă ce îi cădea pe piept, pletos de părea că e un sêlbatic.— Poate că, de l'ar fi văzut, de i-ar fi luat bine seama Ancuța, ar fi descoperit în acest om, îmbetrânit făr' de vreme, pe Dinu, pe iubitul ei : ea însă în aceea zi, în care i se deșteptase amintirile, nici că se uitase p'ale cui mâni dase livezile sale ; se mișcase toată ziua în nescire, plutind pe gânduri și trăind în trecut !

După câte-va minute, Dinu, zise : Spune-mi Ancuțo s'aud încă o dată, din gura ta că mă ierți, da, trebuie să mă ierți, căci după o viață atât de trudită m'a iertat și D-zeu. El singur ș'a zis : destul. El m'a schimbat ast-fel numai spre a putea veni în fața ta, ca să'mi spuî, ca să 'mi arăți, fără sfială, cât de rău, cât de spurcat am fost la inimă. Acum știu și cu toate, nu mă pot încrede ce spuseși ; imi pare că nu de mine, ci de altul e vorba, Acum înțeleg pentru ce am pățimit atâta. Azi, imi trece pe dinainte, mai lămurit ca tot-d'auna, minutul când, fără părere de rău, fără căință, te-am lăsat pe drumuri aruncându'ți acest ștergar pe care tu l'ai păstrat, mai bine de două-zeci de ani, ca mai puternic să'mi legi gândurile și să mi le 'ntorci îndărăt și să mă prețuesc singur.

Pe tine te-a mângăiat D-zeu, lăsându'ți alături copilașul ; de mine, nu mai vorbesc... Nu mai spun chinul și amarul ce am întâmpinat de pre urma femeii ce am luat în căsnicie ; țărâna mă împedică d'a mai vorbi despre dânsa ; copii ce am avut, m'aū lăsat și ei, ducându-se lângă maica

lor, tocmai când erau în vârsta fratelui, copilul tău, tocmai când gungureau ca dânsul. Cheltue-
lele ce am făcut, boalele și înmormântările lor
mi-au robît tot ce-am avut de pre sufletul meu.
Nu te-am luat pe tine, am vrut să fiu bogat
și astăzi sunt clăcașul tău. D-zeu știe dacă a-
ceste brațe sunt destul de puternice, destul de în
stare să lucreze, însă ele trebuie să hrănească o gură
pe care pământul trebuia s'o fi astupat încă de mult !

Ce zic eū ? Nu, vreaū să trăiesc ca să mă ierte
copilul meu, precum m'ai iertat și tu. Vreaū se
trăiesc ca să mănânc astăzi de la dânsul, pânea
pe care i am luat'o eū lui de la gură, vreau să
trăiesc să vă am colea lângă mine, ca se mor
între voi... Și cine oare poate fi 'n drept d'a
huli astăzi pe un bătrân care mărturisește tre-
murând, în genuche, că s'a căit, că a plâns, că
l'a muștrat cugetul pentru ceea-ce a făcut ?

Cine oare îndrăznește să măi arunce cu peatra
într'acela care nu i-a rămas de cât glasul ca se
dovedească că este vinovat ?

Ancuța, astăzi m'am ispășit. Sunt ani de când
mă rog lui D-zeu să m'audă, să ne pună ast-fel
față unul cu altul, să-mi deslege limba, să mă
lase să'ți spun durerea ce 'mi arde sufletul d'a-
tâta vreme ! După ce veduvii, îmi luaî lumea 'n
cap, cutreerai țara, dar icoana chipului tău m'a
urmărit pretutindinea. De multe ori mi se părea
că te simț alături de mine.

Astăzi mi se ridică o sarcină măi grea de cât
pământul, astăzi pot să mor, căci m'am ușurat
de greutatea de pe suflet, care, de multe ori, în
crucea nopței, îmi oprea răsufierea, mă făcea se
tresar din somn și, ceasuri întregi, să nu măi
găsec odihna !

Pe când vorbea ast-fel, Ancuța se apropiase de
dânsul, și lipise fruntea de peptul lui, se luminase
la față.

Amândouă plângeau de bucurie. Cositorii ascultându-î erau atât de mișcați, în cât, lăsaseră live-dea ne sfârșită de cosit și încremeniseră cu coasele 'n mâni. Ancuța și Dinu erau duși, cu gândul spre acele timpuri în care amândouă se iubiseră. Amândouă se simțeau coprinși de acel farmec dulce al întâlnirii și în acelaș timp a ușurării sufletului. Acum nu mai ziceau nici un cuvânt.

Când simțirele sunt mari vorbele pier.

După ce steteră ast-fel câte-va minute, Dinu, depărtându-î ușor capul de pe peptul său, scoase un adânc oftat și voi să se depărteze. In acest moment se simți oprit de un voinic care, punându-se între ei, le prinse mânele la amândouă și sărutându-le zise:

«Stați taică și maică, fiind-că eū, de aci de la «spatele vostru, venind făr-de veste, avusei norocul «și bucuria de a vă asculta la amândouă păsurile; «ca copil al vostru și în acelaș timp ca primar «al satului acesta, adăogă el rîzînd, hotărâsc ca «peste câte-va zile se sîrbătorim cu toți cîsătoria «voastră; chiar aci în mijlocul acestor flori, pintre «cari voi v'ați împletit viața de la început. Impre- «jurările aū făcut ca voi, care v'ați iubit, să fiți «dîspărțiți atâta timp; fie-vă dar, d'acum înainte, «traul vostru ca ziua de limpede și liniștit în «toemăi ca cerul care ne-acopere.»

— Așa, așa, să dea D-zeū, adaogară toți co-sașii și porniră la lucru.

Inserase de tot, coasele fluturaū pe sub iarba, iar cîrsteiū și pitpalacul își căutaū cuiburile pe sub fân și rătăceaū sburînd, din loc în loc, ne-putându-le a-le mai da de urmă.

INȘILĂTURÎ DIN GÂND

De la cine primește pământul mai multă căldură, de la soare, sau de la dragoste? Soarele apune seara, iubirea nici o dată.

* * *

Cu cât cunoști pe oameni și îi studiezi mai de aproape, cu atât mai mult iubești animalele.

* * *

După o dragoste sîrșită sufletul rămâne întocmai ca un vulcan stins; te ia jalea de asemenea pustietate vie.

* * *

Care e deosebirea între dragoste și între trăsnet.—Pe unde trece fulgerul nu mai încolțește nimic; prin inima prin care a trecut o dată iubirea încolțesc toate celelalte sentimente, afară de aceasta.

* * *

Dispărînd dragostea din omenire, pământul ar rămâne rece ca un sloi de gheață și poate că, de

pe axa sa, s'ar prăvăli în haos, dragostea fiind unsoarea care face ca toate roțițele să umble spre a pune în mișcare marea mașină omenirea.

* * *

Arta merge de mână cu ignoranța; cu cât artistul lucrează spre a atinge pe cea d'întâiu, cu atât îl stăpânește cea de a doua.

* * *

Cea mai mare varietate nu poate s'o aibă decât idealul; fie-care îl pune în câte ceva, iar acel ceva mai variază și el după capul fie-căruia.

* * *

Admirăm pe cine înțelegem, iubim pe cine nu este de înțeles.

* * *

Singurătatea produce sau genii, sau nebuni.

* * *

Un suflet din care au sburat ilusiunile 'mă face impresiunea unui câmp cu semănături pustiit de locuste.

* * *

Cea mai sinistră cucuvae a sufletului e singurătatea.

* * *

Musica e limba și mângâerea sufletelor iubitoare.

* * *

Vanitatea e mama prostiei și a șiretlicului.

* * *

Satisfacerea morală este ca o coroană împărătească pe care o poate purta chiar și cei mai simpli muritorî, numai să voiască.

* * *

Cele mai scumpe diamante pentru o mamă să fie tot-d'a-una feciorii ei, lor ea să cate mereu a le polei toate fețele.

* * *

O suferință mare inobilează sentimentele celui ce-a îndurat-o.

* * *

Pustiul cel mai îngrozitor e acela care se întinde în cuprinsul sufletului.

* * *

Toamna e anotimpul favorit al sufletelor plâpânde.

* * *

Adesea ori în fața oamenilor jucăm valsul pe când în inima noastră cântă marșuri funebre.

* * *

Nu e geniu mai mare ca banul, nici talent mai de preț ca obrăsnicia.

* * *

Lingușitul câștigă ori ce tîrându-se, independentul, une ori să tîrăște neștiind să lingusească.

* * *

Toamna se nasc greerii și poeții. Iarna nenorociții și reptilele. Vara *tutti frutti* și zarafii. Primăvara cochetele și cei ce sunt meniți a rămâne mereu în anii copilăriei.

* * *

De ne-am putea uita și la sentimente cu microscopul de sigur că chiar în cele mai adânci, în aparență, am descoperi : microbul prefăcătoriei.

* * *

Știm că tot ce există iese din pământ și fatalmente trebuie să meargă iar acolo ; cu toate acestea cât e de legată inima noastră de țărână, cât preț pune ea pe pulberea făcută să se spulbere !

* * *

Ignorentul e tot-d'a-una optimist, căci el vede lucrurile numai cu partea care i se înfățișează ; inteligentul trebuie să fie pesimist, căci el să uită și la reversul medaliei.

* * *

Viața noastră seamănă cu o sfârșitoare ; se'nvêrtește, fără scop, ori încotro bate vîntul.

* * *

Animalele sunt mult mai fericite ca noi ; ele priimesc și profită de viață, așa cum este densa pe când noi o îmbibăm cu nădejdi și cu iluzii și, până să ne'ncredințăm de lipsa lor, am și trăit dar fără a ne folosi d'această viață.

* * *

Timpul și împrejurile sunt doi motorii principali cari contribuiesc la multe schimbări în viața omului.

* * *

Viața făr-de amintiri, moarte vie.

* * *

Viața seamănă cu o candelă : *aprinsă* de o mână necunoscută, *stinsă* fără a ști, măcar cu ce scop a fost aprinsă.

* * *

Se poate asemana viața cu un oraș frumos văzut din depărtare și numai când intri cunoști câte mizerii zac într'ênsul.

* * *

Să facem economie de viață și vom câștiga cea mai însemnată comoară : sănătatea.

* * *

Viața destrăbălată, fruct al dulcamarei : dulce dar omoară.

* * *

De s'ar putea uita cine-va ca printr'o panoramă la viață, mai 'nainte d'a o primi, s'ar înfiora și-ar prefera, de o mie de ori, a rămâne țerină de cât a primi un dar atât de van și nesocotit.

* * *

Viața bărbatului se poate asemana cu un calendar ; pentru el ca și pentru dinșii, sărbătorile și zilele de lucru, trec la fel ; dacă se 'ntemplă însă,

vre-o zi, în viața lor, despre care ar trebui să țină seamă apoi acelia, de sigur, îi va pune o cruce!

* * *

Viața femeilor se'mparte în trei faze : prima când își fac iluzii, a doua când sunt pline de iluzii, a treia când nu mai au iluzii. În cea d'ântăia fasă, ca copile, ele sunt candido, în a doua cocheto, iar în a treia niște adevărate mumii.

* * *

Mii de vieți se'mpart de secole în omenire și cu toate acestea cât e de mic numărul acelor oameni cari lasă o urmă după dênșii, ș'arată c'au trăit !

TABLA DE MATERII

	Pag.
Lübotcka	3
Cine este fericit	8
Lea	12
Calul aräbesc	17
Jocurile Olimpice	19
Frumoasa cu përul alb	23
Recrutul	27
Noapte seninã	33
Prietenie	37
Glas din Turda	39
Liliac alb (amintiri și impresii)	43
Luna Maii	45
Iubire	47
Dragã prietene	51
Dragã frate	55
Din corespondența lui Chițibuș cu cititoarele sale	57
Iubitã surioarã	67
București (Tipuri cu creionul)	79
Nișã Huplea	81
Popa Cositor	85
Mãinoagã (Schite cu creionul)	87
Tãrgoviște (Schite cu creionul)	91
Dobrogea (Constanța)	97
Bãile lui Hercule	103
Adriatica	109
Paris (Schite cu creionul)	115
Roma	135
Helveția (Schite cu creionul)	147
Răsãrit (Aquarele)	155
Vãnãtorul	157
Despãrtirea	158
Mama vitregã	163
Tocilarul	165
Mușcata	167
Lãutarul	170
La fereastra bogatului	171
Secerișul	174
Primã-vara	175
Paștele	177
Baba Hira	181
Mireasa de la Poduri	197
Sloiul de gheață	209
Tudorel	227
Maica Ambrosia	233
Ancuța dintre Prunturi	243
Inseilãtura din gând	255

E R A T Ă

Pag.	A se citi	In loc de
51	luneî	<i>lunni</i>
60	sobeî	<i>sebeî</i>
70	întocmire	<i>toemire</i>
74	apoteosele	<i>apotesele</i>
99	răpcigoşî	<i>upciugoşî</i>
116	arterelor	<i>artelor</i>
119	alt-fel	<i>alt-fei</i>
120	Soufflot	<i>Soufftot</i>
123	Robespîere	<i>Robespierer</i>
130	diafan	<i>diafan</i>
131	Ludovic XIV	<i>Ludovic XV</i>
201	ruginile	<i>rugnite</i>
201	trebue	<i>treque</i>

Notă.—Mosaicurile nu sunt tipărite după o strictă ordine ci după cum le-am putut afla și culege din diferitele ziare unde, parte din ele, au fost publicate. Multe s'au rătăcit prin diferite colecții ce nu se mai găsesc în bibliotecă, așa că p'alocurea se observă oarecari lipsuri advenite din aceste împrejurări, sper însă a completa totul la o altă ediție.

Autorul

De acelaș autor

DIDACTICE

A. B. C. ilustrat.
 Anicuța, istorioară pentru copii.
 Corbul cu pene de aur, povești.
 Povești americane, prelucrate după *F. Cooper*.

LITERARE

Din pana suferinței, versuri.
 Nuvele.
 Poesii.
 Mosaicuri.

CONFERINȚE

Veronica Micle.
 Copiii orfani.
 Feciorii și ficele noastre.
 Inteligența Femeii.

SUB PRESĂ

Mirza, dramă 'n versuri.
 Poesii.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

Typ. UNIVERSUL. L. Cazzavillan, Str. Brezoiănu No. 11, București.

VERIFICAT
2017